Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT | פרייז 35 גראשען. | היינט 16 זייטען.

נייער פאלקסבלאט

№ 178 | Łódź, Piątek, 1 sierpnia 1930 r. | אכטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג ז' אב תר"ץ | № 178

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

זומער-טעאטער „SCALA" צעגעלניאנא 16

פון שבת, דעם 2 אויגוסט ד. י. טעגליך 2 פארשטעלונגען

פון דער גרויסער ווארשעווער רעווי

אין 2 טיילען און 16 בילדער א. נ.

Hallo! Hallo! Da...Da...

עס נעהמען אנטייל:

Władysł. Poraj-Porecka, znakom. śpiewaczka. **Hera Wieczorkówna**, wodewilistka. **Kazimierz Bajon**, autor-humorysta. **Marek Marski**, humor.-recytator, mistrz gwizdania w Polskiem Radjo. **Leopold Zbucki**, **Jan Rzygolewski**, wirtuoz na hawajskiej gitarze. **Karsavinoff** (tańce) gwiazda teatrów zagranicznych. **Ignacy Skorasiński**, art. teatr. łódzkich. **Edwino Ludwiko.** ווי אויך דער באקאנטער באלעט-אנסאמבל פון סקאלא-גירלס.

אין פראגראם: די נייעסטע סקעטשען, אינסצעניזאציעס, סאלא-אויפטריטען ווי אויך באלעט-סצענעס.

אנהייב פון דער 1-ער פארשטעלונג 8.15, פון דער 2-ער פארשטעלונג 10.15 אוו.

צו דער באקוועמלכקייט פון ג' פובליקום איז דערלויבט דער ארגאנאנג אין מיטען דער פארשטעלונג. דער זאל איז געשיצט פון רעגען און ווינט, צוליב דעם העלפען די פארשטע. טארקומען ביי יעדער וועטער.

קאנפעראנסיער: Kazimierz Bajon / רעזשיסער: Leopold Zbucki

דעקאראציעס: Wł. Nowakowski / אדמיניסטר. N. Goldstein

בילעטען צו באקומען אין קאסע פון זומער-טעאטער פון 11—2 נאכמיטאג און פון 5—10.30 אוונט

פאפולערע פרייזען פון 1 ביז 4 זל.

שטאטיש טעאטער

ציגעל-גאס 63.

יאר XV. | אנפ. מ. מואה.

ג' אסטראלן פון דער ווילנער טרופע

היינט פרייטיק און מארגן שבת, 8.45 אוונט

4-טע פרעמיערע!

„שיילאק"

(דער סוחר פון ווענעדיק)

אין 4 אקטען פון ווילאם שעקספיר.

דאזשע . . .	ד. בירנבוים	שיילאק . . .	יעקב וויסליץ
אנטאניא, סוחר פ. ווענעדיק	ד. שפירא	יעסיקא, זיין טאכטער .	א. גאלדנבערג
באסאניא . .	י. מאנסדארף	תובל . . .	ד. אולרייך
גראציאנא . .	י. קורלענדער	לאנטשלאט, דינער ביי שיילאק .	יוסף קאמען
לארענצא . .	ד. בירנבוים	אלטער קאבאט, זיין פאטער .	שמחה נאגא
פארציא . .	מ. ארלעסקא	פירשט פון מאראקא .	י. קורלענדער
נעריסא, איר דינסטמיידל	ב. קרעמער	אמבאסאדאר פון אראגאן .	י. בערגמאן

יידן און דינער.

אינסצעניזאציע און רעזשי ד"ר מיכאל ווייכערט. / מוזיק ה. קאן.

דעקאראציעס און קאסטיומען וו. ווייטראוב. / טענץ און עוואלוציעס ד'אגע.

שבת, 12 פארם. „ביינאכט אויפן אלטן מארק" פון י. ל. פרץ.

שבת, 4 נאכם. „הערשעלע אסטראפאלער" פון מ. ליפשיץ.

זונטיג, דעם 3 אויגוסט ד. י. „שיילאק" פון וו. שעקספיר.

בילעטן-פארפערקויף אין בעשטעלונגס-קאסע פון שאאט-טעאטער פיעטר: קאווער 74 פון 10 פרי ביז 7 אוו.

די לייטונג

פון 1-טען ארטאדאקסישן לעהר-אנשטאלט

„דרכי-נעם"

פון גרשון אלי' ליסס אין לאדז

ערשטער „דרכי-נעם"

קילינסקי 50, טעלעפאן 215-26

צווייטער „דרכי-נעם"

אל. 1 מאי 20 (זשעראמסקעגא 16) טעל. 200-43

מאכט דערמיט באקאנט פאלגענדעס: אין הסכם מיט'ן בעשלוס פון דער „ראדע שקאלנע" אין לאדז פון דעם 24 טשערוויעץ 1930 ווערט געעפענט פון נייעם שול-יאהר 1930/31

א לעהר-אנשטאלט אויף אל. 1 מאי 20 פראנט 1 שט.

אין א ערשטקלאסיגען קאמפארט איינגעארדענטען גרויסען און ליכטיגען לאקאל מיט אלערליי נויטיגע טעכנישע און היגיענישע איינריכטונגען.

אין די אויבענדערמאהנטע לעהר-אנשטאלטען וועט זיין טעטיג א קאמפארט איינגעארדענטע

גן-ילדים

אונטער דער השגחה פון ספעציאליסטען פעדאגאגען פאר די תלמידים-בחורים פון לעהר-אנשטאלט „דרכי נעם" וועט ווייטער זיין טעטיג די איבעראל בעוואוסטע

מתיבתא לתלמוד ולהוראה

ביי דער מיטארבייט פון בעוואוסטע בעלי-הוראה און פאר די אבסאלווענטען ווידער פון למודי-חול ועלען אויך ווייטער טעטיג זיין די פערברייטערטע

8-קלאסיגע גימנאזיאל-קורסען

בעשטעטיגט פון שול-קוראטאריום פון ד, 28 שיערפיען 1929

אונטער דער לייטונג און מיטארבייט פון באקאנטע גימנאזיאל-פראפעסארען.

גלייכצייטיג ווערט באקאנט געמאכט, אז אין

פענסיאן

ביי דער לעהר-אנשטאלט „דרכי-נעם" זענען נאך פערהאן עטליכע פרייע פלעצער פאר אויסווערטיגע תלמידים.

איינשרייבונגען ווערען אנגענומען אין די קאנצעלאריעס פון די אויבענדערמאהנטע לעהר-אנשטאלטען טעגליך פון 9—1 פארמ. און 4—7 נאכם.

ביז'ן 17/8 צוליב די פעריען ווערען די איינשרייבונגען אנגענומען נאר אויף קילינסקי 50 פון 9—2 פארם.

די לייטונג.

אכטונג שטעפער!

ס'ווערט געזוכט פון זאפארט פאמאצניק-ריכטע-ווערס ווי אויך א לערן-יונגל באלד געצאהלט ביי קופער, קאנסטאנטינער 49

צו די תנאים פון

פרל' פאלא דאמב

מיט ה' יצחק הערש גאכמאן

גראטולירען הערצליך און ווינשען א הארציגען מזל-טוב

שמעון און לייב בידערמאן.

מזל טוב!

א הערצליכען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער ליבען פריינד

יצחק שנאל מיט זיין ליבע פרוי חיה

צו דער פערלאבונג פון זייער ליבע טאכטער

סאלא מיט ה' יחיאל וואלפאוויטש

איהר זאלט דערלעבען פון זיי פיל נחת.

יוסף וועלניאזש און פרוי

משה שניידער און פרוי

צו דער פערלאבונג פון

פרל. פאלא דאמב

מיט ה' יצחק הערש גאכמאן

ווינש איך א הארציגען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט.

עזר געפנער

פערטרעטער פון פירמע „Arkadja"

עלטסטער פעלשער

H. Neumark

צוריקגעקעהרט

פאלודביאווא 38, טעל. 163-46

נעמט אן פון 8—10 פ יה און 3—5 נאכמ.

מעבעל

נייצייטליכע און סטילאווע ווי אויך טאפיצערסקע אויסארבייטונגען

גאנצע איינריכטונגען און איינצעלנע געגענשטענדע צו גאנץ ביליגע פרייזען און זעהר באקוועמע בעדינגונגען טמפפעהלט דאס נייגעעפענטע

מעבעל און טאפעצירער-געשעפט

אנדזשעיא 7 | איינגאנג פון אלעע קאשטשושקי | Andrzeja 7

סטארשי פעלדשער

י. בערגמאן

28 קעלמא 28

צוריקגעקעהרט.

האנטווערקער-פעראיין אין דער פוילישער רעפובליק

אפטיילונג אין לאדז, אגראדאווא 9.

אכטונג מיטגלידער!

דערמיט זענען מיר מודיע אלע אונזערע מיטגלידער, אז אנהייבענדיג פון זונטאג דעם 3 אויגוסט ד. י. געפינט זיך אונזער פעראיינס-לאקאל אויף

וואלטשאנסקא 19.

די פערוואלטונג.

אנאנסן אין „נייעם פאלקסבלאט" האבן דעם גרעסטען ערפאלג!

8910

דער טויט-אורטייל אויף אורפאלין

איז בעשטעטיגט געווארן נישט צוליב זאכליכע, נאר צוליב פארמעלע טעמים

ערקלערונג פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע אין לאנדאן

מארשא, 31. (ניט"א טעלעגראפיש).

דער צ. ק. פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין פוילען האט אנגעקומען טעלעגראפיש ביי דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע אין לאנדאן מכוח די סבות פון דער בעשטעטיגונג פון אורטייל אויף אורפאלין.

די עקזעקוטיווע האט געענטפערט, אז דער אורטייל איז בעשטעטיגט געווארן נישט צוליב זאכליכע, נאר צוליב פארמעלע טעמים, ווייל דער קעניגליכער געהיימער ראט האלט זיך נישט קאמפעטענט צו אנולירן דעם אורטייל פון אפעלאציע-געריכט.

אורפאלינ'ס פערטיידיגער טוען אלץ, וואס זיי קענען.

גרויסע פארפלייצונג אין אינדיען

לאנדאן, 31. (ספ. טעל.) פון באמביי מעלדעט מען, אז אין שקאפור, צפון-מערב אינדיען, האט דאס וואסער איבערגעריסען א וואל אויף א שטח פון דריי קילאמעטער. איבער הונדערט דערפלעך זענען פארפלייצט געווארן.

צוזאמענשטויס פון צוויי שיפען ביים גיבראלטער

####ביידע שיפען דערטרינקען געווארען

לאנדאן, 31. (אטא). דער דאמפער „גערבאדי" האט דאנערשטאג נאכמיטאג ביים גיבראלטאר זיך צוזאמענגעשטויסען מיט דעם שפאנישען דאמפער „לעגאזפי". ביידע שיפען טרינקען זיך. הילפס-שיפען זענען ארויסגעשיקט געווארן אויפ'ן אומגליקס-ארט, כדי אפצוראטעווען די מאנשאפטען.

דאס לופט-געיעג ארום אייראפא

האלט ביים פארענדיגט ווערען

בערלין, 31. (א.ט.א.) פון די 60 אעראפלאנען, וואס האבען דעם 20. יולי אנגעהויבען דאס פליה-געיעג ארום אייראפא זענען ביז דאנערשטאג מיטאג אנגעקומען קיין בערלין 34 לופט-פליהער. 19 פון די לופט פליהער האבען דאס לופט-געיעג איבערגעריסען, אויף איין ווייטער ריכטונג ניט א גאנצע 7 פליהער.

80 טויזענד זלאטעס שטראף

פאר טאבאק-שמוגעל

טשענסטאכאוו, (טעלעפאניש) דאס קרייז געריכט האט בעטראכט דעם פראצעס געגען אייזיק בושעשינסקי און חברים, וועלכע ווערען בעשולדיגט אין טאבאק שמוגעל.

דאס געריכט האט פערמשפט צוויי שמוגלער צו 80 טויזענד זל. שטראף.

די פערמשפטע געבען איין א אפעלאציע.

די נאציאנאלע מינדערהייטען אין דייטשלאנד

גרייטען זיך צו די וואהלען

בערלין, 31. (ספ. טעל.) אויף דעם 1. אויגוסט איז צוזאמענגערופען געווארן קיין בערלין א זיצונג פון פערבאנד פון די נאציאנאלע מינדערהייטען אין דייטשלאנד.

דער הויפט-פונקט פון די בעראטונגען איז די שטעלונג פון פערבאנד צו די קומענדיגע פארלאמענט-וואהלען. א הויך פאליאקען בעטייליגען זיך אין די בעראטונגען ליטווינער, דענער און פריזען.

פון דער לעצטער מינוט

ווי מיר דערוויסען זיך האט די בצוואוסטע פירמע ד. מארקוס, פיעטריקאווער 59, טעלעפאן 128-02, דערהאלטען צום איצטיגען סעזאן די נייעסטע פערפומען, קעלנישע וואסערן, טואלעט-זייפען ווי אויך אלערליי קאסמעטיק. 17955

די פרייזען אויף אלע ארטיקלען זענען אויך סערגעוועהנליך נידריגע. קומט און איבערצייגט אייך! געדענקט די אדרעס!

יין כשר!!!

ווער עס וויל זיך איבערצייגען, אז ווין דארף זיין גוט, כאטש ער קאסט ביליג עמפפעהלען מיר פון דער נייער ערעפענטער ווין און מעהד-פאבריק

פלאש פון א ¼ ליטער זעהר גוטע ראזינען ווין צו פאבריקס-פרייזען

באר 65 גראשען.

מיט אכטונג

ווין- און מעהד-פאבריק „פראגרעס"

2 אלטער מארק 2

Ciechocinek

וולאצלאווסקא גאס

„Wiktorja" ווילא

Dr. med. W. ŁASKI

אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען.

נעמט אן פון 15-טען יוני 1930

Dr. med.

IGNACY MARGOLIS

ספעציאליסט פאר אויגן-קראנקהייטען

צוריקגעקעהרט

נעהמט אן פון 1—2 נאכמ. און פון 5—7 אווענד

אל. קאשטשושקי 21

2 טויער, טעל. 165-17.

DR.

H. WOŁKOWYSKI

צעגעלניאנא 25, טעל. 126-87

צוריקגעקעהרט

ספעציאל-ארצט פאר הויט- און ווענערישע קראנקהייטען. מענער-שוועכע. אלע ארט אנאליזען, עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען.

בעהמט אן פון 8—2 נאכמ. און פון 7—9 אווענד.

MIĘDZYNARODOWE TRANSPORTY

ROBERT THOMAS i S-ka

Piotrkowska 85, tel. 208-31, 106-49.

אבאס הילמי פרעטענדירט נישט אויפ'ן עגיפטישען טראהן

לאנדאן, 31. (אטא) דער פריהערדיגער קעדיוו פון עגיפטען אבאס הילמי האט טעלעגראפיש מודיע געווען די „דיילי טעלעגראף", אז די ידיעה וועגען זיין פרעטענדירען אויפ'ן עגיפטישען טראהן שטימט נישט מיט'ן אמת.

פערשטארקען דעם באיקאט אויף ענגלישע סחורות

האט בעשלאסען דער אלאינדישער קאנגרעס

לאנדאן, 31. (אטא). דער אלאינדישער נאציאנאלער קאנגרעס האט מיטוואך אפגעהאלטען א זיצונג אין באמביי.

אויף דער זיצונג איז בעטראכט געווארן די שלום-שריט, וואס די אינדישע פיהרער האבען אנגעפיהרט מיט גאנדי און די ברידער נעהרו.

עס איז אנגענומען געווארן דער בעשלוס פולשטענדיג ארגאניזירען דעם באיקאט געגען ענגלאנד א דאנק דעם איז בעשלאסען געווארן זיך צו ווענדען מיט א אויפפארדערונג צו דער בעפעלקערונג נישט צו בעטייליגען זיך אין די וואהלען צו די פראווינציאל-פערוואלטונגען.

פילם-אפאראטען אויף די אמעריקאנישע קריגס-שיפען

5 ניו-יארק, 31. (א.ט.א.) 200 אמעריקאנישע קריגס-שיפען זענען פערזעהען געווארן מיט פילם-אפאראטען. די קאסטען בעטרעפען א האלבען מיליאן דאלאר.

ארעסטירט דעם הויפט-רעדאקטאר פון דער „הומאניטע"

פאריז, 31. (ספ. טעל.) דא איז ארעסטירט געווארען דער הויפט-רעדאקטאר פון דער קאמוניסטישער „הומאניטע", באנטע.

Dr. Donchin

ספעציאליסט פאר אויגען-קראנקהייטען

צוריקגעקעהרט

מאניושקי 1, טעל. 209-97

נעמט אן פון 9—1 מיטאג און פון 4—7 אווענד.

Dr. EBIN

PIOTRKOWSKA 10

PRZEPROWADZIŁ SIĘ na

Al. Kościuszki 39 róg Andrzeja

אויפפאדערונג.

מיר פאדערן פון ר' שמחה בערקע גבאי פון אלטשטעטער שוהל, דאס פאפיר וואס מיר האבען איינגעלעגט ביי איהם אלם שלוש מיט אונזער אונטערשריפט ביז מאנטאג 4/8 אונז ארויסצוגעבען אין געגענפאל וועלען מיר דאס געריכטליך פון איהם פאדערן. פאר די קאנסעקווענצן מאכען מיר איהם פעראנטווארטליך.

מיט אכטונג

ישראל און שרה פרידוואלד.

שרעקליכע בוי - קאטאסטראפע אין פאריז

3 ארבייטער דערהרגעט, 1 שווער פערוואונדעט

פאריז, 31. (ספ. טעל.) אין דער פאריזער פארשטאט סען קלוי איז געשעהען א שרעקליכע קאטאסטראפע, 4 ארבייטער זענען געווען בעשעפטיגט ביים בויען א הויז אין דעם פאלאץ גארטען. פלוצלונג איז א אלטע מויער איינגעפאלען בענראבענדיג הינטער זיך 4 ארבייטער. די אינזשעניר פייער-לעשער איז מיט גרויס מיה געלונגען ארויסצונעהמען איין ארבייטער. ער האט נאך געלעבט נאר ער איז געווען שווער פערוואונדעט.

די איבריגע 3 ארבייטער זענען שוין ארויסגענומען געווארען טויטע.

ארעסטען פון אויסלענדער

אין שייכות מיט די קאמוניסטישע דעמאנסטראציעס דעם 1 אויגוסט

פאריז, 31. (ספ. טעל.) אין צוזאמענהאנג מיט די קאמוניסטישע דעמאנסטראציעס, וואס זענען בעשטימט געווארען אויף דעם 1. אויגוסט האט די פאריזער פאליציי ארעסטירט 24 אויסלענדער וואס שטעהען אונטער'ן חשד, אז זיי פיהרען א קאמוניסטישע פראפאגאנדע.

די ארעסטירטע זענען אפגעשטעלט געווארען אויף דער בעלגישער גרעניץ.

א קאטאסטראפע אין א קויהלען-גרובען

1 ארבייטער דערהרגעט, 4 שווער פערוואונדעט

סאארבריקען, 31. (א.ט.א.) אין שטורינגען לאטהרינגען, אין דעם קויהלען גרובען גארהאם בעת 60 ארבייטער זענען געווען בעשעפטיגט ביי דער ארבייט האט זיך פלוצלונג דערהערט א שטארק הונערען. די ארבייטער האבען אנגעהויבען צו אנטלויפען, אבער איידער די לעצטע האבען נאך בעוויזען ארויסצולויפען פון קויהלען גרובען, איז די גאנצע שטרעקע מיט א געוואלדיגען קראך איינגעפאלען, איין ארבייטער איז דערהרגעט געווארען און 4 שווער פערוואונדעט.

אכטונג, גערטנער!

ריינע פערד-בעמיסטונג

צוצונעהמען פון זאפארט

און דערנאך יעדען חודש

שענקעוויטשא 54 און קאנסטאנטינער 4.

Dr. H.

Reiterowski

spec. chor. płucnych

EWANGELICKA 1, telefon 166-90

POWRÓCIŁ

פערשידענע רעמיזן

קאנטאר, א פערד-שטאהל פאר 3 פערד אלעס געמויערט און מיט עלעקטרישע ליכט, גרויסער הויף-רוים אין צענטרום מיט טראמוואי-פערב נדונג נ' 7, 8 און 2

צו פערמיטען פוז זאפארט.

אפערטען אונטער „רעמיזן" אין אדמיניסט. נ. פ.

די גוט-בעקאנטע

פערפומעריע, זאוואדזקא 5

די גוט-בעקאנטע

עמפפעהלט צום איצטיגען סעזאן א רייכען אויסוואהל פון די בעסטע

פערפומען

פודערן

טואלעט-זייפען

קעלנישע און בלומען-וואסערן

קאסמעטיק אין און אויסלענדישע

צו קאנקורענץ-פרייזען!

בעמערקונג: ווער עס בעזוכט מיין פערפומעריע, בלייבט אויף שטענדיג מיין קונדע.

פאר אנגראסיסטען — אויסנאהמס-ראבאט.

מיט אכטונג

PERFUMERJA

J. DRUKIER, Zawadzka 5, tel. 175-92

דאס ענגלישע לופט-שיף ר. 100

אריבערגעפליגען דעם אקעאן

א שטרעקע פון 4500 קילאמעטער איז די שיף אדורכגע-פליגען איז 46 מיט דרייפירטעל שעה

מאנטרעאל, 31. (ספ. טעל.) דאס ענגלישע לופט-שיף „ר. 100" איז היינט אין דערפריה אריבער-געפליגען דעם קאנאדישען ברעג. מען האט איהם געזעהען איבער סען הובערט און בעל אייף די ברעגעס פון לאבראדאר.

די מאנשאפט און די פאסאזשירן פיהלען זיך גוט.

לאנדאן, 31. (אטאג) דאס לופט-שיף „ר. 100" איז האלב 2 אינאכט-געפליגען איבער בעל און איז גע-פליגען ווייטער אין דער ריכטונג צו מאנטרעאל, פון וועלכען עס איז נאך ווייט 900 מייל.

אויפ'ן פליה-פלאץ אין מאנטרעאל ערווארטען טויזענדער מענשען אויף דעם אנקומען פון דעם לופט-שיף. אלע פארברייטונגען צו א בעקוועמער לאנדונג זענען שוין געמאכט.

לאנדאן, 31. (אטאג). לויט די מעלדונגען פון לופט-פליה-מיניסטעריום געהט די רייזע פון „ר. 100" ווייטער גינסטיג.

דאס לופט-שיף „ר. 100" איז אדורכגעפאהרען די שטרעקע פון 4,500 קילאמעטער, וואס טיילט אפ די ענגלישע ברעגעס פון די קאנאדישע אין 46 מיט דריי פירטעל שעה.

דער דייטשער צעפעלין איז אין יוני אריבערגע-פליגען די שטרעקע פון 6890 קילאמעטער אין 51 שעה מיט 20 מינוט.

פון פאנד „אונזער ענטפער דעם פויבסט"

זענען אויסגעבויט געווארען 52 אעראפלאנען און 25 טאנקס

ריגא, 31. (ספ. טעל.) דער הויפט-ראט פון די רויטע פראפעסיאנעלע פאראיינען האט ארויסגע-געבען א אויפרוף צו די סאוועטישע ארבייטער, אין וועלכען זיי ווערען אויפגעפאדערט מאסענווייז זיך צו באטייליגען אין די פראטעסט דעמאנסטראציעס געגען דעם „אימפעריאליסטישען קריג", וואס וועלען פארקומען דעם 1. אויגוסט.

די וועלט בורזשואזיע ווערט געזאגט אין'ן אויפרוף דארף זיך איבערצייגען, אז די מיליטערישע כוחות פון סאוועט רוסלאנד זענען גרייט צו געבען א בלוטיגען ענטפער יעדען פרוב פון א אטאק פון די קאפיטאליסטישע מלוכות אויף סאוועט רוסלאנד.

דער הויפט פונקט פון די דעמאנסטראציעס דעם 1. אויגוסט אין מאסקווא דארף זיין, ווי בעוואוסט דאס איבערגעבען דער סאוועטישער ארמעע 52 מיליטערישע אעראפלאנען און 25 טאנקס וואס זענען אויסגעבויט געווארען פון פאנד „אונזער ענטפער דעם פויבסט".

א שטארק געוויטער מיט וואלקען-ברוך איבערן דאנציגער געביט

דאנציק, 31. (א.ט.א.) אויפ'ן געביט פון דער פרייסטאט דאנציג איז אראפ א שווער גע-וויטער מיט אונגעהויערליכע וואלקען ברוכען, און דאנציג און צאפאט זענען גאנצע גאסען פער-פלייצט געווארען, אין דאנציג זענען די פערלעשער אלארמירט געווארען 50 מאל, און אליוא האט זיך פון א בליץ אנגעצינדען א ווילע, א בליץ איז אויך אריין אין די עלעקטרישע לייטונג פון טראמוואי, צוויי פערד זענען דערהרגעט געווארען, און שענד-באום איז א בליץ אריין אין א פויערישע ווירטשאפט וואס איז פולשטענדיג פערברענט געווארען. אין פרינצלאף זענען פון א בליץ פערברענט געווארען צוויי שפייכלער מיט תבואה.

16 מענשען דערטרונקען

אויף אנ'אונטערגעגאנגענע שיף

ניויארק (ספ. טעל.) אויף דער אונטער-עריע, 75 קילאמעטער אויף צפון-מזרח פון דער שטאט עריע (אין שטאט פענסילוואניא) איז פארגע-קומען א שיף קאטאסטראפע.

דער דאמפער „רושארדוש" האט זיך פלוצים אנגעבויגען אין א זייט און איז אינגע מינוט דער-טרונקען געווארען.

פון די 22 פערזאן פון דער מאנשאפט אויף דער שיף זענען 16 אומגעקומען, די איבריגע 6 זענען אפגעראטעוועט געווארען דורך א שיף, וועלכע איז אנגעקומען אויף די הילף-סיגנאלען פון דעם טרינקענדען „רושארדוש".

די סיבה פון דער קאטאסטראפע איז נישט בעלוגנען פעסטגעשטעלט.

געוואלדיגע היצען אין בולגאריען

5 סאפיא, 31. (א.ט.א.) אין גאנץ בולגאריע הערשט אין די לעצטע טעג גרויסע היצען. אין סאפיא איז פערצייכענט געווארען 32 גראד צעלזיוס און אין איינע אנדערע שטעט 34 גראד.

דער מארש פון די קאמוניסטן אין צענטראל-כינע

18 שטעט זענען פערנומען דורך די קאמוניסטישע איפשטענ-דיגע. די קאמוניסטען אטאקירען אמעריקאנער שיפען

פועקין, 31. (ספ. טעל.) די קאמוניסטען ראבען אין דער פראווינץ הונאן פערנומען 18 שטעט און שטעטלעך, הונדערטער מענשען זענען דערביי דערהרגעט געווארן און טויזענדער פער-וואונדעט. די פערמעגליכע איינוואוינער האט מען ארעסטירט און מען פאדערט פון זיי גרויסע סומען אויסלייז געלד.

אלע אייראפעער זענען געלונגען צו עוואקואירען נאך איידער די קאמוניסטען האבען פערנומען די שטעט, נאר צוויי אמעריקאנער האבען די קאמו-ניסטען פערכאפט און זיי פאדערען א מיליאן דאלאר אויסלייז געלד, דער גורל פון די אמעריקאנער איז נישט בעוואוסט.

לאנדאן, 31. (ספ. טעל.) פון שאנכיי איז מען מודיע, אז די קאמוניסטען פון טשאנקטשאו האבען אטאקירט די אמעריקאנישע קאנאנער שיף „פאלאס", וואס איז ארויסגעשיקט געווארען צום שוץ פון די אמעריקאנער בירגער.

בעת דעם קאמף זענען 5 אמעריקאנישע מאט-ראסען פערוואונדעט געווארען. די קאמוניסטען האבען געליטען 50 דערהרגעטע און 100 פערוואונדעטע

„די מזרח-קרעסן זענען פערפאר-שיוועט דורך יודען"

אנטיסעמיטישע בראשור פון דער סאנאציע

פויזען, 31. (טעלעפאניש). די סאנאציע אין פויזען האט ארויסגעגעבען א בראשור געגען דעם צענטראלעוו.

אין דער בראשור געפינט זיך צווישען אנדערעס דער זאץ: „די מזרח-קרעסען זענען פערפארשיוועט דורך יודען".

עס איז אינטערעסאנט, דאס אין רעדזולבער דיט, וואס האלובקא האט אנגעשריבען אזא יודענפיינד-ליכען ארטיקעל וועגען די יודען, ספעציעל אויף די מזרח-קרעסען, האט די פויזנער סאנאציע ארויסגע-געבען א בראשור מיט אנטיסעמיטישע אנגריפען גע-גען יודען.

פערגיפטעט זיך מיט א טארט פון מארעלען

פאריז, 31. (א.ט.א.) אין דעם פראנצויזי-שען שטעטעל סעקפיער דיי-פאבט איז אויסגעבראכען א פאניק צוליב דעם פאקט וואס נאך דעם עסען פון א בליץ אנגעצינדען א ווילע, א פליץ איז אויך אין טאכטער אין שרעקליכע קוואלען געשטארבען מיט סמנים פון פערגיפטונג. צוויי אנדערע פערזאנען ראנגלען זיך נאך מיט דעם טויט.

די פאליציי פיהרט א ענערגישע אויספארשונג.

אמעריקאנישע, איטאליענישע און יאפאנישע קריגס - שיפען קיין כינע

לאנדאן, 31. (ספ. טעל.) לויט ידיעות פון שאנכיי, איז די שטאט טשאנגטשא וואס איז פער-נומען געווארען דורך קאמוניסטען פולשטענדיג צו-שטערט געווארען. אלע רעגירונגס בנינים זענען פערברענט געווארען. אויף די גאסען וואלגערען זיך טויטע קערפער פון ערמא-דעטע, די בעפעלקערונג ענטלויפט אין פאניק אויף צפון.

צוויי קאנאניר שיפען א אמעריקאנישע און איטאליענישע געפינען זיך אויפ'ן וועג קיין טשאנגטשא. דער פיהרער פון יאפאנישען מיליטער אין טשאנגטשא האט בעקומען פון טאקיא א פעראָרדנונג אונטער-נעהמען אלע שריט צום שוץ פון די אינטערעסען פון די יאפאנישע בירגער.

לויט ווי עס מעלדעט די שפאנישע פרעסע געפינט זיך איצט צענטראל כינא אין א צושטאנד פון אויסערגעוועהנליכער אנארכיע, וואס איז נישט נאך-טירט געווארען פון יאהר 1912.

ארעסטירטע קאמוניסטען ווערן דערשאסען

שאנכיי, 31 (ספ. טעל.) אין האנקאו איז ערקלערט געווארען קריגס-צושטאנד. די קאמוניס-טען, וואס ווערען ארעסטירט ווערען תיכף דערשאסען.

געגען דער יודען-העצע אין באדען-באדען

בערלין, (יט"א) אין באדען-באדען איז פאר-געקומען א פראטעסט-פערזאמלונג געגען דער שענד-ליכער יודען-העצע, וועלכע עס טרייבען די ארטיגע נאציאנאל-סאציאליסטען. צוליב די אנטיסעמיטישע אר-דענטרעטונגען, האלטען זיך אפ פיל אויסלענדישע געסט צו קומען קיין באדען-באדען. די פערזאמלונג האט געפאדערט אנצונעהמען שארפע מיטלען געגען דער אנטיסעמיטישער אגיטאציע.

סער מנשה מייער געשטארבען

סינגאפור (יט"א) דא איז געשטארבען אין עלטער פון 90 יאהר דער בעקאנטער יודישער פי-לאנטראפ און מיליאנער סער מנשה מייער. נעבען בעדייטענדע שפענדונגען אויף נישט יודישע צוועקען האט סער מייער אויפגעבויט מיט איגענע מיטלען א גרויסע שוהל און תלמוד-תורה. דער פערשטארבענער האט אויך פיל געשפענדעט פאר די יודען אין באג-דאד, ירושלים און אנדערע שטעט.

יודיש טעאטער אין פילהארמאניע, נארוטאוויטשא 20
אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאן.

אייגענע גאסטראלען פון דעם וועלט - בעריהמטען און פאלקס-ארטיסט
א. סאמבערג

וויכטיג נייעס! גראנדיעזע פארשטעלונג! וויכטיג נייעס!
פרעמיערע! צום ערשטען מאל אין לאדז
א. סאמבערג אין דער סענסאצ. און שפאנענדער פיעס
שבת, דעם 2-טען אויגוסט, 4 א זייגער נאכמיטאג און 9 א זייגער אוונד
זונטאג, דעם 3-טן, מאנטאג, דעם 4-טן, דינסטאג, דעם 5-טן, 9 אוונד
דער פערשאלטענער
אין 3 אקטען פון סאפיא ביעלאיא. יודיש ס. י. רעזשי א. סאמבערג
דער פערשאלטענער — א. סאמבערג.
II.
א. סאמבערג'ס וועלט-טריומף שיילאק (הויפט-סצענעס)
פון שעקספיר. יודיש ישראל שטערן און ראקאווסקי. לויט רעזשי און אינסצע-ניזאציע פון ד"ר וויכערט. מוזיק ה. קאן. א. סאמבערג אלס שיילאק.
פרייזען פון 50 גר. ביז 2 זל.
ס'נעמען אנטייל פרויען: בעזמאן, דיכטענבערג, ליבראמסקא, נעוה, פעדערמאן. מענער: אריעל, באלבירסקי האמבורגער, הערשקאוויטש, גייהויז, ראקאו, דירינ. ל. זעלמאן. בילעטן צו בעקומען אין קאסע פון פילהארם.

1-טער קלאנג-פילם-קינא-טעאטער אין לאדז
SPLENDID
היינט און פאלגענדע טעג!
גרויסער קלאנג-פילם
4 פעדערן
טראגעדיע פון א אפיציר פון דער קע-ניגליכער גווארדיע, יורש פון א אריס-טאקראטישען ענגלישען דור, וועלכער האט זיך אנגעגעבען אין דימיסיע.
אין די הויפטראלען:
Clive Brook, Noah Beery
R. Arlen, Georg Fawcett
אלס אפיצירען פון דער ענגלישער גווארדיע.
פרייזען פון די פלעצער 1, 2 און 3 זל.
אנהויב פון די סעאנסען 6 8 און 10 אוונד.
שבת און זונטאג 4 א זייגער נאכט.

רעכטס-פובליציסט
י. אינפעלד
פיעטריקאווער 31
נעמט אויך אונטער אויסצוגליכען אלערליי סכסוכים
און בעטייליגט זיך אין בוררים-געריכטען.
שפרעכשעה'ן פון 5 — 8 טעגליך

דער סימפסאן אבגעפאהרען פון ארץ-ישראל

זײן בעריכט וועט פערטיג ווערען אין חודש סעפטעמבער

לאנדאן, 31. (יט"א טעלעגראפיש).
סער סימפסאן איז שוין אפּגעפאהרען פון ארץ ישראל.
ער איז אבער נישט געפאהרען קיין ענגלאנד נאר קיין אטען, וואו ער וועט אויסארבייטען דעם בע־ריכט וועגען דער איצטיגער לאגע אין ארץ־ישראל.
דער בעריכט וועט צוגעשטעלט ווערען דער ענג־לישער רעגירונג אין חודש סעפטעמבער.

די ארץ-ישראל-דעבאטע אין ענגלישען פארלאמענט
וועט אויף דער איצטיגער סעסיע נישט פארקומען

לאנדאן, 31. (יט"א טעלעגראפיש).
ווי דער פארשטעהער פון דער יודישער טעלע־גראפען־אגענטור דערוויסט זיך, וועט די ארץ־ישראל־דעבאטע אין ענגלישען פארלאמענט אויף דער איצ־טיגער סעסיע שוין נישט פארקומען.

וועגען דער עמיגראציע פון פאכלייט

ווארשע (יט"א). דאס צענטראל־ביורא פון דער יודישער עמיגראציע־געזעלשאפט טיילט מיט:
גוט־קוואליפיצירטע בעלי־מלאכות און ארבייטער פון פאלגענדע פאכען: שמידען, מעטאל־טאקער, שלא־סער־מעכאניקער, פוהרמאנעס, סטאליארעס, האליץ־שניצער און שוהארץ־ארבייטער, וועלכע קענען זיך צו־פאסען צו גראבער ארבייט אין כעמישע און מעטא־לורגישע פאבריקען און ווענען געצוואונגען אויסוואנ־דערען פון פוילען, דארפען זיך מעלדען אדער שריפט־ליך ווענדען צום צענטראל־ביורא פון דער יודישער עמיגראציע־געזעלשאפט „יעאס", ווארשע גזשיבאוו־פלאץ 10 אדער צו איינע פון די „יעאס"־אפּטיילונגען אויף דער פראווינץ ווילנא, לעמבערג, ראדאם, בריסק, ביאליסטאק, פינסק און לאדז.

ווײטערע אנפאלען אויף יודען אין אוריען

בוקארעשט (יט"א). די אנפאלען אויף יודען אין אוריעוו דויערען ווייטער. סטודענטען בעפאלען יודען יודישען דורכגעהער הויפטזעכליך אין אוונט. די פאליציי האלט זיך אפּ פון אינטערווענירען. דער פאליציי־בעריכט פון אוריעוו שטעלט דאגעגען פעסט, אז דארט זענען ארעסטירט געווארען דרײ קאמוניסטישע אגיטאטארען, וועלכע זענען מיט׳ן בעקאנטען אנטיסע־מיטישען אדוואקאט נעגרו בראש געקומען פון סי־בערטשען און האבען פערטיילט אין אוריעוו אנטיסע־מיטישע פראקלאמאציעס, רופענדיג צו פאגראמען. ווי מען טיילט אבער מיט, זענען אלע ארעסטירטע דעם צווייטען טאג בעפרייט געווארען אונבעשטראפט.

גרויסע וואלד-שרפות
אויף דער אינזעל סאכאלין

טאקיא, 31. (א.ט.א.) אויף דעם דרומדיגען טייל פון דער אינזעל סאכאלין זענען אויסגעבראכען גרויסע וואלד שרפות. צו בעקעמפען די שרפות איז ארויסגעשיקט געווארען מיליטער. א סך פערזאנען זענען דערביי דערהרגעט געווארען. דער שאדען פון דער שרפה בעטרעפט שוין ביז איצט מעהרערע מיליאנען יען.

הכנות צו די קאמוניסטישע דעמאנסטראציעס דעם 1 אויגוסט
אין אונגארן

בודאפעשט, 31. (א.ט.א.) דאס אינערן־מיניסטעריום האט פערבאטען אויף דעם 1. אויגוסט אלע קאמוניסטישע דעמאנסטראציעס.
אין בודאפעשט און אין די גרעסערע שטעט ווערען טעגליך געמאכט גרויסע ארעסטען.
לויט ווי די אויספארשונג האט בעוויזען זאָנען אין די לעצטע טעג אנגעקומען פון בערלין געלד און אגיטאציע מאטעריאל.
מיטוואך איז אווענד האט די פאליציי ענטדעקט א קאמוניסטישע פערזאמלונג אויף וועלכער עס זענען ארומגערעדט געווארען די פארבערייטונגען צו די דעמאנסטראציעס פון 1. אויגוסט.

מיניסטער זאלעסקי צוריקגעקומען פון אורלויב

ווארשא, 31. (טעלעפאניש) היינט אינדער־פריה איז צוריקגעקומען פון קריניצע דער אויסערן מיניסטער זאלעסקי.
די נאענסטע טעג וועט ער ווידמען דער צו־גרייטונג צו דער וויזיט פון מלוכה־פרעזידענט אין טאלין, וואו אין ער פאהרט אפ צוזאמען מיט׳ן מלוכה־פרעזידענט.

לאדזער נייעס

געקומען בעטען אין קאשטשאל און צוגע׳גנבעט א געלד-פושקע

(2) נעכטן אווענד האט דער אויפזעהער פון קאשציאל אויף פאדלעשנא גאס, בע־מערקט עפּיס א יונגענמאן וואס האט מתפלל געווען נישט וועלנדיג איהם שטערן, איז ער אוועק, ווען ער איז אבער געקומען אין א פירטעל שעה ארום, האט ער בעמערקט אז א נדרות-פושקע איז אויפגעבראכען און דער יונגערמאן איז שוין נישטא. ער האט זיך באלד אריענטירט, אז דער גנב איז געווען דער יונגערמאן, וועלכער האט כלומרשט מתפלל געווען און זיך נאך איהם געלאזט יאגען, דעריאגט האט ער דעם גנב ערשט אויף דער פיעט־רקאווער גאס אין דעם הויז נומער 95 איהם גע־כאפּט, און גערופען הילף. א פערבייגעהענדער פאָ־ליציאנט האט דעם גנב געוואלט ארעסטירען. ער האט ארויסגעכאפּט אן׳אייזערנע שטאנגע און געוואלט דערלאנגען דעם פאליציאנט, אבער יענער האט זיך אויסגעדרעהט. דעם פויגעל האט מען אפּגעפיהרט אין קאמיסאריאט און דא האט זיך ארויסגעשטעלט, אז ער הייסט סטאניסלאוו ווירובלעווסקי 18 יאהר אלט און וואוינט אין נאכט־הויז אויף דער גאס פון 28 שיסער־פולק. מ׳האט איהם איבערגעגעבען צו דער דיספּאזיציע פון אויספאָר־שונגס־ריכטער.

טראגישער קרבן פון דער וועלט-מלחמה
משוגענער מאכט סקאנדאלען אין גאס און מען טוט איהם אן א צוואנגס-העמדעל

נעכטן אינדערפרי האט אויף שענקעוויטש גאס עפּיס אן׳אומבעקאנטער געהאלטען אין איין אפּשטעלען אלע דורכגעהער און זיי נאכגעפרעגט וואו ס׳געפינט זיך דער רוסישער געפאנגען־לאגער. קיינער פון די פערבייגעהענדע האט זיך נישט אר־יענטירט, און עפּיס א פערבייגעהער האט איהם רעקאמענדירט זיך אנפרעגען אין פאליציי־קאמי־סאריאט. דאן האט דער אומבעקאנטער זיך אנגע־הויבען צו זידלען און שרייען, אז אלע זענען באל־שעוויקעס, דערביי האט ער זיך געווארפען אויף איינעם פון די פערבייגעהער און איהם גענומען שלאגען. ס׳איז ענטשטאנען א טומעל, מ׳האט ווע־גען דעם מיטגעטיילט אין קאמיסאריאט. א פאלי־ציאנט, וועלכער איז אנגעקומען האט זיך קוים אנ׳עצה געגעבען און איהם געבראכט אין קאמי־סאריאט וואוהין מ׳האט ארויסגערופען די פאגאָ־טאָוויע.
דער קראנקער, וועלכער האט בעקומען אן אנפאל פון משוגעת, האט זיך אויף אלעמען גע־ווארפען. מ׳האט איהם געמאכט אן׳איינשפריצונג און שפּעטער אנגעטון א צוואנגס־העמד און אפּגע־פיהרט אין אבסערוואציע־פונקט.
דער קראנקער הייסט קאנסטאנטי קורנאטאוו־סקי 35 יאהר אלט פון בידגאשטש. ער איז גע־ווען פערוואונדעט בעת׳ן קריג און זייט דאן גע־ווארען גייסטיג קראנק. אין לאדז איז ער געקומען זוכען ארבייט און דא האט זיך ביי איהם דער־וועקט די קראנקהייט.

פון ארבייטס-געריכט

(ב) אויגוסט ציליע (זיל'ושא 9) האט בעקומען אן׳אויפאדערונג פון ארבייטס־אינספעקטאר, אז די מאשי־נען זאלען פערזעהען ווערען מיט בעשיצער וואס זא־לען פערהיטען פון פארפאלען בעת דער ארבייט.
צוליב דעם וואס די פירמע האט נישט אויסגע־פיהרט די פעראָרדנונג איז זי אנגעקלאגט געווארען אין ארבייטס־געריכט.
דער לייטער פון דער פירמא אטאן בראון איז פערמשפּט געווארען אויף 200 זל שטראף אדער איין חודש ארעסט.

* * *

די פירמע שאנ'עוו (ציגעל־גאס 68) איז אנגע־קלאגט געווארען פאר בעשעפטיגען ביינאכט־ארבייט פרוי'ען און יוגענדליכע. דאס געריכט האט בעשטראפט משה ענגלער אויף דרייסיג זל. שטראף אדער פיער טעג ארעסט.

לעשניטשי בעגנבעט דעם מלוכה-אוצר אויף 100 טויז. זל.

(ב) אין מלוכה־וואלד ליפינא, בושעשינער קרייז, האט געארבייט אלס לעשניטשי סטעפאן ראשקאווסקי. ער פלעגט גנב'ענען געהילץ און עס פערקויפען נישט לעגאל, ארויסגעבענדיג קוויטונגען אויפ׳ן דערהאלטע־נעם געלד. די געלד־קוויטונגען פלעגט ער שרייבען אויף די פשעפוסטקעס. די פשעפוסטקעס פלעגט מען אפּנעהמען ביים ארויספאהרען דאס האלץ.
איינער פון די וואלד־וועכטער האט וועגען דעם מיטגעטיילט דער דירעקציע פון די מלוכה־וועלדער, וועלכע האט פעראָרדנעט אן אויספארשונג, וואס האט פעסטגעשטעלט, אז די מלוכה האט געהאט שאדען אויף איבער 100 טויזענד זלאטעס. ראשקאווסקי איז ארעסטירט.

ווער ווייסט וועגען דעם יוד?

מיטוואך פארמיטאג איז אוועק פון דער היים אויף זשעראמסקא 9 דער 68 יעהריגער דוד שפיע יאכימעק און איז ביז איצט נישט צוריקגעקומען.
דער יוד איז פון נידריגען וואוקס, טראגט א כאלאטעל, א יודיש היטעל, רעדט מיט גרויס שוועריגקייט.
מ׳האט איהם געזעהן אויפ׳ן זגערזשער וועג קיין לאנגובעק. ווער עס ווייסט עפּעס וועגען דעם יוד ווערט געבעטען צו מעלדען לויטן אנגעוויזע־נעם אדרעס.

פערוואונדעט מיט א מעסער אין ברוסט

דאס „5־גראשען בלאט" טיילט מיט:
(ג) אויף עק שענקעוויטש און פשעיאזד איז נעכטן אין אווענד ארורכגעגאנגען די 22־יעהריגע אנינא קוביאק פון קילינסקיעגא 75. פלוצלונג איז צו איהר צוגעלאפען אן׳אומבעקאנטער מאנספּער־שוין און איהר דערלאנגט מיט א מעסער אין ברוסט. דאס מעסער איז געבליבען שטעקען ביי דער הער־שטאכענע אין ברוסט ביז ס׳איז אנגעקומען די כאמאטאוויע.
אין א האפנונגסלאזען צושטאנד איז די פער־וואונדעטע אפּגעפיהרט געווארען אין שפּיטאל אויף דרעוונאווסקא־גאס. זייער ס׳איז געקומען דער אנפאלער און פארוואס דער מערדערישער אנפאל איז פארגע־קומען איז נאך נישט בעוואוסט.

גנבות

(—) זייט א פאר וואכען האבען זיך די גנבים גענומען אינטערעסירען צו „ארבייטען" אויף אגראדאווא 9. מיט א פאר טאג צוריק האבען זיי צוגעגנבעט א פעקעל ביי א דאדאמער מיהר, אינ׳ם וועלכען ס׳איז געווען פרנסה אויף א 500 זלאטיס. מיט א פאר טעג צו־ריק האט מען ביי אנ׳אנגעשטעלטען פון קרעל ארויסגע־גנבעט 90 זל. די פערגאנגענע נאכט ווידער האט מען בע־גנבעט די וואוינונג פון ה׳ קרעל און ארויסגענומען פון דארט דאס בעטגעוואנד. די גנבים האט מען נישט געכאפּט. פאליציי זוכט די גנבים.

פון „למען ארץ-ישראל"

אונטערן פארזיץ פון ה׳ ווייע איז נעכטן פאר־געקומען אין אייגענעם לאקאל א בעראטונג וועגען דער פּראקטישע ארבייט פון דער געזעלשאפט „למען ארץ־ישראל". נאך א דיסקוסיע, אין וועלכער עס האבען זיך בעטייליגט (ה׳ ה״ה: אינוש. זשעליגסקי, צאליל, קלינגמאן, גאלדרייך, ווייע און אנדערע) איז בעשלאסען געווארען אנהייבען צו מאכען פארברייטונגען צו עפע־נען אין לאדז א בעריקויפס־שטעלע פון דער ארץ־ישראל פּראדוקציע (תוצרת־הארץ) אנקניפּען האנדעלס־בעצי־הונגען מיט א״י בכלל בפרט מיט ד״ר הייזנער און צו ארגאניזירען א טוריסטען־עקסקורסיע קיין א״י.
פון בעריכט איז צו זעהן, אז די ווערבירונגס־אק־ציע איז אין פולען גאנג. די פערוואלטונג טרעט שוין צו צו ארגאניזירען דעם קלוב. וואו ס׳וועלען איינגע־ארדענט ווערען רעפעראטען לויט די דערהאלטענע בריי־לעטינס פון דער הסתדרות „עולי־פולניה" אין תל אביב וועגען דער לאגע אין ארץ־ישראל. או״ו.

שרעקליכער אומגליק מיט א אקראבאט
בעת דער פארשטעלונג אין צירק פאלט אראפ פון א טראפעז

דאס „5־גראשען בלאט" טיילט מיט:
נעכטן אין אווענד האט אין היגען צירק אויף קאשטשושקי 75 פּאסירט א שרעקליכער פאל.
ביי א פול־געפּאקטען צירק האבען 10 א ווי־נער אין אווענד אנגעהויבען זייערע אקראבאטישע פראדוקציעס. דער אקראבאט לעא קנאל מיט זיינע 4 פארטנערקעס. אין א געוויסען מאמענט האט קנאל זיך געוואלט איבערווארפען, אויף א הויך פון צוויי שטאקען פון איין טראפעז אויף דער צווייטער. ער האט אבער נישט בעוויזען אנצוכאפּען די שטאנג און מיט דער גאנצער האסט אראפּגעפאלען אויף דער ארענע.
ער איז געבליבען ליגען אהן בעוואוסטזיין. מ׳האט ארויסגערופען צו איהם די שטאטישע פאר־נאטאווע און דער דאקטאר האט פעסטגעשטעלט, אז קנאל האט בעקומען א מח־ערשיטערונג.
אין א זעהר געפעהרליכען צושטאנד איז דער אומגליקליכער אקראבאט אפּגעפיהרט געווארען אין פאזנאנסקיס שפּיטאל.

פון דער ביבליאטעק „עבריה"
ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע

די העברעאישע ביבליאטעק „עבריה" ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע, וועלכע ווערט געפיהרט אונטער דער לייטונג פון היגען „מרכז־עברי", האט דאס היגטיגע יאהר געפיהרט א ברייטע פערצווייגטע טעטיגקייט.
לעצטענס איז די ביבליאטעק בערייכערט געווא־רען מיט א גרויסע צאהל נייע ביכער פון די נייעסטע א״י־אויסגאבען און אלגעמיינע אייראפעאישע ליטע־ראטור.
ביי דער ביבליאטעק עקזיסטירט אויך א לעזע־זאל, וועלכע איז פערזעהען מיט דער גאנצער א״י־דיגע פרעסע און אנדערע העברעאישע פעריאדישע אויס־גאבען.

יעקב שטערנבערג אין לאדז

נעכטן האט זיך אפּגעשטעלט אין לאדז, אויף זיין רייזע קיין פּאַריז, דער יונגער רעזשיסער־מענטאטאר, דער טאלאנטפולער דיכטער יעקב שטע־רענבערג פון רומעניען.
יעקב שטערנבערג געהער צו דעם „פאנטען־קוואדראט", און צו־וואגען פון דעם יודישען „המענגען" וואס איז מיט זיבעצע טריט און מיט נייעם אופן אי־טאן ארייין אין אונזער ליטעראטור.
די לאנגע גרופּע בעשטעהט פון י. שטערנבערג, אליעזר שטיינבארג, י. מאנגער, און מ. אלטמאן.
אונזער גאסט י. שטערנבערג האט זיך בעטאי־ליגט קונה־שם געווען אלס גלענצענדער שעפערישער טעאטראל, און איצט איז ער איינגעלאדענט געווארען אלס רעזשיסער אין ריגער מלוכה׳שען יודישען טעאטער.
היינט פריה פאהרט ער אפּ פון לאדז.

„שיילאק" ביי די „ווילנער"
היינט פרעמיערע אין שטאטישען טעאטער

היינט אווענד פיהרען די ווילנער אויף דאס בערי־המטע ווערק פון שעקספּיר „שיילאק" די ראזיגע פיעסע אין דעם יודישען טעאטער עולם זעהר גוט בעקאנט. א סך איז וועגען איהר געשריבען געווארען, פערשידענע ארטיסטען האבען אויף א פערשידענער ארטיגען אופן געפרובט אויסברענגען די פיגור פון דעם טראגישען יוד, וועלכער פערמעסט זיך אויף צוזאגען צו אלע בעהנע־אויפפיהרונגען וועלען מסתמא זיין שטייגער מיט דער קריסטליכער געזעלשאפט.
די „ווילנער" וועלכע האבען זייער בעזונדערען אויך אין „שיילאק" געגעבען אונז עפּעס נייעס, וואס איז האט נאך ביז איצט נישט געזעהען. בפרט, ווען די ראלע פון „שיילאק" איז אנפערטרויט געווארען א׳א בעגאבטען ארטיסט, ווי יעקב ווייסליץ, וועלכער האט זיך אזוי בעליבט געמאכט ביים יו־דישען טעאטער עולם מיט זיין בעשאפונג אויף דער סצענע די מערקווירדיגסטע יודישע טיפּען אין גע־שטאלטען. די היינטיגע פרעמיערע זאגט צו א ראפּ־צוגעהען מיט אויסערגעוועהנליכען ערפאלג.

גאסטראלען פון א. סאמבערג
אין פילהארמאניע-טעאטער

היינט, פרייטאג, הויבען זיך אן א פילהאר־מאניע טעאטער די גאסטראלען פון בעקאנטען יו־דישען ארטיסט א. סאמבערג.
עס ווערט אויפגעפיהרט די סענסאציאנעלע און שפּאנענדע פיעסע „דער פערשאלטענער" פון סאפּיא ביעלאא, רעזשי פון א. סאמבערג.
א חוץ דעם וועלען ווערען אויפגעפיהרט איינ־גע סצענעס פון שעקספּירס דראמע „שיילאק" מיט דעם גאסטראליער אין דער הויפּט־ראלע.
מאנטאג, שבת נאכמיטאג און ביינאכט 9 א זייגער אין אווענט — דאסזעלבע פראגראם.

קלאנג-פילם-טעאטער
Casino
היינט און פאלגענדע טעג!
גרויסע פרעמיערע! מעכט. דאפעל-פראגראם
I.
אין די מלינות פון שאנכאי
עראטישע דראמע פון ווייטען מזרח
אין די הויפטראלען:
ANNA MAY-WONG, Paulina Starke i So-Dżin.
II.
„ליבעס-גראנגעל"
פיקאנטע קאמעדיע-דראמע אין די הויפטראלען:
Dorotha Sebastian, June Marlowe i John Harron
אויסערן פראגראם: לאנד-אקטואליטעטען
אנהויב 4.30, 6, 8 און 10 אווענט. פרייזען פון די פלעצער אויפ׳ן ערשטען סעאנס (זל. 1, 150 און 2) — מיטעלע טעגען 1, 2 און 3 זל.

מוסר
„צו די, וואס זענען אוועק"

„האסט פערראטען דעם גאט פון דיין יוגענד!" — מיט אט אזא פאראגראף האט זיך מאציני געווענדעט צו „נאפאלעאן דעם דריטען", וועלכער איז אמאל געווען א רעוואלוציאנער און שפעטער געווארען קעניג. מיט דעם זעלבען פאראגראף ווענדעט זיך איצט דער לעגיאניסט ה"ר פרוזניק צו די לעגיאניסטישע פיהרער ערב דעם ראדאמער צוזאמענפאהר.

אונטערן טיטול קעפעל „די, וועלכע זענען אוועק" שרייבט ער אונ'ם נומער „ראבאטניק" פאלגענדעס:

„ווידער דערנעהנטערט זיך דער אויגוסט־יאהרצייט. (דער טאג ווען עס האט ארויסגעפיהרט אין קאמף די ערשטע קאדרע לעגיאנען). און ווידער וועלען געמאכט ווערען פרובען צו פערבינדען יענע בעפרייאונגס־קאמפען מיט'ן איצטיגען רעגירונגס־סיסטעם, וואס וועגט. זיי זענען אוועק פון דעם, פער וואס זיי האבען אמאל געקעמפט, אלץ שטארקער בעמיהען זיי זיך אקצענטירען זייער שייכות מיט דער פערגאנגענהייט, וועלכע זיי האבען אליין איבערגעריסען. היינט, ווען זיי האבען נאר איין איינציגען ציל — מאכט, האבען זיי א נאך גרעסערע בעדערפעניש אויפצעוויזען, אז זיי שטאמען פון א גרויסער אידעע. זייער איצטיגע אידעאלאגיע איז דאך פאר קיינעם נישט צוציהענד.

— איהר וועט אין עטליכע טעג ארום זעהען אויף די בוידעמער אויפזיכען דארט די אלטע, אפגעריסענע מונדירען, כדי זיי אנצוטון אין יאהרצייט־טאג. איהר טראגט שוין לאנג נישט די דאזיגע מונדירען, איהר טראגט זיי נישט זייט איהר האט אייך אוועקגעזעצט אויף די הויכע אמטען, זייט איהר זענט געווארען בעזוכער פון קאבארעט „אאזא" זייט איהר פאהרט אויף אויטאמאבילען קיין אויסלאנד און די וואריסע בעדער אריין. בלייבט א ווייל אויפ'ן בוידעם, קוקט אריין אין די פערשטויבטע אויפרופען, אלטע פראגראמען, דעקלאראציעס, אידעאלישע בעריכטען. אפשר וועט איהר אייך דערמאהנען און דערזעהען די דרך אייך פערלאזטע אידעאלאגיע?

צי געדענקט איהר? שטארק און הייס האבען מיר דאן געגלויבט, מיר האבען געחלומ'ט וועגען א פרייען פאלק און א פרייען מענש. א פרייער מענש אינ'ם בעפרייטען פוילען. דעמאלט האבען מיר געדינט צו אן אידעע און נישט צו קיין מענש, דער אידעאל איז געווען א פריי און אומבעדינגט דעמאקראטיש פוילען, פונקט ווי עס איז דעמאקראטיש דער מערב־טייל פון אייראפא. פאר דער מעהרהייט פון אונז האט דאס געוואלט זיין א סאציאליסטיש פוילען, צוליב דעם האבען מיר דאך פאלעמיזירט מיט די עסרעקעס, מיר האבען זיי אויסגעוויזען, אז אן אונאפהענגיג פוילען וועט פאר'ן ארבייטער זיין א בעקוועמער מיטעל אין קאמף פאר'ן סאציאליזם. איך געדענק, אז בעת אזא דעבאטע האט איינער פון אייך ערקלערט, אז אינ'ם אונאפהענגיגען פוילען וועט זיין דער ארבייטער פערגעטערט. מיט אט אזא אידעאלאגיע זענען מיר אוועק צו דער ארבייט, אונטער אזא לאזונג האבען מיר ווערבירט אין סטשעלעץ, אין די לעגיאנען און אין פ. א. וו. דעם וועג צו די מאגנאטישע פאלאצען האט איהר דעמאלט נישט געפונען, איהר האט געטראפען נאר צום ארבייטער און פויער.

היינט זענט איהר ביי דער מאכט, איהר פערמאגט איינפלוס און רעגירונגס רעכט. צי זענט איהר אבער אין ארדנונג און געוויסען לגבי די יעניגע, וועלכע האבען אייך געגלויבט און מיט זייער בלוט געחתמ'עט די דאזיגע אידעאלאגיע? יא, פוילען איז פריי, דער ארבייטער קעמפט איצט און איהר פאר זיינע רעכט, איהר אבער זענט שוין אינ'ם דאזיגען קאמף נישטא, איהר שטעהט שוין אויף יענער זייט בארריקאדע — דארט, ביי די פאלאצען און פריצים. די פאלקס־מאסען, וועלכע האבען דאס געזאלט פערגעטערט ווערען, זענען היינט ביי אייך „אידיאטען". אנשטאט דעמאקראטיע גיט איהר איהם דיקטאטור, רעגירונגען פון שיכור'ע קליקעס, אנשטאט, נאכ'ן בעפרייען פוילען, צו קומען צום ארבייטער אין פאבריק און איהם העלפען אין זיין קאמף, זענט איהר אוועק קיין ושיקאוו און ניעסוויעזש. איהר האט געמאכט אין פוילען לעגענדארע קאריערעס, גענעראלסקי שליפעס, מיניסטארען טעקעס, וואיעוואדעס, גוט בעצאהלטע בענק דירעקטארען, אבער אין נאמען פון וואס פאר א פראגראם האלט איהר די מאכט אין האנד? איהר ווערט ביסלעכווייז נייע אריסטאקראטען און פערבינדט זיך שוין מיט די אלטע אריסטאקראטען, איהר האט בעוויזען גאנץ שנעל צוצוטרעטען די אמאליגע אידעאלען, וועלכע זענען פאר אייך היינט נאר א שטערונג אין וועג. פאר אייער פערגאנגענהייט הייסט איהר אייך איצט בעצאהלען. פאר'ן קאמף פון טויזענדער מערטירער, ווילט איהר אליין נעהמען בעצאהלט.

אייערע איינענע, אמאליגע חברים ליידען דאך היינט נויט און הונגער. איהר אבער נעהמט א בעצאהלט אויך פאר זיי. וואלט איהר אייך כאטש בעפרידיגט בלויז מיט אמטען, טיטולען, פענסיעס, דיספאזיציע־פאנדען, אויטאמאבילען און ד. גל. איהר ווילט דאך אבער נאך מעהר. איהר ווילט, אז דאס פוילישע פאלק זאל אויך פאר זיין פרייהייט בעצאהלען, איהר מיינט, אז די ענדערונג, וואס עס איז געשעהן מיט פוילען איז געשעהן פאר אייערט וועגען, איהר בעגנוגט אייך היינט מיט כיטרעקייט און פחדנות. [illegible]

נאר דורך בעצאהלט אדער דורך טעראר פון די פאסטענס צו בעזייטיגען, וואו א קאריעריסט לויפט היינט צו אייך און דעריבער לאזט צו רוה די יאהרצייטען נאך יענע פייערליכע טעג, לאזט צורוה די מונדירען און אלטע פאפירען אויף די בוידעמער, ווייל זיי זענען אין א שרייענדער סתירה צו דער ווירקליכער ווירקליכקייט וואס איהר שאפט היינט אין פוילען".

—ג.

דער פאליטישער מאמענט
די צערודערונג אין איטאליע. — וואהל־קאמפאניע אין דייטשלאנד. — פאליטישער קריזיס אין פראנקרייך. — טשיטשערין־ליטווינאוו. — דער אויפברויז אויפ'ן מזרח

די נאטור־געשעהענישען אין איטאליען האבען די פערגאנגענע וואך פערנומען די הויפט־אויפמערקזאמקייט פון אייראפא, און געלאזט אין שאטען די פאליטישע געשעהענישען פון דער וואך.

די איטאליענישע רעגירונג בעמיהט זיך די קאטאסטראפע פארצושטעלען מעגליך קלענער, אבער דאס געלינגט איהר נישט, און די וועלט האט אויפגעציטערט פונ'ם גרויסען אומגליק, וואס האט געטראפען די איטאליענער.

פאליטיש וועלען די דאזיגע געשעהענישען האבען דעם פועל־יוצא, אז מוסאליני וועט בעקומען א פערדרעהטען קאפ, און וועט אויף א צייט אויפהערען צו טרייסלען מיט'ן שווערד, און אייראפע וועט אפשר אביסעל ארויס פון דער אנגעשטרענגטער שטימונג.

אין דייטשלאנד ענטוויקלען זיך די געשעהענישען. די וואהל־קאמפאניע האט זיך שוין אנגעהויבען. אלע פארטייען צופאלען זיך און ס'ענטשטעהען נייע פאליטישע גרופירונגען. וואס פעראייניגען ארום זיך רעשטלעך, אפגעשפאלטענע און גאנצע פארטייען. א גרויסע ראליע בעת די נייע וואהלען וועט אפשפילען די נייע „דייטשע מלוכה־פארטיי", וואס פעראייניגט דעם צענטער מיט די פליגלען. די סאציאליסטען, וואס האבען זיך אונטערן דרוק פון די קאמוניסטען, א שטארקען רוק געטון אויף לינקס, האפען ארויס פון די וואהלען מיט א זיג.

אין פראנקרייך האט מען שטארק אנגעהויבען רעדען וועגען א פאליטישען קריזיס.

ס'איז א מערקווירדיגע ערשיינונג: טראץ דעם, וואס איצט דויערען די פארלאמענט־פעריען, האלט מען פאר זיכער, אז טארדיע וועט דימיסיאנירען. אויף זיין ארט וועט, וואהרשיינליך, קומען צום וויפילסטען מאל פואנקארע.

אין פריהלינג דארפען פארקומען די וואהלען פון א מלוכה־פרעזידענט. די קאמפאניע האט זיך שוין אנגעהויבען.

דער איצטיגער פרעזידענט דומערג האט ערקלערט קאטעגאריש, אז ער וועט זיין קאנדידאטור נאכאמאל נישט ארויסשטעלען, און אז נאכ'ן פערלאזען זיין אמט וועט ער זיך בכלל צוריקציהען פון פאליטישען לעבען.

מ'רופט שוין אן קאנדידאטען, און אויפ'ן ערשטען פלאץ רוקט זיך ארויס דער פאפולערסטער מלוכה־מאן — בריאן.

אין דער סאוויעטישער פאליטיק־אנפיהרונג איז אריינגעקומען אן ענדערונג.

אויפ'ן אמט פון קאמיסאר פאר אויסערן־ענינים איז בעשטימט געווארען דער בעקאנטער סאוויעטישער דיפלאמאט ליטווינאוו.

איינענטליך, איז ליטווינאוו שוין זייט א לענגערער צייט געווען דער פאקטישער אנפיהרער און אויספיהרער פון דער סאוויעטישער אויסלענדישער פאליטיק, בעת דער פריהערדיגער אויסערן־קאמיסאר טשיטשערין איז געווען „קראנק".

טשיטשערין, אן אלטער רוסישער רעוואלוציאנער שטאמט פון עלטסטען רוסישען אדעל, און האט געהערט צו דער אנפיהרענדער גרופע פון די באלשעוויקעס. א פיגור, וואס האט פערנומען פלאץ צוגלייך מיט לענין און טראצקי.

ליטווינאוו איז א יוד, שטאמט פון ביאליסטאק. אן אלטער רעוואלוציאנער, וואס האט געליטען גלות זיין גאנץ לעבען. ער פערנעהמט אן אנפיהרענדען ארט ביי די קאמוניסטען און זייט ערשטע טאג פון דער רעוואלוציע פערנעהמט ער אפיציעלע העכערע אמטען. ליטווינאוו, וועלכער האט א לאנגע צייט, בעת זיין גלות געוואוינט אין ענגלאנד קען גוט די ענגלישע פערהעלטנישען און איז דער שארפסטער געגנער פונ'ם ענגלישען אימפעריאליזם.

ער קען אויך די אמעריקאנער פערהעלטנישען, און די לאגע אין אזיע, וואו ס'הויבט זיך נישט אן צו בערוהיגען און ס'קאכט ווי אין א קעסעל.

אין כינע רודערט נאך אלץ דער בירגער־קריג. נאך דער בערוהיגונג, וואס איז איינגעטראטען אויף א קורצער צייט, האבען זיך ווידער אנגעהויבען אויפשטאנדען. דאס מאל — פון די עקסטרעם־לינקע גרופען.

די אויפשטענדיגע האבען פערנומען די הויפטשטאט פון דער פראווינץ ריגאן, קאנגקא, א וויכטיגער סטראטעגישער פונקט אויף דער ליניע פעקין־קאנטאן. די אייראפעאישע בעפעלקערונג אנטלויפט. די רעגירונגס־גארניזאנען און א רייהע ערטער זענען אריבער צו די רויטע.

אין מאנדזשוריע האבען זיך בעוויזען [illegible]־דיסטישע אפטיילונגען אין עטליכע ערטער.

נישט רוהיג איז אויך אויף דער טערקיש־פערסישער גרענעץ.

די צוזאמענשטויסען צווישען מיליטער און די קורדען דויערען ווייטער. דער טערקישער פרעמיער האט אין אן עפענטליכער רעדע בעשולדיגט די פערסישע רעגירונג, אז זי דירעקטירט מיט די קורדישע אנפאלען. ס'האלט ביי א בעוואפנטען קאנפליקט צווישען די ביידע מלוכות.

וועגען א נייעם אויפשטאנד טיילט מען מיט אויך פון אפגאניסטאן.

דער אויפשטאנד קעגען דעם איצטיגען קעניג נאדיר־כאן איז אויסגעבראכען פלוצלונג. די אויפשטענדיגע זענען דערנאכגען ביז דער הויפטשטאט קאבול און האבען אויפ'ן וועג נישט געטראפען קיין ווידערשטאנד. די קעניגליכע ארמיי, וועלכע האט די לעצטע צייט נישט בעקומען אויסגעצאהלט האט זיך צובונטעוועט. א טייל פונ'ם קעניגליכען מיליטער וואס איז געבליבען טריי, האט צוקלאפט די אויפשטענדיגע און דערשטיקט דעם בונט.

פ. ב.

די יודישע וואנדערונג
וואוהין גייט זי איצט?

א בריף פון אמעריקא

די שלעכטע עקאנאמישע לאגע פון די יודען אין מזרח־אייראפא וועלכע ווערט ערגער מיט יעדען טאג, לויט די בעריכטען וואס קומען אן אהער, פיהרט צו א פערגרעסערטער יודישער אויסוואנדערונג. אין 1929 האבען איבער 45 טויזענד יודען פערלאזען די מזרח־אייראפעאישע לענדער, און ארום דרייסיג טויזענד פון זיי זענען אוועק אין אנדערע לענדער אויסער די פעראייניגטע שטאטען.

כדי צו קריגען ריכטיגע ידיעות וועגען דער לאגע און צו הערען וואס אן אויטאריטעט אין דער אימיגראציע־פראגע דענקט וועגען דער צוקונפט, האט דער שרייבער פון די דאזיגע שורות זיך געווענדעט צו ה' ל. אסאפסקי, גענעראל־דירעקטאר פון „היאס". וועלכער איז זייט פיל יאהרען פערבונדען מיט דער ארבייט פון דער דאזיגער ארגאניזאציע. ער איז דעריבער אין דער לאגע צו זיין גוט בעקאנט מיט די פאקטען און צו קענען ארטיילען וועגען זיי.

דער שרייבער האט אויסגענוצט די געלעגענהייט צו פערברענגען אביסעל צייט אין דעם אינפארמאציע־דעפארטאמענט פון „היאס" און זיך דורכצורעדען מיט פיל פון די יעניגע, וואס זענען דארטען געקומען צוליב פערשידענע ענינים. די מעהרסטע אנפראגען זענען געווען וועגען אריבערברענגען קרובים, אדער וועגען די מעגליכקייטען, אז זיי זאלען אויסוואנדערען אנדערשוואו. די קרובים האבען געשריבען אז זייער לאגע איז א פערצווייפעלטע און אז אויסוואנדערען איז זייער איינציגע האפנונג.

דער שרייבער האט געפרעגט ביי ה' אסאפסקי:

„קענט איהר מיר נישט זאגען פונוואנען עס נעהמט זיך דער איינדרוק ביי מאנכע מענשען, אז עס איז איצט נישטא קיין יודישע וואנדערונג?"

„נאר פשוט", האט אסאפסקי געענטפערט, „דערפאר וואס די אימיגראציע נאך די פעראייניגטע שטאטען איז פערקלענערט געווארען, מיינען נישט בעזונדערס ווייטזיכטיגע מענשען, אז די, וואס קומען אהער, זענען די איינציגע יודען, וואס וואנדערען אויס. דאך זענען אין לעצטען יאהר אנגעקומען אהער 16,347 יודען, פון וועלכע 12,883 זענען געווען אימיגראנטען און די איבעריגע בעזוכערס א.ד.גל. אבער די דאזיגע צאהל איז בלויז געווען א דריטעל, פון דער יודישער אויסוואנדערונג פון אייראפא. פון די 45000 יודישע עמיגראנטען, וואס האבען אין לעצטען יאהר אויסגעוואנדערט פון מזרח־אייראפא, זענען דרייסיג טויזענד געפאהרען אין די נייע אימיגראציע־לענדער, ווי ארגענטינע, בראזיליע, אורוגוואי, קאלאמביא, פערו, קובא, טויזענדער יודישע עמיגראנטען זענען אפגעפאהרען קיין דרום־אפריקע, אויסטראליע און פראנקרייך. די דאזיגע וואנדערער זעהט מען נישט אין אמעריקא און זעהר ווייניג בעגרייפען ווי וויכטיג עס איז די הילף וואס ווערט זיי געגעבען דורך „היאס" און איהרע שותפים „איקא" און „עמיגדירעקט" ביים אויסוואנדערען און איינוואנדערען.

„אין אלע נייע אימיגראציע־לענדער פערגרעסערען זיך צוליב דעם די יודישע ישובים, קובא, צום ביישפיעל, האט איצט א יודישע בעפעלקערונג פון ארום 14000, בעת מיט עטליכע יאהר צוריק איז די צאהל פון די דארטיגע יודען געווען בלויז עטליכע טויזענד. אין ארגענטינע און אין בראזיליע קומען יעהרליך אריין צווישען זעקס און זיבען טויזענד יודען אין יעדען לאנד. אן ענליכער פראצעס געהט אן אין די אנדערע אימיגראציע־לענדער, דערפון קען מען זיך לייכט מאכען א בעגריף וועגען דער עקזיסטענץ פון דער יודישער וואנדערונג אין דער איצטיגער צייט".

„זענען די יודישע וואנדערער אין די נייע אימיגראנטען־לענדער אוועק, וואס האבען בדעת זיך דארט איינצוואוינען, אדער זיי האבען נאך אלץ די האפנונג פריהער אדער שפעטער צו קענען אריינקומען אין די פעראייניגטע שטאטען?"

„די דאזיגע פראגע ווערט אמבעסטען פערענטפערט דורך דעם, וואס אימיגראנטען האבען זיך שוין אנגעהויבען א קרובים־אימיגראציע", האט אסאפסקי דערקלערט, „מיט אנדערע ווערטער הייסט עס, אז פיל פריהערדיגע אימיגראנטען האבען זיך שוין מעהר אדער ווייניגער די געהעריגע איינגעארדענט און האבען ארויסגעבראכט זייערע פרויען און קינדער, עלטערן, ברידער און שוועסטער, און זייערע היימישע שטעט און שטעטלעך אין מזרח־אייראפא ווייסט מען דערפון, און זייער ביישפיל ווערט נאכגעטאן פון אנדערע אין די שטעטלעך. טויזענדע יודען קלייבען זיך צו פערלאזען זייערע אלטע היימלענדער. נאטירליך ווערט דאס געטון נישט אזוי מאוילטאג. אין פוילען אליין האבען איבער 25000 יודען זיך געווענדעט צו די „היאס"־ביוראס וועגען אינפארמאציע און הילף צו אויסוואנדערונג. טויזענדע אנדערע האבען זיך געווענדעט צו די „היאס"־ביוראס אין אנדערע לענדער, פריהער אדער שפעטער וועלען זיי אויסוואנדערען און זיך בעזעצען אין די אימיגראציע־לענדער".

„איז עס מעגליך, אז א פערבעסערונג אין דעם צושטאנד אין אייראפא זאל פיהרען צו א פערקלענערונג פון דער וואנדערונג, אז די יודען וואלען קענען פערבלייבען וואו זיי זענען איצט?" איז געווען א ווייטערע פראגע.

„דאס איז א זעהר גוטע וואונש, אבער לײדער א זעהר ווייטלויפיגער". האט ה' אסאפסקי געזאגט. „די בעריכטען פון אונזערע בעאמטע, וואס געפינען זיך דארט זינט 1920, גיבען זעהר ווייניג האפנונג אויף דעם, און דאס איז נישט אן אבסטראקטע מיינונג. זיי זענען בעקאנט מיט די פאקטען און אומשטענדען. אנדערע נאהענטע בעאבאכטער זענען מסכים מיט זיי, אז אפילו אונטער די בעסטע אומשטענדען וועלען טויזענדער יודען מוזען עמיגרירען יעהרליך".

„און ווי איז דער צושטאנד אין די נייע אימיגראציע־לענדער?"

„שטארק ענליך צו די ערשטע צייטען פון דער יודישער אימיגראציע אין די פעראייניגטע שטאטען. די ערשטע אימיגראנטען זענען געווען די פיאנערען אין א לאנד, וואס איז זיי געווען פרעמד, און מיט לעבענס־בעדינגונגען צו וועלכע זיי זענען נישט געוואוינט. אבער יודישע ענערגיע און ענטשלאסענקייט האבען היינט געפונען א וועג. זיי האבען ענטוויקעלט געוויסע אינדוסטריען, זענען אריין אין [illegible]

„די דאזיגע פראגע ווערט אמבעסטען פערענטפערט [illegible]

(ענדע זעה 12־טען זייט)

פאליטישער בארומעטער הויבט זיך...

(קארעספאנדענץ פון ארץ־ישראל)

ב. נאך קיינמאל איז צווישען יידישען ישוב נישט געווען אזוי ענטוויקעלט דער פאליטישער חוש, ווי היי־יאהר. וועלכער ייד איז דאס איצט נישט בעהאווענט אין גאנצן קאמפלעקס פון פאליטישע פראגען? און אפילו אויב דער דורכשניטליכער ייד ווייסט אייך נישט דערצעהלען מעהר פאליטישע נייעס ווי געפינט אין די צייטונגען. יידען ווייסען נישט נאר, וואס עס טוט זיך אין ירושלים, נאר ווייסען אויך, וואס עס קומט פאר אין לאנדאן. וואס לארד פאספילד קלערט, טראכט און וואס זיין געהילף שילס טוט; יידען ווייסען, אז דער ביז־איצטיגער נציב־העליון, גועל־ געפינט זיך איצט אין אורלויב, וועט זיך נישט צוריקקעהרען. מיט איין ווארט, יידען ווייסען אלץ, אבער מען איז איינגעהאלטען, יעדערער טראגט זיך ארום מיט א סוד, פערטרויט איהם א צווייטען, א דריטען און א פערטען, בעטענדיג דערביי, נישט צו דערציילען קיינעם דעם סוד... און אויב מען וויל וויסען, ווי האלט איצט מיטן פאליטישן בארומעטער, דארף מען נאר א קוק טאן אויפ'ן פנים פון דעם אדער יענעם יידען און איהר וועט זיך תיכף איבערצייגען, אז דער פאליטישער בארומעטער האט אנגעהויבען שטייגען... עפעס איז דער בליק העלער, דער טאַק העכער...

וואס איז געשעהען? האט מען אומגעקעהרט די סערטיפיקאטען? האט מען אונז דערלויבט קויפען באדען ביי בעסערע בעדינגונגען? האבען אפשר די יידישע קאלאניסטען אין די אלטע קאלאניעס זיך אומגעוועהנט, אז נישט בעשעפטיגען איצט יידישע ארבייטער איז פיל ערגער, ווי די גזירה אויף דער עליה?.. ניין, דאס נישט — און וואס איז די שמחה? פון וואנען קומט אט די האפענדיגקייט און גלויבען, אז די פאליטישע הימלען ווערען העלער, ליכטיגער? דערקלערט מיר איינער פון די „פאליטיקער", אז ער ווייס בפירוש, אז אין לאנדאן וויל מען אפשאפען די גזירה אויף דער עליה, מען וויל אבער אפווארטען דעם יאהרצייטס־טאג, דעם דריי־און צוואנציגסטען אויגוסט, ווען עס האבען מיטא יאהר צוריק אויסגעבראכען די געשעהענישען.

— פון וואנען ווייסט איהר דאס, פעטער? אפשר גענומען אין ירושלים און גערעדט מיט די מיטגלידער פון דער יידישער אגענץ?

פון וואנען ער שעפט די ידיעות, דערצעהלט ער אבער נישט. ס'איז א סוד, ער פערזיכערט מיר אבער, אז די ידיעה וועגן צוריקקעהרען די סערטיפיקאטען איז א ריכטיגע, די שטאט פון לאנדאן, אבער... שא — שטיל..: און דער ייד גיט מיר צו פערשטעהן: שטעלט זיך פאר, איך, א פשוטער בשר ודם, קען אויך נישט דרייען מיט צונג. היינט אזוי און מארגען אנדערש; און וואס ווילט איהר פון פאספילדען אדער מאקדאנאלדען. אוי, ווי פאספילד שלאגט זיך „על חטא" אויף זיין לעצטער גזירה, אויף דער עליה; ער האט זיך גארנישט פארגעשטעלט, אז יידען זאלען מאכען דערפון א רעש, א טומעל, אבער איצט, צוליב זיין פרעסטיזש, מוז ער זוכען א מעגליכקייט און געלעגענהייט מבטל צו מאכען די גזירה, און אזא געלעגענהייט וועט ער האבען נאך אינגיכען, נאכ'ן דריי און צוואנציגסטען אויגוסט; און דערווייל וועט זיך אנהויבען דער נייער האלב יאהר מיט ניינע נייע סערטיפיקאטען און עס וועט זיין „אגיל ואשמחה".

יידען ווייסען אויך צו דערציילען, אז לארד פאספילד זאל האבען דערקלערט, אז ער בעדויערט, וואס ער איז געווען שלעכט אינפארמירט מכח דער ציוניסטישער באדען־פאליטיק, און אז ער וועט אונטערשטיצען די באדען־פאליטיק, וועלכע טרייבט נישט אראפ דעם פעלאך פון באדען. אויב מען קויפט אפ ביי איהם זיין באדען, דארף געזארגט ווערען, אז ער זאל בעקומען אנדערען באדען און די רעגירונג דארף זארגען, אז אויך דער פעלאך זאל אריבערגיין צו דער סיסטעם פון אינטענסיווער ווירטשאפט. ווען איי־ גענטליך האט דאס פאספילד געזאגט? ווייס מען, אז דער ארבייטער־פיהרער בן־גוריון, וועלכער געפינט זיך אין לאנדאן, האט לעצטענס געהאט א לענגערען געשפרעך מיט לארד פאספילד, וועלכער זאל זיך געפינען אונטער איינדרוק פון דעם יידישען פראטעסט געגען דער עליה־גזירה. לארד פאספילד זאל האבען פערשפראכען, אז די ענגלישע ארבייטער־רעגירונג וועט העלפען דורכצופיהרען די באלפור־דעקלאראציע. און יידען גיבען צו: פאר די לעצטע טעג האט זיך דער פאליטישער בארומעטער אין לאנדאן א הויב געטאן!

סימפסאן ווידער האלט שוין ביים פערענדיגען זיין שליחות. נישט ווי שאו־קאמיסיע, הענדערס, פענדום, אויף איין פוס ארויסגעזאגט מיינונגען וועגען אלע פראבלעמען. סימפסאן, ווי אלע גיבען צו, איז צו ערנסט, ערליך, און ווייס זיין שווערע אויפגאבע. און זיינע לעצטע געשפרעכען מיט די מיטגלידער פון דער ארבייטער־עקזעקוטיווע, האט ער [illegible], אז ער האט קיין אהנונג נישט געהאט וועגען דער גזירה אויף דער ארבייטער־עליה. דאס האט מען בעשלאסען אין לאנדאן, ווען ער איז שוין געווען אויפ'ן וועג קיין ארץ־ישראל. סימפסאן גיט צו, אז ער האט נישט דעם מינדעסטען צוטרוי צו די דערקלערונגען פון מופטי מכח דער ארבייטסלאזיגקייט צווישען די אראבער. דער מופטי גיט אן ציפערען, ארויסגעטראכט פון קאפ; ער רופט אן א ציפער, למשל, אז אין ירושלים זענען דא אזויפיל ארבייטסלאזע אראבער, און די ציפער ווערט דערנאך אפגעלייקענט דורך די אראבער גופא. מכח דער יידישער קאלאניזאציע זאגט ער זיך ארויס מיט בעגייסטערונג. ער איז אפטימיסטיש מכח דעם עקספארט פון די לאנדווירטשאפטליכע פראדוקטען. ער מיינט, אז דער ארץ־ישראל־האניג וועט געפינען א זיכערען מארק. דאס זעלבע איז מיט פירות און אייער. וויכטיגער האלטענען לייגט ער אויף דער מילך־ווירטשאפט. ארץ־ישראל וועט אויף דעם געביט נישט קענען קאנקורירען מיט האלאנד. און וואס לייגט ער פאר פאר'ן אויף דער צוקונפט? געבונדען צו זיין מיסיע פון לאנדאן צו ברענגען א פראיעקט מכח צו זיכערען די אראבער, האלט ער, אז דער באדען־איינקויף טאר נישט ברענגען דערצו, אז די אראבער זאלען ארויסגעטריבען ווערען פון באדען. פאר דער איצטיגער שעה ווערט ער פאר, אז יידען קענען קויפען הונדערט טויזענד דונאם באדען, נישט אנריהרענדיג די אראבער. אזוי ארום וועלען יידען האבען צוזאמען מיט די לעצטע קניות, 180 טויזענד דונאם און דעם שטח דארפען יידען איצט קאלאניזירען. די רעגירונג פון איהר זייט דארף זארגען, אז די אראבער זאלען מאדערניזירען זייערע ווירטשאפטען. ווי מען איז משער, זאל סימפסאן פארלייגען אין לאנדאן, אז אין ארץ־ישראל זאל זיך געפינען א ספעציעלער קאמיסאר, וועלכער איז נישט פערבונדען מיט דער אדמיניסטראציע אין לאנד, וועלכער פיהרט אן מיט דער באדען־פאליטיק. א קאלאסאלען איינדרוק האט אויף סימפסאנען געמאכט זיין לעצטער בעזוך אין דער חרוב־געווארענער יידישער מוצא, וואו ער האט פערבראכט איניגע שעה ביי דעם קאלאניסט בראון. דער ערשטער איז בראון, וועלכער האט זיך צוריקגעקעהרט אין מוצא און אנגעהויבען אויפבויען צוריק זיין מאדערנע ווירטשאפט. בראון פיהרט ארום סימפסאנען איבער זיין ווירטשאפט, ווייזט איהם אן דעם ארומיגען נישט־קולטיווירטען באדען פון די אראבער און דערקלערט איהם: נאכ'ן חורבן פון מיין ווירטשאפט האבען מיר מיינע קינדער אין אמעריקא געשריבען, איך זאל פערלאזען ארץ־ישראל, ווארום מען בעפאלט יידען און אריבערצופאהרען צו זיי. כ'האב אבער בעשלאסען צו פערבלייבען אין לאנד און צוריק אויפלעבען מיין ווירטשאפט. סימפסאן, גערירט פון די דערקלערונגען פון בראון, דאנקט איהם פאר זיין מוטיגקייט און אין א פרייליכער שטימונג פרעגט ער דעם אלטען יידישען קאלאניסט, וואו וועט ער נעמען חתנים פאר זיינע טעכטער, ווען ער איז דער איינציגער אין מוצא? בראון ענטפערט: עפענט נאר די טויערן פון ארץ־ישראל און קיין חתנים וועלען נישט פעהלען...

א פרייליכע ידיעה פאר ארץ־ישראל איז די מיטטיילונג פון ד' שלוחים פון דער געזעלשאפט „פרדס" (צו פערקויפען מאראנצען פון די יידישע פרדסים), וועלכע האבען זיך צוריקגעקעהרט פון אייראפע און איבערגעגעבען, אז אין ענגלאנד איז גרויס די אנפראגע אויף די ארץ־ישראל־מאראנצען. היי־יאהר וועלען שוין פיל יונגע פרדסים געבען פרוכט און אויב היי־יאהריגער מאראנצען־סעזאן זאל זיין א גוטער, וועט זיך די יידישע פלאנטאציע שטארק פערגרעסערען. אין אלגעמיין פילט זיך צווישען די פרדסים־איינהאבער א גוטערע שטימונג (ווען די אלטע קאלאניסטען האלטען נאר בעשעפטיגט יידישע ארבייטער). שוין איצט ווערען פערקויפט די פרוכט אויף די ביימער (די פרוכט ווערט צייטיג ערשט סוכות־צייט) און אויך גוטע פרייזען. לויט א מיטטיילונג פון לאנדאן וועט מאנך (מעשעט) פלאנצען נייע פינף טויזענד דונאם באדען אום תל־מאנד. אין אמעריקא ווידער ארגאניזירען זיך יידען אין קלענערע גרופען, כדי צו פלאנצען אין ארץ־ישראל פרדסים. א קליינע שמחה איז לעצטענס איינגעארדנעט געווארען דורך דעם ה״ר ראזאן פון אמעריקא לכבוד דעם געפונענעם קוואל וואסער אויפ'ן באדען פון גן־הדר נעבען רמלה. דער געפונענער וואסער־קוואל איז דער בעסטער בעווייז, אז מיר ווייסען נאך עד היום נישט די ברכה, וועלכע ליגט בעהאלטען אין דער ערד. אפילו אזעלכע אלטע קאלאניסטען, ווי מ. סמילאנסקי און מילער פון רחובות האבען געצווייפעלט, צי עס וועט זיין וואסער אין דעם באדען פון גן־הדר. האט מען לכבוד דעם קוואל־וואסער געטרונקען „לחיים" און דער חתן פון דער שמחה ה״ר ראזאן האט אויסגעדריקט זיין האפנונג, אז נישט נאר איינער, נאר צעהנדליגער גן־הדר'ס וועלען די אמעריקאנער יידען פערפלאנצען אין ארץ־ישראל.

און צום סוף: עס האט זיך אנגעהויבען דער עדות־פעהרער פון אראבישען צד פאר דער כותל־המערבי־קאמיסיע. ווייזען נישט ארויס די געקויפטע מוסולמענישע גייסטליכע פון סיריען און מצרים קיין איבעריגע קענטעניש אין דער געשיכטע פון זייערע הייליגע ערטער. דעם אדוואקאט עליאש גיט זיך אויך צו בעווייזען די סתירות (אויף פראסט יודיש: שקרים) אין זייערע רייד. אזוי דערצעהלט דער מוסולמענישער אדוואקאט פון איראק, אז מיט יאהרען צוריק האט ער תפילה געטאן ביים כותל־המערבי. און אז ער איז צוגעקומען צום כותל־המערבי דורך טרעפ, וועלכע האבען געפיהרט פון אמאר־מעטשעט. עליאש ווייזט דערויף אן, אז די טרעפ צום כותל־המערבי זענען ערשט אויפגעבויט געווארען פאר'ן לעצטען יאהר. צווישען אנדערע עדות האבען צוויי קריסטליכע גלחים דערציילט, אז צייט זיי געדענקען, איז דער כותל־המערבי נאר הייליג פאר יידען. דער עדות־פעהרער איז איצט אין פולען גאנג...

בן החולות

בערן אמאל און היינט

(א בריף פון דער שווייץ)

דאס בערן פון אמאל קען איך נאר פון הערען. דאס בערן פון היינט — פון זעהן.

עס לעבען נאך עד־היום אין בערן געציילטע — אמת יחידי סגולה — פליטים פון דער אמאליגער עמיגראנטען־קאלאניע אין בערן, וועלכע דערצעהלען און שילדערען אייך אויספיהרליך און בפשיטות דאס לעבען און שאפען פון דער אמאליגער סטודענטען־קאלאניע.

איהר קענט נאך דא אנטרעפען על־פי־צו־פאל — אויב איהר גייט זוכען א בילינען צימער אין די שמאלע קרומע געסלעך פון דעם אלטען טייל שטאט — א בעל־הביתטע, וועלכע האט נאך געהאט דעם כבוד צו בעדינען „רוסען" און די וועט אייך דערציילען ביי יעדער געלעגענהייט אויף איהר קאמיש־קלינגענדען בערנער דייטשען דיאלעקט ווי־אזוי זיי, די „רוסען" די אמת'ע רעפרעזענטאנטען פון דער אמאליגער סטודענטען־קאלאניע פלעגען זיך אויפפיהרען אין זייער טאגטעגליכען לעבען און שטודיום.

— א מאדנע אומרוהיג פאלק געוועזען, קיינמאל נישט געלערנט, גאכאנאנד זיך געקליבען איינע צו די אנדערע גרופענווייז, בעקומען גאנצע פעק צייטונגען, גערעדט וועגען פאליטיק, געפיהרט דיסקוסיעס, פערבראכט גאנצע נעכט אין די קאפעס און אויף די פערזאמלונגען, געשלאפען ביז צוועלף א זייגער בייטאג און מ'פלעגט אויפ'ן לעבען צו דער צייט דאס צימער נישט ריין מאכען...

די עלטערע פראפעסארען פון בערנער אוניווערזיטעט, וועלכע זענען שוין טעטיג א יאהר דרייסיג־פינף־און צוואנציג און האבען געהאט די „געלעגענהייט" צו זעהן אויף זייערע פארלעזונגען די פארשטעהער פון דער רוסישער סטודענטען־עמיגראציע — אמת, אפילו זעהר זעלטען, ווייל זיי, די „רוסען" האבען בטבע פיינט געהאט צו געהן אויף לעקציעס — רופען זיך נאך עד־היום אפ וועגען זיי מיט גרויס דרך־ארץ און רעספעקט, געווים זענען געווען אין בערנער אוניווערזיטעט אויך אזעלכע פראפעסארען, וועלכע פלעגען פיינט האבען תכלית שנאה די שטענדיג פערהאוועט־פערשמייטע „רוסען" מיט זייער איביגען „טומלען זיך".

די צאהל אבער פון די פראפעסארען, וועלכע האבען נאך געקענט די אמאליגע רוסישע סטודענטען־קאלאניע אין בערן איז איצט בכלל זעהר מינימאל און פאלט פון יאהר צו יאהר.

מיט גרויס מתיקות און מיט נאך מעהר גוזמאות און איבערטרייבונגען לאזען זיך פונאנדער אין זייערע זכרונות פון לעבען פון דער אמאליגער רוסיש־יידישער עמיגראנטען־קאלאניע די פאר צעהנדליג פאמיליעס פון דער מזרח־אייראפעאישער יידישער בעפעלקערונג אין בערן וועלכע האבען זוכה געווען צו הערען און זעהן די גדולים פון דער אמאליגער רוסישער עמיגראציע, ווי לענין, מארטאוו, פלעכאנאוו, טראצקי, לונאטשארסקי און אנד. היינט פון די עכט־יידישע גדולים איז דאך אפגערעדט. פון זשיטלאווסקי שמועסען זיי, ווי וועגען אן איינגענעם תושב. מערעס איז לויט זייערע רייד אויף זייערע קניה דערצויגען געווארען, [illegible]

ווילט איהר באמת האבען גענויע, אומענטישע, אויספיהרליכע און נישט שטארק איבערטריבענע שילדערונגען פון דער אמאליגער סטודענטען־קאלאניע אין בערן מוז מען אנגעבען צו די זכרונות און מעמואר'ען פון די פארשטעהער פון דער דאזיגער קאלאניע גופא. עס ליגט גראד ביי מיר א באנד זכרונות פון איינעם פון די פיהרער פון דער אמאליגער סטודענטען־קאלאניע אין בערן. איך ציטיר די ערשטע בעסטע שילדערונג פון דער בערנער־קאלאניע.

איהר גייט ארויס אויף דער גאס און איהר פילט זיך שיער נישט ווי אין א יידישע שטעטעל, מעהרסטע ווערט דער שטעטלשער שמיץ פעהלט דא און קיין אלטע יידען זענען נישטא, בלויז יונגווארג, יידישע פנימער, מיידעלשע דאס רוב, לויזער סטודענטקעס. מיט די שווארצע צעראטענע פארטפעלען אונטער'ן אר'עם. עס ליגט נאך אויף זיי דער שטעמפעל פון דעם יידישען קליינשטעטעל, די קליידער, דער גאנג, דאס אויסזעהן, די שפראך, די גאנצע אויפפיהרונג — אלץ געבראכט פון דארטען, און די לעבעדיגקייט, און די הארציגקייט — אלץ פון דארטען. דאס איז די בערנער „קאלאניע" מיט צוואנציג יאהר צוריק.

הונדערטער יונגעלייט, די גרעסטע מעהרהייט יידען, זעלטען ווען מ'טרעפט אן אמת רוסישען פנים, און דאס רוב זענען דאס מיידלעך. מיידלעך וואס האבען געענדיגט א גימנאזיע און ווילען ווייטער שטודירען, געוועהנליך אויף דאקטאר — און רוסלאנד איז נישטא פאר זיי קיין ארט. פאהרען זיי אין דער שווייץ, צום גרעסטען טייל ארימע מיידלעך, וועמען די עלטערן פלעגען שיקען א פאר צעהנדליג רובל א חודש; עסען זיי איין מיטאג זאלבע צווייט, אנגעטאן ארעמליך, אמאל אפילו אפגעלאזען; צווישען די מאנסלייט — א היבש ביסעל טיפישע ישיבה־בחורים. ס'איז געווען א צייט, ווען דער בערנער אוניווערזיטעט איז געווען זעהר גאסט־פריינדליך. ער פלעגט נישט פרעגען קיין אטעסטאטען, איינגענומען אלעמען, ווער עס האט נאר געוואלט. שפעטער איז געווארען שטרענגער.. עס איז אבער פערבליבען א הייפעל „אלטע" סטודענטען, וואס מען פלעגט וועגען זיי דערצעהלען אין שפאס, אז אנשטאט אן אטעסטאט האבען זיי צוגעשטעלט אן „איינגעבאהן־בילעט"..

„אפגעזונדערט פון דער אויסערליכער וועלט, ארומגערינגעלט מיט קאלטקייט און פרעמדקייט, לעבט מען א „קאלאניע"־לעבען. די קאלאניע איז א שטעטעל פאר זיך, מען לעבט ענג־צונויפגעזונגען, איינער מיט צווייטען, מען פיהלט דאס בעדערפעניש צוזאמענצוזיין זיך איינער צום צווייטען. געציילטע מענשען בלייבען אן א זייט. דער גרעסטער עולם בילדעט איין מאסע, וואו אלע זענען אויסגעקאכט מיט אלעמען. די „גרויסע" מאסע איז טאקע קליין, דאס שטעטעל איז טאקע א קליין־שטעטעל. ס'איז ענג, אבער ווארעם, מען איז צונויפגעקוועטשט ווי יאגדעס אין פ״ש. די פערזענליכקייט פערלירט זיך, אבער ס'איז ווארעם און היימיש. און א געוויסע צייט — ביז וואנען עס ווערט נישט צו ענג, צו נודנע און צו שטיקענד — האט מען ליב די דאזיגע ווארעמקייט, פערוואגעלטע, היימישע איינזאמע מענשען געפינען פאר זיך א מקום מקלט. איך געדענק, ווי א גוטע בעקאנטע מיינע, וואס האט פערבראכט עטליכע יאהר אין דער היגער קאלאניע, איז נאך דערנאך אוועקגעפאהרן קיין רוסלאנד, האט זי פון דארטען געשריבען: „עס ווילט זיך אהיים, — אין בערן"."

עד כאן בערן פון אמאל. און דאס היינטיגע בערן? דאס היינטיגע בערן שטעלט מיט זיך פאר א גאנץ אנדערען בילד, ס'הייסט: דאס אלגעמיין היימיש־שווייצארישע בערן האט זיך מן־הסתם נישט פיל געענדערט. עס זענען אפילו צוגעקומען א שפאר ביסעל נייע טראם־ליניעס, א היבשע צאהל קינאטאגראפען, און א צאל קאפעס און בירהאלעס. און אלגעמיין איז בערן געבליבען די זעלביגע רוהיגע, פון צו לאנגווייליגקייט ערנסטע און סאלידע שווייצער־שטאט, די בערנער — די זעלבע שווער־פעליגע, צוריקגעהאלטענע, קאנסערוואטיווע בירגער.

געענדערט זיך תכלית שנוי האט זיך דאס לעבען פון דער יידישער סטודענטען־קאלאניע אין בערן. קודם כל איז פערשוואונדען די אומגעהייערע גרויסע צאהל פון די „רוסען" אין דער קאלאניע. די איבערוויגענדע מעהרהייט אין דער היינטיגער קאלאניע בילדען די אונגארן, רומענער, ליטע, לעטלאנד און פוילען.

צוזאמען מיט די „רוסען" איז אויך פערשוואונדען דער גייסט פון דער אמאליגער רוסיש־יידישער סטודענטען־קאלאניע און דער אינטערעס פאר געזעלשאפטליך־פאליטישע פראבלעמען. דער עולם איז היינט פערטאן ראשו ורובו אין תכלית־שטודיום. מ'זיצט על התורה ועל העבודה, און מ'גרייט זיך געשמאק צו די עקזאמענס געשמאק אפשר לאו דווקא, אבער אז מען [illegible] און פון תכלית וועגען נאך — איז דאך נישט שייך. עס איז א ניכטערע, אויסגערעכענטע און קאריעריסטישע יוגענד, וועלכע זעהט נישט ווייטער ווי די אייגענע מאטעריעלע אינטערעסען.

דער יידישער סטודענט האט זיך כמעט ווי דערנעהנטערט צום שווייצארישען טיפ סטודענט, וועלכער ווערט בעצייכענט פון זיי אליין אלס „ברויט־סטודענט" און איז פערטאן כל ימיו מיט זיך און מיט זיין פערזענליכער קאריערע.

ווי זאגט דאס דייטשע שפריכווארט: נייע צייטען — נייע פויגלען; נייע פויגעל נייע לידער.

ד״ר א. פארעצקי

לאדז, 1 אויגוסט 1930

ניי׳ער פאלקסבלאט

לאדז, 1 אויגוסט 1930

מלוכה, נאציאנאלע היים, אדער סתם היים? / פון — — לעא קעניג

לאָרד פאספילד און אנדערע ענגלישע שטאאטס-לייט האבען אונז לעצטענס צו אפט שוין אנגעהויבען וואַרענען, אז ענגלאנד האט אונז צוגעזאגט לאזען בויען א ידישע היים אין פאלעסטינא און נישט קיין ידישע מלוכה.

„די ציוניסטען, — טענה׳ן זיי — טאָר'ען נישט פערגעסען, אז מען האט זיי צוגעזאגט א נאציאנאלע היים אין פאלעסטינא און נישט קיין ידישע מלוכה".

און אז מען וואַרענט אונז לעצטענס אזוי שטרענג וועגען דעם איז דאך משמעות טאקע דא א גרויסער חילוק צווישען די צוויי בעגריפען „נאציאנאלע היים" און „ידישע מלוכה".

וואס זשע איז פאקט דער חילוק צווישען א נאציאנאלע היים און א ידישע מלוכה?

ס'וואלט געווען א גרויסער יושר, אז אונזערע פאליטיקער און עקספערטען זאלען אונז ערקלערען גענוי אט דעם אונטערשיד.

געווענהליכע מענשען און אפילו פאליטישע ציוניסטען האבען ביז לעצטענס ווייזט אויס נישט געזעהן אזוי קלאָהר און שארף דעם אונטערשיד צווישען היים און מלוכה.

וואָרום ווען זיי וואלטען איינגעזעהען, אז מלוכה און היים זענען גאנץ בעזונדערע זאכען, וואלטען זיי דאך אפשר אזוי נישט געפרעדט מיט דער באלפור-דעקלאראציע.

א סך פון אונז נישט-בעהאוונטע אין מלוכה-הויסגשאפט, האט זיך ביז איצט געדאכט און ס'דאכט זיך אונז נאך איצט אויך, אז מלוכה איז נישט מעהר ווי א פאָרמעלער נאמען פאר א נאציאנאלער היים.

זיצט זיך א פאלק אויף זיין לאנד, האט אויף דעם לאנד זיין נאציאנאלע היים, מוז עס שאפען און בעזיצען אט די נאציאנאלע אינסטיטוציעס, וואס זאלען האלטען די אָרדנונג, מעהר ווייניגער הארמאניזירען די פערשידענע אינטערעסען פון דער נאציאנאלער היים — אט די נאציאנאלע אינסטיטוציעס ווערען אנגערופען מלוכה. דאס הייסט דער אינהאלט, דער תוך איז טאקע נאציאנאלע היים נאר זיין אויסערליכער פאָרמעלער נאמען איז מלוכה.

אזוי האט דעם „לאיקער" ביז איצט דער ענין אויסגעזעהען.

געווענליך, האבען מיר איך פערשטאנען אדער נאך בעסער עס געפיהלט, אז מלוכה איז אפשר נאר א מעהר אפענסיוו-קלינגענדיגער נאמען פאר דעם שטילען און פרידליכען אינהאלט וואס ווערט אנגערופען און איז א נאציאנאלע היים.

ווען די ציוניסטען האבען געטענה'ט ס'רוב, אז זיי געהען בויען א נאציאנאלע היים אין פאלעסטינא און נישט קיין ידישע מלוכה, איז פערשטאנען געוואַרען, אז זיי ווילען פרידליך אויפבויען א פערלאזט לאנד און א צווייט און צושפרייט פאלק, נישט האבענדיג קיינע אגרעסיווע פלענער בנוגע די שכנישע לענדער.

דאס וואָרט מלוכה, כאטש ס'איז בלויז דער קלינגענדיגער נאמען פאר נאציאנאלער היים שרעקט, ריפט ארויס פערדאכט ביי די שכנים.

דאס וואָרט מלוכה, שמעקט מיט בעוואפענטע גרעניצען, מיט מיליטאריזם, און נאציאנאלע היים — מיט אקער-אייזענס, מיט שולען, מיט קולטורעלער און סאציאלער ארבייט.

און אזוי ווי די ציוניסטען זענען געגאנגען קיין פאלעסטינא טאקע צוליב דער פרידליכער שאפונג פון א נאציאנאלער היים, האט זי טאקע נישט געארט און נישט געדאַרפט ארען, וואס מען האט געזאגט, אז זיי בויען א נאציאנאלע היים אין פאלעסטינא אהן דעם שרייענדיגען נאמען מלוכה.

לאז זיין א נאציאנאלע היים, אבי צום ליבען פאראשען עמיצען האבען זיי דאך סיי ווי סיי נישט געוואלט. און אז די נאציאנאלע היים וועט אויפגעבויט ווערען, וועט זי דאך נאטירליך מוזען קריגען אט די נאטירליכע אינסטיטוציעס און אנשטאלטען, וועלכע ווערען אין כלל גענומען אנגערופען מלוכה.

און וואס איז א נאציאנאלע היים איז אונז אויך איצטער געווען מעהר-ווייניגער קלאָהר.

מער, מער, נאר ידען דארפען דאך יא וויסען, וואס א נאציאנאלע היים איז. און טאקע דערפאר, ווייל מיר האבען עס שוין אזוי לאנג נישט געהאט. א נאציאנאלע היים איז א לאנד, וואו מיר זאלען זיין די מעה-היים, און אלס אזעלכע אליין בעל-באטעווען איבער אונזערע אינטערעסען און קאנפליקטען; אליין בעשטימען דעם עבר און אליין בויען די צוקונפט. און אויב אזוי כל [illegible] יעדעם פאלק, יעדע נאציאנאלע היים קען „אליין" קאנטראלירען און רעגירען די אינערע אינטערעסען.

אזוי האבען מיר פערשטאנען דעם בעגריף צו דעם אידעאל פון א נאציאנאלער היים און אנדערש האט זיך אונז נאך איצט, קען עס נישט פערשטאנען ווערען.

איז דערביי נישט געגאנגען אין לעבען ווען מען האט די „נאציאנאלע היים" נישט אנגערופען „ידישע מלוכה".

אז סוף כל סוף האבען מיר דאך נישט געוואלט מעהר ווי א נאציאנאלע היים, אט אזוי האבען מיר עס פערשטאנען. פשוטו כמשמעו.

היינט פאר וואס שוין וואָרענט מען אונז היינט: הערט נאר ידען ציוניסטען. פערגעסט נישט, אז מיר האבען אייך צוגעזאגט נישט מעהר, ווי א נאציאנאלע היים און נישט קיין ידישע מלוכה!!

ניין, מיר פערגעסען נישט דארף זיין אונזער ענטפער, מיר ווילען דאך נישט מעהר, ווי א ידישע נאציאנאלע היים. אבער טאקע א ידישע נאציאנאלע היים, און נישט סתם נאך א ידישע היים.

מיר פערגעסען נישט, און ס'איז אונז קיין חילוק נישט, צי איהר ווילט עס אנרופען מלוכה, צי נישט.

אמת, עס קען נאך אנדערש געדרש'נט ווערען דער חילוק צווישען נאציאנאלע היים און מלוכה: מלוכה שמעקט מיט זעלבסטשטענדיגקייט און א נאציאנאלע היים מיט אפהענגיגקייט, מיט אונטערטעניגקייט צו א גרויס מאכט. האבען די ציוניסטען ווען עס איז פערגעסען אין דער אפהענגיגקייט פון דער נאציאנאלער היים אין פאלעסטינע. האבען די ציוניסטען זיך אזוי פיל נישט געפרעדט, וואס זייער נאציאנאלע-היים וועט זיין אונטער דער „שוץ" תחת כנפי גרויס בריטאניען?

נאך וואס דארף מען זיי איצט דערמאנען אז זיי געהען נישט בויען קיין זעלבסטשטענדיגע נאציאנאלע היים (מלוכה הייסט עס?) האבען דען די פאלעסטינער ידען געפרובט מורד זיין נעגען דער מאנדאטארישער מאכט אין די לעצטע פאר טרויעריגע יאהר?

אנגענומען אפילו, אז די אזוי-גערופענע קליינע מלוכות, וועלכע רופען זיך שוין יא מלוכות זענען טאקע זעלבסטשטענדיג און טאנצען נישט לויט דער געהיימער מוזיק פון די גרויס-מאכטען — האבען דען די ציוניסטען און אפילו די רעוויזיאניסטען ווען עס איז געחלומט פון ווערען א זעלבסטשטענדיגע גרויס-מאכט אין דער „קליינער" פאלעסטינע?

פאר וואס זשע האט מען מיט אונז פלוצלינג אנגעהויבען לערנען הויך-פאליטיק וועגען נאציאנאלע היימען און מלוכות?

בלייבט נאך איין תירוץ מיט וואס זיך צו טרייסטען: באשר, לארד פאספילד און אנדערע ענגלישע שטאאטס-לייט וואָרענען אונז געגען א ידישער מלוכה נאר כלפי חוץ. אזוי ווי מען האט היינטיגע צייטען מורא מעהר פאר ווערטער ווי פאר אינהאלטען, גיט מען די ציוניסטען דיפלאמאטיש אנצוהערען, אז זיי זאלען בעסער נוצען דאס אידעאלע וואָרט „נאציאנאלע היים" און נישט דאס גראבע אגרעסיווע וואָרט „ידישע מלוכה". אבער איך ווייס נישט, צי ס'וואלט זיך איצט שוין געפונען א סך ציוניסטען, וואס וואלטען זיך וועלען טרייסטען מיט אזא דיפלאמאטישען פירוש. פאר שוין אוועק די צייט ווען מען האט זיך געטרייסט מיט דיפלאמאטישע רמזים, סודות און פשטלעך.

דאס ידישע פאלק, וויל וויסען און דארף וויסען, וואס מיר געהען בויען און האבען אין פאלעסטינע.

מיר דארפען הערען און קלאָהרע ווערטער, וואס ענגלאנד מיינט מיט דעם שארפען אונטערשיד צווישען א נאציאנאלער היים און א ידישער מלוכה. אז יא א נאציאנאלע היים אין פאלעסטינע, איז וואס פאר א היים וויל ענגלאנד זאלען ידען האבען אין פאלעסטינע.

ווייל אויך דעם בעגריף נאציאנאלע היים קען מען טייטשען און אויסציהען ווי דעם גלות.

ס'קען טאקע זיין א נאציאנאלע ידישע היים (ווי מיר פערשטעהען) און אזוי זיך א „ידישע היים" און גלאט א „היים".

היינט וואו האט וועמען א יד נישט קיין היים? ■

א שווארצע קאַץ / (שטיפעריי) / פון — ב. קאוונער

פאראן נאַרישע מענשען אויף דער וועלט וואס זענען זעהר אבערגלויביש. עפעס האבען זיי אין זיך קינדישעס, אידיאטישעס. איינער גלויבט, אז ווען א קאץ בעלעקט זיך, וועלען קומען נאהענטע געסט; ווען א שער פאלט ארונטער ביי א שניידער פון טיש, וועט ער קריגען א סך ארבייט; ווען א לעפעל פאלט ארונטער פון טיש, וועלען קומען ווייטע געסט, ווען עס בייסט אין דער רעכטער האנט, וועט מען קריגען געלד; ווען עס בייסט אין דער לינקער האנט, וועט מען פערלירען געלד; ווען מען פאהרט ערגיץ, אדער מען געהט און מען טרעפט אין אויפ'ן וועג א שווארצע קאץ, וועט שוין דער וועג נישט זיין מזלדיג, וועט נאך פאסירען אַן אומגליק.

א קליינינקייט א שווארצע קאץ!

דאס איז דאס זעלבע און אפשר נאך טויזענד מאל ערגער, ווי פרייטאג דעם דרייצענטען...

אט אזעלכע נאַרישע מענשען זענען פאראן אויף אונזער וועלט.

וויל איך אייך דא בעווייזען מיט די בעסטע פאקטען, אז די אלע מעשה'ס האבען קיין שום ווערט נישט; אז פונקט פערקעהרט, פונקט אין אזא טאג ווען א שווארצע קאץ איז אריבערגעלאפען מיין וועג, האב איך דווקא געהאט מזל. ווען איך האב אלע וואָך אזא טאג, וואלט איך אוועקגעווארפען שרייבעריי, און געוואָרען א רע'ענט..

א סך בעסער ווי זיין א שרייבער און זיך וויצלען אין אזעלכע היצען.

נאר לאמיר צוקומען צו פאקטען:

איין מאל בין איך געפאהרען אין וועג אויף אַן אויטא. פלוצים לויפט אריבער איבער'ן וועג א שווארצע קאץ.

זאגט מיין ווייבעל:

— קאוונער, ברודער, מיר זענען אויף צרות, עס וועט אונז היינט טרעפען אן אומגליק. א קליינינקייט, א שווארצע קאץ!

דערווייל פאהרט מען; פלוצים פארביי א מאשין, אדער א טייערע, מיט יענע מאשין מיין מאשין א קלאפ; נישט מעהר ווי א לייכטען קלאפ. שטעלט זיך יענע מאשין אפ, דער אייגענטימער פרעגט: צי מיר האבען זיך צוקלאפט? זאגען מיר: יא, מיר האבען זיך שטארק צוקלאפט.

גלייבט ער אונז, דער שוטה, און ער פרעגט אויב מיר ווילען געהן אין פאליציי, אדער מיר ווילען שוין דא דערכקומען אויפ'ן ארט.

רופט זיך אפ מיין ווייבעל: „אין פאליציי גאר אין פאליציי!"

און צו מיר זאגט זי: „נו, וואס האב איך דיר געזאגט? די שווארצע קאץ..."

האב איך געזאגט:

„ניין, נישט קיין פאליציי; מען קען אזוי ארויסקומען!! פאר אונזער שרעק מיט אונזערע בלויע צייבענס און פאר מיין שוועגערס דעלשען און פאר'ן צורעכט מאכען דעם אויטא, וויל איך האבען טויזענד דאלאר. און טאמער גיט איהר נישט קיין טויזענד, וועט אייך קאסטען צעהן טויזענד. א דריי צייט און מיה און אדוואקאטען...

האט דער רייכער מאן באלד צוגעזאגט זעקס הונדערט און פאר זיבען זענען מיר ארויסגעקומען. ער האט באלד בעצאהלט און איז אוועק.

האט מיך געקאסט פער'כטען א אויטא 16 דאלער און זעקס הונדערט מיט 84 דאלאר האט זיך מיר אפגעשטעלט ריינער פראפיט.

נישט מיר האבען זיך צוקלאפט, נישט מיר האבען זיך דערשראקען. נאר מיין שוועגער האט געחלשט.

אַריינלייגענדיג דאס פעקעל געלד אין מיין בוזעם-קעשענע, האב איך זיך דערווייל געריצט מיט מיין ווייבעל:

„נו, וואס זאגסטו אויף דיין שווארצע קאץ? איז זי מזלדיג, אדער נישט? אט האבען מיר געמאכט אין 15 מינוטען צייט קנאפע זיבען הונדערט דאלאר!!"

מיין ווייבעל האט זיך געשעמט מיר צו קוקען אין פנים אריין.

אקראַנץ-פּערל פון תלמוד און מדרש

אז דער בית-המקדש איז חרוב געווארען צום צווייטען מאל, האבען זיך געפונען פרושים, וואס האבען זיך אפגעשיידט נישט צו עסען קיין פלייש און נישט צו טרינקען קיין וויין.

איז געקומען צו זיי ר' יהושע און האט זיי געפרעגט:

— מיינע קינדער, פאר וואס עסט איהר נישט קיין פלייש און פאר וואס טרינקט איהר נישט קיין וויין?

— ווי אזוי קענען מיר עסען פלייש — האבען זיי געענטפערט, וואס פון איהם האט מען מקריב געווען אויפ'ן מזבח און איצט איז ער בטל געווארען און ווי אזוי קאנען מיר טרינקען וויין, וואס פון איהם האט מען געגאסען אויפ'ן מזבח און איצט איז ער בטל געוואָרען.

— אויב אזוי — האט ער ווייטער צו זיי געזאגט — דארפט איהר דאך נישט עסען קיין ברויט און נישט טרינקען קיין וואסער, איהר דארפט נישט עסען קיין פייגען און קיין טרויבען, ווייל פון די אלע זאכען האט מען בענוצט צום מזבח.

— קינדערלעך — האט ער צו זיי ווייטער געזאגט, — אזוי ווי ס'איז נישט מעגליך גאר נישט צו קלאגען אזוי איז נישט מעגליך צופיל צו קלאגען, די חכמים האבען אונז אזוי געלערנט: דו מעגסט אויסווייסען די שטוב, אבער א שטיקעלע איבערלאזען א זכר לירושלים. דו מעגסט עסען פון וואס דו ווילסט, אבער א שטיקעלע איבערלאזען א זכר לירושלים: דיין ווייב מעג זיך אנטאן צירונג, אבער א ביסעלע איבערלאזען א זכר לירושלים. [ב"ב ס.]

* * *

עזרת נשים זענען נאר בעשאפען געווארען אויף צו זאגען — ליגען. [קידושין ס"ה.]

* * *

די חכמים האבען נישט געוואלט צו בעשטימען א זאך, נאר צו פערלייכטערן. [עירובין ס"ה.]

* * *

א מענש ארבייט און ארבייט
און אלץ פאר'ן מויל
און דאס מויל ווערט קיינמאל נישט פול.
[קהלת ו. ז.]

* * *

די וועלט איז נאר בעשאפען געווארען אדער פאר רשעים גמורים, אדער פאר צדיקים גמורים.
[ברכות ס"א.]

* * *

נישט אין יעדער צייט טרעפט זיך א נס.
[מגילה ז.]

* * * (8

עס טרעפט, אז מ'וואַרימט א הויז נישט אזוי עס וואַרים צו מאכען, נאר פרי ארויסצוטרייבען די קעלט.

* * *

דער וואס שעמט זיך, קאן קיינמאל נישט לערנען און דער וואס איז א בייזער, קאן מיט יענעם נישט לערנען. [אבות פ"ב.]

* * *

און וואס האט דען דער חכם מעהר פון דעם נאר? און וואס פעהלט דען דעם ארימאן, אויב ער פערשטייט נאר ווי איינצואורדנען זיין לעבען? [קהלת ו. ח.]

געזאמעלט דורך: אברהם שלעזינגער

דער חומש און די אמעריקאנער ביליאנערן

איצטער איז שוין אלץ קלאר געווארן!

עס האנדעלט זיך וועגן דעם אמעריקאנער קאפיטאליזם, דער גרעסטער און ברוטאלסטער קאפיטאליזם אין דער גאנצער וועלט.

נישט תם־ושלום, ווייל דער אייראפעאישער קאפיטאליזם, דער קאפיטאליזם בכלל, איז אזא צארטע און ערעלע בעשעפניש. גאנץ ווייט דערפון. אבער אין חוריש־גראב, אזוי ציניש־אכזריות׳דיג, אזוי ריקזיכטלאז־ברוטאל ווי דאס איז דער אמעריקאנער איז ער נישט. אין אמעריקע האט זיך דער קאפיטאליזם ענטוויקעלט צו זיין העכסטער מדרגה און האט זיך ארויסגעצייגט אין זיין גאנצער נאקעטער גרויזאמקייט.

פלעגט די וועלט זיך שטענדיג וואונדערן און פרעגן: פארוואס איז דער קאפיטאליזם אין אמעריקע נאך ערגער ווי ער איז אנדערשוואו?

און די תירוצים זענען געווען פערשידענע. דאס לאנד איז יונג, האט נישט קיין אייגענע טראדיציע, נישטא נאך קיין ארעל־קלאס. אלע, די כלומרש׳דיגע ארעל, די אויבערשטע פיר־הונדערט, צי די אויבערשטע צען־הונדערט, זענען נישט מעהר און נישט ווייניגער ווי ארויפגעקומענע „אל־ראטניקעס“. דער גאנצער אדעל איז געלט. געלד איז דער גרעסטער יחוס, איז קיין חידוש נישט, דאס אלע דינען צום גאלדענעם קאלב, איז קיין חידוש נישט, וואס די אנדערע שטרעמונגען, קולטור־רעלע, ליטעראַרישע, קינסטלערישע און אזוי ווייטער זענען נאך קוים צו בעמערקן!...

דאס איז געווען איין תירוץ, און א צווייטער תירוץ איז געווען, וואס די אמעריקאנער זענען אלע א פאלק פון פיאנערען. מענשען האבן געהאט א שווערן און א ביטערן קאמף מיט דער נאטור. די נאטור איז נישט קיין ליבענדע מוטער, וואס שפייזט גערן איהרע קינדער מיט ליבשאפט און מיט גנאד, זי איז גיכער א בייזע שטיף־מוטער. זי גיט קיין זאך נישט מיט גוטן. מען מוז ארבייטן, און שווער ארבייטן, איידער מען קריגט פון איהר עטוואס ארויס.

און די ערשטע איינוואנדערער האבן אין אמעריקא געדארפט צו פיהרן א דאפעלטן קאמף: א קאמף געגען די נאטור און א קאמף געגען די אלטע איינוואוינער פון לאנד. און דער דאפעלטער קאמף איז געווען טאקע שווער. די נייע איינוואנדערער האבן נישט געוואוסט תיינט וואס מארגן וועט מיט זיי פאסירן. זיי זענען נישט געווען זיכער מיט זייערע אייגענע לעבענס און נישט מיט די לעבענס פון זייערע ווייבער און קינדער.

האבען זיי טאקע אוועלכע אומשטענדען, געמוזט לעבען אויף זייער שווערט. דאס מענשליכע לעבען און מענשליכע יסודים זענען געווארען ביליג. מענשען זענען פערהארטעוועט און פערגראבט געווארען אין דעם שווערען קאמף פאר דער פשוט׳ער עקזיסטענץ, און אט די ראוינע גראבקייט און הארט־קייט קען נישט אזוי לייכט אפגעווישט ווערען. עס מוזען נאך נעהמען דורות ביז דאס וועט געשעהען...

אזעלכע און ענגליכע תירוצים זענען געגעבען געווארען צו דערקלערען די ספעציעלע ברוטאלי־טעט פון דעם אמעריקאנער קאפיטאליזם. הערטיס ווערט אבער אויך דערקלערט פארוואס מיר האבען דא אין לאנד מעהר פערברעכער און פערברעכענס ווי אין אנדערע אזעלכע אנדערע ציוויליזירטע לאנד.

* * *

קען איך זיך נאך קוים פארשטעלען, אז נישט אלע אמעריקאנער זענען צופרידען מיט אזעלכע דערקלערונגען. די דאזיגע דערקלערונגען שטעלען אוועק דעם אמעריקאנער אויף א נידעריגערע מדרגה פון קולטור ווי זיין אייראפעאישען ברודער. פאר די אמת׳ע הונדערט־פראצענטיגע אמעריקאנער פאט־ריאטען, וועלכע בעטראכטען זיך אלס די אויבערשטע פון די כריין, אלס די זאלץ פון דער ערד — פאר זיי זענען אזעלכע דערקלערונגען ווי די אויבענגערער־מאנטע א בעליידיגונג.

לייקענען זיי אפ די גאנצע מעשה. אמעריקע איז נישט ערגער, נאר בעסער פון אלע אנדערע לענדער. דאס וואס אין אמעריקע זענען דא מעהר פער־ברעכערס און פערברעכענס ווי אין אנדערע לענ־דער, אין דעם זענען שולדיג די „גרינע“. די נייע אנגעקומענע, אויבערהויפט די יודען און די איטא־ליענער. אז וואס די סטאטיסטיק בעווייזט, אז דוקא אין די עכט־אמעריקאנער שטעט ווערען בעגאנגען מעהר און שווערערע פערברעכענס. איז ווער איז עס מחויב צו וויסען די סטאטיסטיק...

און די וואס וועלען נישט ארער קענען נישט אפלייקענען די גאנצע מעשה, זוכען אנדערע דער־קלערונגען, מאנכע פון וועלכע זענען, מילד גע־רעדט, זעהר טשיקאווע.

אט אזא מין טשיקאווע דערקלערונג איז מיר ארויסגעקומען צו לייענען אין א אמעריקאנער מאגאזי־ליכען זשורנאל. דער זשורנאל איז איינער פון דעם בעסערען מין, און דער שרייבער איז, אזוי זאגט מען מיר, א ראדיקאל און א בעקאנטער עקאנאמיסט.

די אמעריקאנער קאפיטאליסטען, הייסט עס אין יענעם ארטיקעל זענען דערפאר אזעלכע פאס־קודניאקעס און אזעלכע הויט־שינדערס, וואס אין זייער יוגענד נאך גאלה האלטען זיי זיך פון קיין זאך נישט צוריק. ווייל זיי ווערען אויפגעהאדעוועט אויף דעם „אלטען טעסטאמענט“. די אלע העלדען פון דעם „אלטען טעסטאמענט“ זענען איינע אין איינע ארויסוואקסען און שווינדלער. אברהם איז געזען א פייגלינג און א פאסקודניאק, וואס האט זיין אייגענע ווייב אנגעגעבען אלס שוועסטער. יעקב איז געזען א שווינדלער, וואס האט אפגענארט אז זיין ברודער עשו׳ן, אז זיין שווער לבנ׳ען. גאט אליין, זאגט דער־מאן דיסער שרייבער, ווערט פארגעשטעלט אלס שווינדלער. ער האט געהייסען משה׳ן, אז ער זאל האבען די יודען צו לייהען גאלדענע און זיל־בערנע כלים ביי זייערע שכנים די עגיפטער.

א בכלל „אלטער טעסטאמענט“ איז א שעדליכער בוך, א בוך אן א מאראל. די רעליגיע פון „אלטען טעסטאמענט“ איז בלויז א רעליגיע פון קרבנות. די העלדען פון „אלטען טעסטאמענט“ זענען ליגנער און בייטעל־שניידער. און הערעבער קיין חידוש נישט, וואס די יונגע קינדער, עלכע הארעווען זיך אויס אויף דעם דאזיגען בוך, וואקסען אויס צו ווערען ראקעטירערס, אסטארס, וואנדערבילטס, וואנאמייקערס און דערגלייכען.

פון דר. א גינזבורג

אלזא, איצטער איז אלץ קלאר, — די ביבעל, דער עיקר דער „אלטער טעסטאמענט“, איז שולדיג!

דיסקוטירען וועגען דעם איז נישטא וואס. די טענות נעגען די העלדען פון דעם „אלטען טעס־טאמענט“ זענען אלט ווי די בערג. דער ערשטער, וואס איז ארויסגעטראטען מיט אזעלכע טענות, איז געווען דער יודישער אפיקורס חיווי אלבלכי, וואס האט געקעמפט מיט העכער ווי טויזענט יאהר צוריק. די זעלבע טענות זענען אויף אזא אדער אנאנדער אופן איבערגעחזרט געווארען פון פערשידענע שריי־בער און זענען שפעטער בענייס געווארען פון וואל־טער׳ן. און אמעריקע האט זיי ווידער ענטדעקט דער אמעריקאנער אפיקורס אינגערסאל, די אלע דערמאנטע אפיקורסים האבען נישט געהאט קיין אהנונג פון דער מאדערנער ביבעל־קריטיק. פאקט און לעגענדע איז ביי זיי געווען איינס און דאס זעלבע. פון א מאדערנעם מענשען אבער האט מען גע־קענט ערווארטען א בעסערע פערשטענדניש פאר דער ביבעל און פאר די מעשיות וואס ווערען דארטען דערצעהלט. איז אבער די צרה, וואס מענשען, וואס האבען זיך אויפגעהאדעוועט אויף דעם „נייעם טעס־טאמענט“ קענען זיך נישט צוריקהאלטען פון צו געבען א בריק דעם „אלטען טעסטאמענט“, ווען עס מאכט זיך א געלעגענהייט... פערגעסען זיי דאן, די אזוי גערופענע מאראל פון דעם „נייעם טעסטא־מענט“ איז די זעלבע מאראל ווי פון דעם אלטען. דער אונטערשיד, בעשטעהט אין דעם, וואס די מאראל פון „אלטען טעסטאמענט“ איז א מעהר נאטירליכע און א מעהר מענשליכע. דער „אלטער טעסטאמענט“ פרעדיגט נישט שקלאפעריי און אונטערווארפענקייט, וואס טוט דער קריסטענטום, ספעציעל דער פאוו־לינישער קריסטענטום, ניטשע, וועלכער איז נישט געווען קיין צו גרויסער פריינד פון יודענטום, האט עס שוין לאנג צוריק בעמערקט.

* * *

אינטערעסאנט איז, וואס עס נעפינען זיך מענ־שען, וועלכע בעשולדיגען דעם „אלטען טעסטא־מענט“ דוקא אין דעם, וואס ער איז נישט שטארק גענוג פאר פריוואט־אייגענטום. זיי דרינגען עס ארויס טאקע פון די זעלבע מעשיות וועגען יעקב און לבן און וועגען די גאלד און זילבער, וואס די יודען האבען געלהען פון די עגיפטער... נישט אומויסט זאגען זיי, זענען ביי יודען דא אזוי פיל סאציאליסטען, קאמוניסטען און אלערליי אנדערע איסטען. וואס קען מען דען ערווארטען פון מענשען, וועלכע האדעווען זיך אויף אזעלכע מעשיות?

איבעריגענס, די יודען האבען גאנץ כשר פערדינט די גאלד און זילבער, וואס זיי האבען גענומען פון די עגיפטער, פיר הונדערט יאהר האבען זיי דארטען געארבייט שווער און ביטער, געמאכט ציגעל, אהן שטרוי דערצו, און געבויט שטעט. פיר הונדערט יאהר שווערע ארבייט איז געווען טעהר ווערט פאר די גאלד און זילבער, וואס זיי האבען גע־קראגען פון די עגיפטער... און אויך יעקב האט כשר פערדינט זיינע „עקודים נקודים וברודים“, דאס איז געווען זיין שווער לבן, וואס האט איהם צום ערשטען בעשווינדעלט. ער האט איהם אנשטאט די שעהנע רחל געגעבען די האלב־בלינדע לאה, און יעקב האט געמוזט דינען נאך איבעריגע זיבען יאהר פאר רחל׳ען...

ניין, נישט יעקב׳ס פאל און נישט דער פאל פון די יודען מיט די עגיפטער, זענען געווען גנבות, זיי זענען גיכער געווען עקספראפריאציע...

און עקספראפריאציע דארף דאך זיין א כשר ווארט, בפרט אין די אויגען פון א ראדיקאל...

די ראלע פון יודען אין דער ענטוויקלונג פון דער אייראפעאישער מוזיק

פון פראפ. ס. ראבעץ

עס איז שטארק פערשפרייט די מיינונג וועגען דעם, אז ביזן 19־טען י״ה האבען יודען נישט גע־נומען קיין אנטייל אין דער ענטוויקלונג פון דער אייראפעאישער מוזיק, און אז נאר פון 19־טען י״ה הויבען זיי אן שפילען א ראלע. אבער דעמאלט גע־נען זיי אויך חשוב דער עיקר אלס אויספיהרער־ווירטואזען, און נישט אלס קאמפאזיטארים. די דאזיגע מיינונג איז לחלוטין פאלש. שוין אין דער רענעסאנס־עפאכע זייגען פאראן, אמת, נאר פערא־נצעלטע י־דישע קאמפאזיטארים. ווענען שאפונג עס באווייזט זיך אויף די טעאריעס און טראדיציעס פון דער איי־ראפעאישער מוזיק און שפילט א גרויסע ראל אין דער אלגעמיינער ענטוויקלונג פון אט דעם קונסט־געביט; אין דער ראמאנטישער עפאכע וואקסט זיך זייער צאל אליין פאנאנדער און פאר דער לעצטער צייט גערט די אלגעמיינע ענטוויקלונג פון אט דעם קונסט־געביט; בעריי׳כערט מיט נעמען פון יודען־קאמפאזיטארים וועל־כע בעקומען אלץ א גרעסערע בעדייטונג.

אז מען זאל זיך אומקוקען צום אנהויב פון דער ענטוויקלונג פון דער מערב־אייראפעאישער מוזיק, קען מען אויך דארטען שוין פעסטשטעלען א שטארקע השפעה פון דער יודישער סינאגאגאלער מוזיק אויף דער קריסטליכער מוזיק: די תהלים און די ניגונים־זאמלונג, וואס איז בעשטימט פארן קירכליכען גאט־עס־דינסט אויפן גאנצען יאהר, די אזויגערופענע „גרעגאריאנער כאראלען“, וועלכע האבען אין משך פון מיזעגר יאהר און אויך שפעטער, ביזן 16־טען יאהר־הונדערט. געשאפען דעם יסוד פון אלע מוזיקאלישע פארמען, זענען צונויפגעשטעלט פון עלעמענטען פון יודישער סינאגאגאלער מוזיק, אין פערבינדונג מיט די גריכישע הימנען. שוין אויפן גרעניץ פון זיבעצעהנטען יאהר־הונדערט, נישט געקוקט אויף דעם, וואס די געטא איז דעמאלט אזוי אפגעזונדערט געווען, האט אבער צוגלייך מיטן יודישען פילאזאף שפינאזא, זיך אויך בעוויזען דער ערשטער יודישער קאמפאזיטאר שלמה ראסי, (רב אין מאנטוא, איטאליען). ראסי האט איינגע־זאפט אין זיך די מוזיקאלישע קולטור פון מערב־אייראפע מיט איהרע טראדיציעס און האט געשפילט א גרויסע ראלע אין דער ענטוויקלונג פון דער צוקונפ־טיגער סאנאטען־פארמע. זיינע נאכגעהער אין דער ענטוויקלונג פון דער צוקונפטיגער סאנאטע זענען גע־ווען אזעלכע גדולים ווי י. ס. באך, קארעלי און אנד. ראסי איז איינער פון די ערשטע, אויב נישט דער ערשטער קאמפאזיטאר פון די טריא־סאנאטע, ד. ה. סאנאטען פאר דריי אינסטרומענטען. ראסי האט קאמ־פאנירט מאדריגאלען, און ער האט אויך פילשטימיגע גייסטליכע מוזיק אין סטיל פון פאלעסטרינא. שפעטער פראוווט ער דאס אריינפיהרען אין סינאגאגאלען גע־זאנג. דאס גיט זיך איהם אבער נישט איין. ראסי איז אויך דער מחבר פון דער מוזיקאלישער דראמע „מאדאלענא“ און אויך פון אנדערע ווערק פון גייסט־ליכער און וועלטליכער מוזיק. נאך איהם פערנעמט זיין ארט זיין זוהן אנטעלמא ראסי, וועלכער שרייבט אין דעם פאטער׳ס סטיל, אבער איז נישט אזוי בעקאנט, ווי זיין פאטער.

כל זמן די יודען האבען שטרענג אפגעהיט זייער געטא און נישט געלאזען אהין אריינדרינגען קיין פרעמ־דע השפעה, האט נישט געקאנט זיין קיין רייד וועגען א בשותפות׳דיגער און פראדוקטיווער ארבייט לטובת דער ענטוויקלונג און פערגאנגערבליה פון דער מוזיקא־לישער קונסט אין אייראפע. נאר אין 19־יאהר־הונדערט, ווען פאר יודען האט זיך געעפענט דער צוטריט צו דער קולטור און צו דעם געזעלשאפטליכען לעבען פון אייראפע, ווערט זייער חלק אויפן געביט פון מוזי־קאלישען שאפען אנזעהעוודיגער, און דאס איז אנב געווען די סיבה פון ריכארד וואגנער׳ס שטארקע אנ־פאלען אין זיין ביכעל: „די יודען אין דער מוזיק“.

פון קאמפאזיטארען יודען האבען אין דער ערשטער העלפט פון 19־טען יאהרהונדערט דארף מען קודם כל אנרופען דעם נאמען פון פעליקס מענדעלסאן־באַרטאלדי, וועלכער איז צוגלייך מיט שוּבערט, שו־מאן און שאפען, געווען די הויפט־פארשטעהער פון דעם פריהען ראמאנטיזם אין מוזיק.

מיט זיין שאפען נעמט ער ארום אלע ארטען פון דער וואקאלער און אינסטרומענטאלער מוזיק, ווי אזא אראטאריעס, אפערעס, אראטאריעס, לידער, ארגעל־מו־זיק, קלאוויר און פידעל־קאנצערטען. צוגלייך מיט שו־מאן שאפען און אנד. ארבייט מענדעלסאן אויך צו בע־רייכערען די ראמאנטישע הארמאניע. ער רעסטאווריר׳ט די אלט־קלאסישע פארם פון דער אראטאריע. איינע פון מענדעלסאנ׳ס גרויסע פערדינסטען איז די, וואס ער האט פון דאנעי ארויסגערופען צום לעבען באכ׳ס ווערק, און ער האט צום ערשטען מאל נאך באכ׳ס טויט אויפגעפיהרט זיין בערימטע „מאטעאוס־פאס־יאן“. נישט געקוקט אויף די צלעהליי פארווארפען, וואס מען מאכט מענדעלסאנען (אפטמאל נישט אונגא־צען גרונדלאזע) פאר דעם צו סענטימענטאלען כאראק־טער פון זיין סטיל, פערדקלענערט דאס דאך נישט זיין גרויסע בעדייטונג, פון א געניאלען און פראדוקטיווען קאמפאזיטאר. פון די אנדערע בעדייטענדע קאמפא־זיטארען יודען פון דער ערשטער העלפט פון 19־טען יאהרהונדערט איז כדאי אנצורופען פערדינאנד הילער אויך איגנאץ מאשעלעס, און פון די שפעטערדיגע — אנטאן רובינשטיין און מאקס ברוך.

אויפן געביט פון דער אפערן־מוזיק האבען די יו־דישע קאמפאזיטארען אויך א סך אויפגעטאן. פון די פריהערדיגע דארף מען זיך קודם־כל אפשטעלען אויף מייערבער (זיין אמת׳ער נאמען איז געווען יעקב מאיר בער) וועמענס אפערען עס פערנעהמען א וויכטיגען ארט אין דער געשיכטע פון דער מוזיק, מייערבער האט קאמפאנירט א גרויסע צאהל אפערען אין עקלעקטי־שען סטיל, דאס איז א קאמפאזיטאר, וועלכער האט מיט גרויס קונסט בעוועלטיגט די מוזיקאלישע פארם, בעזונדערס אין די מאסען־אנסאמבלען. מייערבער איז אויך א גרויסער מייסטער אויף אויסצונוצען די סצעני־שע און ארקעסטער־עפעקטען, וועלכע זענען, אמת, נישט שטענדיג גענוג בעגרינדעט דורך דעם אינהאלט פון דער אפערע, און צוליב דעם מאקע זענען אויף איהם די וואגנעריסטען (אנהענגער פון ריכארד וואג־נער) שטארק אנגעפאלען. אבער נישט געקוקט אויף דעם, האבען זיינע אפערען געהאט א קאלאסאלען דערפאלג און איינע פון זיי געהען נאך ביז איצט נישט אראפ פון די רעפערטוארען פון די גרעסטע אייראפעאישע אפערען. די בערימטעסטע פון זיי זענען „דער נביא“, „הוגענאטען“, „ראבערט דער שד“ „די אפריקאנערין“ און „דינארא“. אויפ׳ן געביט פון דער אפערען קונסט טיילט זיך אויך אויס הלוי (אליהו פראמענטאל) וועלכער האט אין פרט פון אינהאלט, ווי אויך פון דער מעלאדיע, אריינגעפיהרט אין זיינע אפערען נאצי־יאנאל־יודישע עלעמענטען, ווי למשל, „די יודען“ „די מלכה פון קיפער“ און אנד. שפעטער איז אויך בערימט געווען זשראַזש ביזע, דער מחבר פון דער אפערע „קארמען“ און קארל גאלדמארק, וועמענס אפערעס „מלכת שבא“ „מערלין“ און אנד. פערנעמען אויך א וויכטיגען ארט אין דער אפערען ליטעראַטור.

דער אפערעטען־קאמפאזיטאר זאג. אפענבאך איז אויך געווען א ייד. זיינע „האפמאנס מעשהלעך“, „די שעהנע העלענע“ או״ז, וועלכע זענען אנגעשריבען אין אוראגינעלען אפטמאל אין סאטירישען סטיל, זענען געווען דער פראטאטיפ פון אט דער קאטעגאריע אפע־רעטקעס פון לעקאק, שטראוס און אנדערע מחברים פון דעם לייכטען מוזיק־זשאנער.

צווישען די אויסגעצייכענטע יורשים פון ראמאנטיזם אין דער צווייטער העלפט 19־טען יאהר־הונדערט, זעהען מיר איינעם פון די גרעסטע קאמפאזיטארען פון זייל ווער — דעם יודען גוסטאוו מאלער. דאס איז א קאמ־פאזיטאר מיט אר יך־אויסגעשפראכענער פערזענליכ־קייט. וועלכער האט זיין אייגענעם סטיל און איז א אנגאַיסדריקער פון מעטאפיזישער בענקעניש נאך דערליזונג. דאס רוב פון זיינע ווערק, דער עיקר פון פראגראמאטישער ריכטונג, איז דורכגעדרונגען מיט מי־פון רעליגיעזען געפיהל, וואס איז דורכגעפלאכטען מיט אט דער בענקעניש נאך בעפרייאונג. אין זיינע סימ־פאנישע לידער, ווי „דאס ליד פון דער ערד“ „קינדער־טויט־לידער“ און א סך אנדערע, ווי אויך אין זיינע גיגאנטישע סימפאניעס, ענטוויקעלט מאלער ווייטער די אידעע פון בעטהאווענס 9־טער סימפאניע, אפט פער־איינגענדיג מענשליכע שטימען מיט די קאלירען פון זיין רייכען, און אנדערשמאל שוין צו איבערגעלאדענער אר־קעסטער־פאליטרע, ווי למשל די 8־טע סימפאניע, די „סימפאניע פון די טויזענד“ אוי״ו. מאלער׳ס שאפען טראגט אריין אין דער אייראפעאישער מוזיק די כא־ראקטעריסטישע שטריכען פון דעם יודישען אינטעליגענט אומרוהיגקייט, וואס קומט ארויס פון אומאויפהערליכען שטרעבען און זוכען, צוגלייך מיט׳ן טרייסט, וואס ווערט געפונען אין דעם פראצעס פון שטרעבען גופא; מיסטיציזם, צוגלייך מיט דער טענדענץ צו מאנומענטא־לישקייט, צו גראנדיאזיגקייט, רייכקייט און מאז־גלאנץ; דעריפיגדערישקייט, וואס איז א פועל־יוצא פון מאקסי־מאלער אינערליכער אנשטרענגונג, צוגלייך מיט דער שכלידיגקייט, אינטעלעקטואלישעט, וואס ווייזט זיך בע־זונדערס ארויס אין זיין פאליפאנישער שטימפיהרונג. גוסטאוו מאלער האט אויך א סך אויפגעטון אלס די־ריזשאר. ווייטערליג 10 יאהר צייט דער אנפיהרער פון דער ווינער אפערע. האט ער זי דערפיהרט צו א הויכער מדרגה פון פולקאמקייט, וואס זי האט נישט דערגרייכט נישט ביז איהם און נישט נאך איהם.

מען דארף אויך דערמאנען די קאלאסאלע בעדייטונג, וואס עס האבען געהאט און עס האבען די יודען ווירטואזען פון 19־טען און 20־טען יאהרהונדערט. איך וועל זיך דא בלויז בעגרענעצען מיט׳ן דערמאנען די נעמען פון די פידלער יאאכים, ווענאווסקי, בראניס־לאוו הובערמאן, יאשע העפעץ, ארנאלד ראסע און די פיאניסטען ניקאלאי און אנטאן רובינשטיין, קארל טאוזיג, אלפרעד גרינפעלד, מאריע האזענטאל, יוזעף האפמאן, די ווידאלענטשעליסטען ה. גרינפעלד, פאפער און א סך אנדערע.

פון דעם אלעם, וואס איז אויבען געזאגט, קאנען מיר מאכען דעם אויספיהר, אז יודען האבען נישט קיין קליינעם חלק געהאט אין דער ענטוויקלונג פון דער אייראפעאישער מוזיק אין דער פערגאנגענהייט און איצט ווערט זייער אנטייל אלץ שטארקער און בולטער. עס איז כדאי נאך צו דערמאנען די נעמען פון די מאָ־דערנע קאמפאזיטארים ארנאלד שיינבערג, מאריס ראַ־ווער און ד. מילא פון פראנקרייך. סעמואל פיינבערג און א סך אנדערע יונגע קאמפאזיטארען אין ווסלאנד, זיי אלע זענען פון יודישער אפשטאמונג, טראגען איין אין דער אלגעמיינער מוזיקאלישער קולטור שטריכען פון יודישען נאציאנאליזם, וועלכער קאן זיך אויסדר־קען נישט נאר אין גרעבערער פארם פון ארבייטאַ־גען דעם פאלקס־מאטיוו, אדער אין קאמפאזיציעס, וואס דערמאנען פאלקס־מוזיק. — זיי קאנען זיך אויך ארויסווייזען אין האפיגירטערע שאפונגס־שטרייכען, אויף דעם גרונט צוזאנג צו דעם מאן־מאטעריאל. און ביז דער נאַ־טאנ׳הענדער עקסציאנאלער שטימונג.

„מארגען, עלף א זייגער!" / אנ'עכטע פראנצויזישע מעשה'לע / פון — ג. וועכטער

פעליקס שיראו, א שניידער, א מענש אין די מיטעלע יאהרען, האט געהאט א ווייבעל, — די 4-טע אין צאהל — א יונגע, א שעהנע און א. ליכטיגע.

מארסעלא האט מארסי, ווי שיראו פלעגט זי רופען פערציגען, איז געווען א ווייבעל מיט אן „אינטערעסאנטער" פערגאנגענהייט. מען האט געשמועסט, אז שיראו האט זי געטראפען צום ערשטען מאל ערגעץ אין א קאבארעט, טאקע באלד נאך דעם ווי ער איז צום דריטען מאל געווארען אנאלמן. ער איז אזוי פערליבט געווארען אין איהר, אז ער האט נאך דעמזעלבען אווענד געלייגט צו איהרע שלאנקע פיס זיין גאנץ פערמעגען.

מארסעלא האט אנגענומען דאס פערמעגען. זי האט אבער דערצו אויך געמוזט אנגעהמען זיין רויטען קאפ אין פאלדען, זיין שארבען, וואס איז געווען נאקעט און גלאנציג ווי א קניע, זיין גאנצע האמעטנע פערטעגליכקייט. מילא — האט דאס מיידעל אודאי געטוט טראכטען, — אלץ בעסער ווי אפצופינסטערען די יאהרען אין א לוסטיגען קאבארעט...

איצט איז זי מאדאם שיראו און איז בעדפלאגמערט אין א נעץ, פון רייכע קליידער און צירונג, פון אן אויטאמאביל מיט א נעגער א שאפער, פון א הויז א פאלאץ. דאס וואלט נאך געווען צו דערליידען, ווען דער מאן זאל זי נישט אזוי היטען... אלע הייסט געהיט: שיראו טרעט נישט אפ פון איהר אויף קיין מינוט. וואס דארפט איהר מעהר, ער געהט אפילו מיט מיט איהר צום פריזיער צו דער פראנצויזישער מאדיסטין, א. א. וו. זינט זי איז געווארען פרוי שיראו, — שוין באלד א יאהר, — האט זי במעט נישט אויסגערעדט קיין ווארט צו א מאן, וואס זאל זיין יונגער פון 50 יאהר.

דאך העדשט צווישען דעם נישט־גלייכען פארעך א שלום־בית, וואס מען מעג זיי באמת מקנא זיין. הער שיראו צאהלט די רעכנונגען ווי א טאטע, — ער האט פון וואס: און מארסי צאהלט איהם דערפאר צוריק אמאל מיט א שמייכעל, אמאל אפילו מיט א גלעט איבער דער גאמבע...

דער פערגאנגענער ווינטער איז באר שיראו'ן געווען זעהר א שווערער: אזוי פיל טעאטער־פארשטעלונגען, אזוי פיל בעלער. איהר קאנט זיך גאר נישט פארשטעלען ווי שווער עס איז פאר א מיטעל־יאהריגען רייכען מאן צו האבען א יונג ווייבעל, וואס מען דארף זי היטען... אלעס איז פול מיט אזויפיל געפאהרען!

אבער דער ווינטער איז פערביי. עס איז געקומען דער זומער.

— איצט וועל איך זיך קאנען אביסעל אויסרוהען, — האט הער שיראו געזאגט צו זיך אליין.

ער איז אוועקגעפאהרען מיט מארסאל'ן אין א רייכען האטעל, ביים ים.

גלייך ביים אנקומען אהין, נאך איידער דער שאפער האט אריינגעפיהרט דעם אויטאמאביל אין גאראזש אריין, האט שיראו איבערגעקוקט די געסטע פון אלע געסט אין האטעל.

— איך זעה דא קיין איין בעקאנטען נישט! — האט ער געזאגט צו מארסעלא'ן.

ער איז געווען צופרידען צו פערבלייבען אין דעם האטעל אזוי לאנג ווי עס וועט זיך נאר לאזען.

אבער שוין אויפ'ן אנדערען טאג האט שיראו געהאט אנאומאנגענעהמע איבעראשונג: ארויסקומענדיג האט ער געטראפען מארסי'ן, ווי זי איז זיך געשטאנען און גערעדט מיט א פרעמדען יונגענמאן אין לאנגע וואלענע זאקען און קאקארילען־שיך.

מארסי האט זיי פארגעשטעלט.

— הער פראנקפורטער.. הער שיראו..

און זי האט זיך געווענדעט צו איהר מאן:

— הער פראנקפורטער איז געווען אזוי פריינטליך און האט מיר אנגעבאטען צו לערנען מיך שווימען. מארגען, פונקט א זייגער וועט ער מיר געבען די ערשטע לעקציע.

— איך וואלט דיך אליין געקאנט לערנען, ווען דו וואלסט מיך געווען בעטען! — האט שיראו א זאג געטון גאר אהן צערעמאניעס.

מארסי האט א קוק געטון אויף איהם מיט א געצוואונגענעם שמייכעל און געפרעגט:

— קאנסט דען שווימען? האסט עס מיר קיינמאל נישט געזאגט!!

הער פראנקפורטער האט געהאלטען ווארט; אויף מארגען האלב פינף נאכמיטאג, האט ער שוין געווארט אויף זיין נייער בעקאנטער.

אום פינף א זייגער איז מארסי געקומען איינע אליין אין א שפאגעל־נייעם באד־קאסטיום, וואס האט אזוי רייצענדיג געצייכענט איהר מיידעלשע פיגור. פראנקפורטער איז געווען גאר אין זיבעטען הימעל פון זיין שילערין — אזא שעהנהייט, אזא בליהענדיגע שעהנהייט!..

אבער אין א פאר מינוט נאך איהר אנקומען האט זיך אויך בעוויזען אויפ'ן ברעג, ווי פון דער ערד ארויסגעוואקסען — ווער, מיינט איהר? — הער פעליקס שיראו!! ער האט אויך, ווי זיין ווייבעל, געטראגען א נייעם באד־קאסטיום מיט א טיעפען אויסשניט אויפ'ן האלז! מארסי האט זיך געוואונדערט: ווען האט ער עס געקראגען א באד־קאסטיום? זי געווען זיכער, אז ער האט איהם נישט געבראכט מיט זיך פון שטאט...

נישט ווילענדיג האבען זיך די ליפען איהרע פערשנירעוועט אין א מינע פון פעררדרוס, ווען זי האט איהם דערזעהן.

— וואס? — דו נעהמסט זיך אויך באדען? — האט זי איהם געפרעגט.

— פארוואס דען נישט? — האט ער איהר געענטפערט מיט א פראגע.

— נו, און דיין רעוומאטיזם?

שיראו האט געשוויגען, לאזענדיג מארסי'ס לעצטע פראגע אהן אנטוואורט.

ער האט פארזיכטיג אריינגעשטעלט א פוס אין וואסער אריין און זיך גלייך צוריקגעכאפט: „קאלט" !!..

מארסעלא און פראנקפורטער זענען אריין אין וואסער גאר אהן מורא:

עס איז געווען א הייסער טאג און דאס וואסער איז געווען זעהר ווארעם.

שיראו איז געשטאנען אויפ'ן ברעג. האט געכאפט א ציטער און מיט הארצווייטאג צוגעזעהן ווי א פרעמדער יונגערמאן האלט מארסי'ן און זיינע שטארקע הענד געבענדיג איהר א לעקציע אין שווימען.

— הייבט אויף דעם קאפ!! — האט שיראו געהערט יענעמ'ס שטימע — האט קיין מורא נישט... נעהמט צוניף א־עמס... אזוי.. זעהר גוט, איצט די פיס... שרעקט זיך נישט, איך האלט אייך צו.. איך וועל אייך נישט אפלאזען...

שיראו האט אויף קיין רגע נישט אראפגענומען פון דעם פאר'על די אויגען. ער האט אויך געהאלטען אנגעשפיצט די אויערען צו הערען, וואס זיי האבען ארום צו רעדען צווישען זיך...

פראנקפורטער פון זיין זייט, האט אויך יעדע ווייליגע געוואלדפען קרומע בליקען צום ברעג. ער האט געחלשט עפעס צו זאגען צו מארסי'ן, אבער גאר מאך... און יענער טרעט גאר נישט אפ פון זיי....

אין אוונט, אין האטעל, האט מארסי זיך אפגעפרעגט ביים מאן:

— קענסט טאקע צו באדען זיך אפט?

שיראו האט איהר געענטפערט גאנץ פריינטליך:

— אזוי אפט ווי דו אליין וועסט זיך באדען!

אויף מארגען האט זיך גראד אויסגעגעבען א קיהלער טאג.

— וועסט זיך היינט באדען, אין אזא קעלט? — האט איהם מארסי ווידער א פרעג געטון ווען זי האט זיך געגרייטען גרייטען צו געהן צום ים.

— געוויס וועל איך זיך באדען! — האט שיראו געענטפערט.

דער ברעג איז געווען כמעט ליידיג, פראנקפורטער האט אבער נישט פערפעהלט צו קומען.

שיראו האט ווידער געכאפט א ציטער אין זיין באד־קאסטיום, וואס איז געווען שטארק אויסגעשניטען ארום דעם האלז.

— וועסט זיך נאך פערקיהלען! — האט איהם מארסי געווארנט, ווען זי האט דערזעהן ווי עס טרייסלען זיך איהם פון קעלט די קני'ה.

— דארפסט פאר מיר גאר קיין מורא נישט האבען!

— האט שיראו אפגעענטפערט פון זיך זיין ווייבעל'ס גוט־הארציגקייט און א'ז, ווייזט אויס, איהר אויף צו להכעיס איין זיך אפגעטוקען אין קאלטען ים.

פראנקפורטער האט דערווייל הינטער זיין פלייצע געפראוועט זיך צוזאמענרעדען מיט מארסי'ן. מיט די בלויע ליפען האט ער ארויסגעשעפטשעט:

— ווען מיר זיך וועלען קאנען זעהן הינטער פיער אויגען?

מארסי האט פערשטאנען די פראגע האט בר־נש לייזען. זי איז געווען גרייט איהם צו ענטפערן, אויך מיט די בלויזע ליפען, אבער דאס דעמזעלבען מאמענט האט איהר מאן זיך אויסגעדרעהט צו איהר. זי איז געבליבען שטעהן מיט א האלב־אפענעם מויל.

אין אוונט האט שיראו דאך געמוזט זיך מוטשען פאר זיין ווייבעל:

— ביזט געווען גערעכט, — האט ער געזאגט — איך גלויב, אז איך האב זיך היינט פערקיהלט.

— איך האב דיר אבער געזאגט, אז דו וואלסט זיך נישט באדען!! — האט זיך מארסי אנגערופען.

— אויב דו וואלסט זיין א גוט מיידעלע, מארסי, וועסטו מיר אויסשמירען די פלייצע מיט יאדינע.

מארסי האט געקראגען א פלעשעלע יאדינע. שיראו האט ארונטערגעצויגען דאס העמד, האט אנגעבויגען די פלייצע און זיין ווייבעל האט איהם גענומען „אויסשמירען".

אויף מארגען האט א הייסע זומערדיגע זון פערפליצט דעם ברעג ים. שיראו האט זיך געפיהלט אויסגעצייכענט: קיין סימן פון דער נעכטיגער ברוכענעש אין פלייצע!

ווען ער האט דערזעהן, אז מארסי קלייבט זיך ווידער צו געהן צום ים, האט ער איהר גלייך געלאזט וויסען:

— איך געה זיך אויך באדען!!

— ווי דו ווילסט, — האט מארסי געזאגט, — אבער געדענק, זאלסט זיך נישט בעקלאגען אז אווענט אז עס שטעכט דיר!

זיי זענען אוועק צוזאמען צום ים. פראנקפורטער איז שוין דארט געווען, ארויסקוקענדיג מיט אומגעדולד אויף זיין שעהנער שילערין.

ווען שיראו האט זיך א ווילע פערקוקט, האט פראנקפורטער ווידער איינגערוימט מארסי'ן די נעכטיגע פראגע: „ווען וועלען מיר קאנען זיך טרעפען הינטער פיר אויגען?"

מארסי האט איהם דערויף גאר נישט געענטפערט, נאר אנגעוויזען איהם מיט די אויגען אויף דעם מאנ'ס פלייצע. יענער האט זיך נישט געכאפט וואס זי מיינט דערמיט. נאכאמאל און נאכאמאל האט מארסי געוואונקען, ווייזענדיג אלץ מיט די אויגען אויף איהר מאנ'ס ברייטער פלייצע.

ווען שיראו איז צוגעקומען נעהנטער, האט פראנקפורטער איבערגעלייענט אויף זיין אומשולדיגער פלייצע, דארט, וואו דער באד־קאסטיום איז געווען טיף אויסגעשניטען, אט די ווערטער:

„מארגען עלף א זייגער"

דארף מען דען אייך, ליבער לעזער, נאך ערקלערען, אז די ווערטער אויף דער פלייצע זענען געווען אויפגעשריבען מיט יאדינע, און מארסי'ס אייגענער האנדשריפט?...

דאס לעבען פון א יודישער אקטריסע

דערצעהלט פון דער בעריהמטער שוישפילערין עמיליע אדלער

געשריבען ספעציעל פאר'ן „נייעם פאלקסבלאט" פון זלמן זילבערצווייג.

מיר האבען געשפילט אין קריוואיראג. יודישע אקטיארען זענען נאך דאמאלט געווען פרום, ר. ה. שבת און יום־טוב האט מען געשפילט, אבער מען האט דאס בעטראכט פאר פרנסה, אז עלכער מען קאן נישט לעבען. טאמער אבער איז נעקומען יום כפור, זענען מיר געווען גלייך מיט אלע יודען, אלע אקטיארען, זענען געגאנגען אין שוהל אריין און האבען געפאסט.

קוים דערלעבט, אז ס'איז געווארען אוים טענות מיר קומען אהיים טויט־הונגעריגע, ערשט איך געה צו צום קוישעל און וועלכען כ'האב אריינגעשטעלט דאס גאנצע אפגעקאכטע יום טוב'דיגע עסען, נישטא קיין זכר, וואו האט עס געקאנט פערשוואונדען? א קאץ האט עס נישט געקאנט צונעהמען, אז דאך געווים נישט אנדערש ווי א ווינץ. מיר האבען אן ארומגעהען צווישען די אקטיארען, קיינער ווייסט נישט פון וואס צו זאגען.

בקיצור, ס'האט זיך ארויסגעשטעלט, אז אידקע קאמינסקי, (וועלכע איז געווען א קינד פון א יאהר דריי אדער עפעס מעהר), איז געבליבען אין שטוב צוזאמען מיט דער אם, און האט א פנים נישט געהאט מיט וועמען זיך צו שפילען, האט זי זיך געשפילט מיט'ן עסען און האט עס אזוי אינגאנצען אין משך פון טאג אויפגעגעסען.

בעת אונזערע וואנדערונגען איז אונז אויסגעקומען צו שפילען אין שטעטעל פאטשעפ, טשערניגאווער גובערניע. דאס שטעטעל וואלט געקאנט בעקומען א מעדאל פאר איהרע באלעבאטים. רעגענט צו זאגען, אז פערד האבען געקאנט דערטרונקען ווערען אין די דארטיגע בלאטעס. צום טעאטער פלעגט מען גיווען צופאהרען, אבער אפילו אראפ פון דרעדער בריטשקע אין טעאטער אריין האט קיינער אויך נישט געקאנט געהען, נאר מען האט מיך געמוזט טראגען.

כדי צו פערמייהרען, אז די פוהר זאל נישט אריינגעזונקען ווערען אין די בלאטעס, פלעגט מען אויסלייגען אויף די בלאטעס צווייגען פון די ארומיגע וועלדער. עס איז געווען אנאמאקומניש יעהעס מאל דאס פאהרען צום און פון טעאטער. אבער געהן פאהרן אוועק פון אזא שטעטעל, אז ערשטענס, איז נישטא קיין בעסערס, און צווייטענס, אז יודען זענען זיך מקריב און קומען אין טעאטער און אועלכע בלאטעס. די אקטיארען, וועלכע האבען נישט געוואוינט אין אין געגענט, פלעגען זיך דורכבעטן א גאנצען טאג. נישט זעהען, ווייל מיר האבען געשפילט אלט געשפילטען רעפערטואר. בלויז ביי נאכט בעת דעם שפילען האבען מיר זיך אלע געטראפען.

איינמאל נאך א פארשטעלונג, בעת מיר זענען קוים אהיימגעקומען — קומט צולויפען סיראצקי, אז קאמינסקי, מיט וועלכען מיר האבען נאר וואס געשפילט, איז אט די רגע פלוצלונג געשטארבען. כאטש עס האט אונז אויסגעזעהן ווי א אומגלויבליכע זאך, אז א מענש מיט וועלכען מיר האבען גערעדט ערשט מיט א פערטעל שעה צוריק, זאל שוין נישט לעבען, אבער אזוי ווי אזעלכע זאכען זענען פארט מעגליך, האבען מיר גאר'נישט געטראכט וועגען דער געפאהר פון געהן ביינאכט אין די בלאטעס און האבען זיך געלאזט לויפען צו קאמינסקי'ן. ערשט יוליוס לאזט מיך בשום אופן נישט געהן און באין פרוזה בין איך געבליבען, און ערקליך געשטימטע, אין שטוב. אוועק זענען בלויז יוליוס און האטשיין, וועלכער האט געוואוינט מיט

סיראצקי, וועלכער האט זיי צוגעזאגט צו ווייזען א גוטען, זיכערען וועג.

ווי איך האב זיך שפעטער דערוואוסט, האבען זיי אין קארידאר, וואו קאמינסקי האט געוואוינט, געטראפען שטעהן אויף א שאנק א סקעלעט פון א טויטען און צוויי ליכט צוקאפענס. יוליוס האט זיך באלד געכאפט, אז מען האט דא מיט איהם געמאכט א שפאס. ער האט געוואלט ווי נעהטיג מכבד זיין סיראצקי'ן, אבער סיראצקי איז שוין דערווייל נעלם געווארען.

ווען זיי זענען אריינגעגאנגען צו קאמינסקי אין שטוב, האבען זיי געטראפען אזא בילד: אויף א טיש איז געלעגען קאמינסקי איבערגעדעקט מיט א קיטעל פון „שולמית", צוקאפענס זענען געשטאנען צוויי ליכט ווי ביי א מת, אבער נעבען „מת" זענען געזעסען די „אלמנה" און איהר שוועסטער, די „מומע רבקה" און האבען געקיכט פון געלעכטער דער „מת" אליין האט אויך נעבעך נישט גערוהט און האט זיך הינטערן קיטעל געקאטשעט פון געלעכטער.

יוליוס איז געווען שרעקליך אין כעס פארוואס מען האט זיך דערלויבט צו מאכען אזא שפאס. קאמינסקי האט זיך נעבראוכט פערענטפערען, אז דער בעסטער מיטעל צו פערגעסען אין אלע צרות, וואס מיר ליידען, איז אביסעל הומאר. ס'האט אבער גאר'נישט געהאלפען: יוליוס האט זיך נישט בערוהיגט ער איז אריין אין א שרעקליכען כעס און געשוואוירען קאמינסקי'ן, אז ווען ער וועט ווירקליך שטארבען, וועט ער פאר'ן תיינטער שפאס נישט קומען צו דער לויה.

און יוליוס האט זיין שבועה געהאלטען. ער איז צו אברהם יצחק קאמינסקים לויה נישט געפאהרען.

א קורצע צייט דערנאך האט זיך קאמינסקי פעראייניגט מיט סאבסיי'ן און מיר זענען נעפאהרען אליין קיין אדעס.

סאבסיי איז געווען א רייכער מאן פון מיטעלען וואוקס. א שעהנער און א קאלטער ווי בערענשטיין, אבער מעהר דרעה קאפ פון איהם. זיין פרוי איז געווען א נידריגע, א ברייטע פיגור, א ברייט צוגאסען פנים, אפלאנג געפארבטע האר.

א גאנצען ווינטער, אויש ביז פסח, האבען מיר געשפילט אין „נאווי טעאטער", מיר זענען פון אלעמען זעהר גוט אויפגענומען געווארען. די רוסישע צייטונג „אדעסקיא נאוואסטי" האט זעהר פיל געשריבען וועגען שפילען פון דער טרופע. דערווייל צעקריגען זיך ווידער יוליוס מיט קאמינסקין און מיר פאהרען קיין לאדז צו פישואנין. אבער קוים זענען מיר געקומען קיין לאדז, קומט אונז שוין נאכצופאהרען קאמינסקי און בעט אונז צוריק, אזוי, אז מיר האבען כמעט גארנישט געשפילט אין לאדז, און זענען צוריקגעפאהרען קיין אדעס. איצט האט זיך קאמינסקי ווידער פונאנדערגעטיילט מיט סאבסיי'ן און געמאכט אן אייגענע טרופע מיט וועלכער מיר ביידע זענען אויך געפאהרען. מיר האבען נאר בעוויזען צו שפילען אין אדעס און אין ניקאלאיעוו, האבען מיר זיך ווידער צעקריגט מיט קאמינסקין און זענען צוריקגעפאהרען צו בערענשטיינען, וועלכער האט געשפילט און אועלכע שטעטלעך פון וואליניע. טערנאפאל די שטאט, גאריטש, ראמנע, א. ד. גל.

הומאר — דער קונדס — סאטירע
צוזאמענגעשטעלט דורך א. שארפצינגעל

פאליטיק פון דער וואך

אין כינע קאכט זיך שוין ווידער מיט קאמוניסטען.

הערט אויף די ערד־ציטערניש און איטאליען הויבט זיך אן אין כינע א קאכעניש.

די פאליטיק געפינט זיך איצט אין א שלעכטע לאגע. די סאנאציע אין פוילען, איז אויף אורלויב, דייטשלאנד וויל דעם „קארידאר", ענגלאנד האט א קלאפאט מיט אינדיען, פראנקרייך איז פערגומען מיט'ן פייערען איהר רעוואלוציע יום־טוב און מיר — אלען מלחמה. איז טאקע גרויסע צרות.

לויט'ן טעלעפאן־בוך

באלעבאסטע: האט איהר שוין אמאל געארבייט אלס דינסט ?

דינסט: ניט מער א טעלעפאן בוך, ווייז איך אייך א פאר אדרעסען, וואו איך האב נאך נישט געארבייט.

צוליב דער גאלדענער חתונה

— א דאקטאר מיין מאן האבען זיך געכטען אווענט שטארק צוקריגט צוליב דעם, ווי עס זאל געפייערט ווערען אונזער גאלדענע חתונה.

— ווי לאנג ביזטו פערהייראט ?

— דריי טעג.

זיי זענען נאך אלץ פריינד

רבקה: — זיהסט איהר שוין, חיה, אוים פריינד מיט די גרינבערג ?

חיה: — נאר, וואס פאלט אייך איין ?

רבקה: — דערפאר זענען מיר טאקע גוטע פריינד אייגענע מיט די אנדערע.

ער וועט שוין זעהן

שלמה: — פארוואס, מרדכי, האט דיין זוהן נישט חתונה ?

מרדכי: — ער האט נאך צייט, ער וויל נאך פאהרען קיין אמעריקא, ער וויל נאך די וועלט זעהען.

שלמה: — עט, די וועלט זעהן ! זאל ער נאר חתונה האבען, וועט די פרוי שוין איהם געבען די וועלט צו זעהן.

גלייכע נאטורען

בעל־הבית'טע: איך בין א פרוי, וואס ווייס וועט. ווען איך גיב א מאל מיין פינגער, דארפסטו שוין וויסען, אז דאס מיינט מען די האלסט צוקומען.

דינסט: איך בין אויך א מענש, וואס רעדט ווייניג. אז איך גיב א שאקעל מיט'ן קאפ, מיינט עס, אז איך גייה בלייבען.

ער קען ווארטען

אין האלאנד האט מען צוגעמשפט איינעם צו טויט־שטראף. דער אורטייל האט געזאלט אויסגעפיהרט ווערען אין מיטען ווינטער. פאר'ן טויט האט מען איהם געפרעגט, וואס איז זיין לעצטער פערלאנג.

— איך וואלט געוואלט א מאלינע, — האט דער פערמשפט'ער געענטפערט.

— א מאלינע ? וואו זאל מען דאס יעצט נעמען ?

— אז ס'מאכט נישט אוים, איך קען ווארטען — האט ער געענטפערט.

זי ווייסט שוין

דתן: פארוואס גילסטו מיר נישט געבען מיין קוש ?

פלה: ערשטענס, האב איך קיינמאל מייז פרעמדען מאנסביל נישט געקושט ; צווייטענס, ווייסטו מייקע, אז איך קוש זיך מיט אנדערע אויך, און דריטענס, טוט מיר יעדען מאל וועה דער קאפ, ווען איך קוש זיך מיט א מאנסביל.

א חכם א יוד

דבורה: — וואס איז דער מעדר, זרח, וואס דו האלסטסט אין אזעלכע היצען די פענסטער פערשפארט ?

זרח: ווייל איך וויל די היץ נישט אריינלאזען אין הויז.

סקראכט און ציטערט
(וואך־ציטערנישעז)

נישט קיין ווייט איז עס רבנות,
נישט קיין שפאס פון מיר פערקלערהיט —
ס'איז א צרה און א גרויסע,
ס'קראכט און ציטערט אונזער ערד'ל.

אין איטאליען טוט זיך מעשים,
מוסאליני'ס לאנד עס קראכט:
ס'צאפלען, ציטערן און קראכען
מיליאנען האט אומגעבראכט.

און קודם איז נעאפאל —
מאדינע טעג און נעכט,
און דער „דוטשע" אונטער'ן קאפעל
קראצט זיך: — ס'איז דאך טאקע שלעכט...

ס'איז אטענטאט געמיינער זו —
מוסאליני שרייט צום בארג:
— דו וואלקאן, דו ממזר אייגער !
כ'וועל דיך בגעבען באלד דעם קארג.

— קאיז נאך אויף הער ערד די שונאים,
וואס איטאליען מוז פערד'מאסטי
וועקט די ערד נאך — על כל פנים —
אויך מיין געגנער... קאנטר־פאשיסטן...

און ער טופעט דער דיקטאטאר,
ס'הילכט זיין שטימע, ווי א גלאק —
שפילט די ערד מיט איהם טעאטער,
און די הערט איהם ווי א גראק.

רופט ער דאן די שטערען־קלוגע,
און ער פרעגט זיי, וואס דאס איז,
ענטפערען זיי, זיך ווי צוקעט,
זאגען די איהם צוקער־זיס:

— ס'איז דערפאר בעשערט די צרה
[און זיי שאקלען מיט די בערד]:
ווייל עס רעוואלטירט א סברא
מיט גישע וואס ליגט טיף אין דער ערד...

יאקעל בן פלעקעל.

זיין אפרוה

למך געהט פרייטאג צום ווייב אויף זומער־וואוינונג

ער האט שוין אויפגעטוהן

פאטער: איך ווייס נאר נישט, פארוואס מיין זייגער האט זיך אפגעשטעלט. איך רעכן, אז מען דארף איהם געבען אויסצוריי'נען.

קינד: ניין, פאפא, דאס זייגעל איז ריין. איך האב איהם נעכטען א גאנצען טאג געוואשען אין וואנע.

ער האט פון אלע סארטען

א שדכן שטעלט פאר דעם חתן פערשידענע שידוכים.

חתן: ניין, ניין, אומזיסט וואס איהר רעדט. איך וויל הייראטען נאר אוים ליבע.

שדכן: נו, נו, טא וואס זיינט איהר אין כעס ? איך קען אייך רעדען אזא שידוך אויך.

עס איז גאר קיין פערגלייך נישט

פאטער (צום יונגעל): — דיינע שטופען פון היסטאריע זענען נישט א־א־אי. איך אין דיינע יאהרען פלעג קריגען בעסערע שטופען פאר היסטאריע.

יונגעל: — פאר וואס גלייכסטו צו דייז היסטאריע צו מיינער — דו ביזט אלט איבער זעכציג יאהר, און דאן איז געווען א קלענערע היסטאריע, און געווען ווייניגער וואס צו לערנען.

גוטע נייעס

פעראורטיילטער: נו, האט איהר פאר מיר ארויסגעקראגען א בעגנאדיגונג ?

אדוואקאט: ניין, אבער איך האב פאר דיר גוטע נייעס.

פעראורטיילטער: וואס איז עס ?

אדוואקאט: די נעסט הינגעריכטעט ווערען דאנערשטאג אנשטאט פרייטאג. פרייטאג איז נישט קיין גליקליכער טאג.

זי קען זי

בעריל: די פריילין מייער, וואס איז אזוי קראנק, וועט די קראנקהייט נישט איבערלעבען.

שמערל: איך גלויב דאס נישט.

בעריל: פאר וואס ?

שמערל: ווייל די פרוי האט נאך זייט זי איז פערהייראט מיט איהר מאן קיין איין טובה איהם נישט געטאן.

ער האלט זיך ביי זיין ווארט

פרוי (צום מאן): — פאר דער חתונה האסטו מיך געזאגט, אז דו ליבסט מיך ווי דיין לעבען, און איצט...

מאן: — איצט זאג איך דאס זעלבע, מעהר נישט מיין לעבען איז מיר נמאס געווארען.

ער קען זיך פערגינען

איז געווארען קראנק א יוד, און דער חולה געזעגענט זיך מיט'ן לעבען. זענען געקומען יודען און א"ים געוואונשען זיך צו שענקען דעם שטארבענדען יאהרען. מאכט איין יוד:

— איך שענק דעם חולה איין יאהר.

מאכט א צווייטער יוד:

— איך בין מנדר דעם חולה צוויי יאהר.

מאכט א דריטער יוד:

— איך שענק דעם חולה צוואנציג יאהר.

דערהערט אזא זאך, הויבט מען אפ דעם יודען אז א זייט און מען נעמט איהם אנשרייען:

די יוד מיינט נישט, אז עס איז א קלייניגקייט. עס איז גאר נישט קיין שפאס ווען איהר שענקט אוועק יאהרען, איז דאס דעהר אנגערנסטער ענין, און עס קען זעהר גרייליך הייסען, אז איהר זייט מקצר אייער לעבען אויף גאנצע צוואנציג יאהר. זייט איהר טאקע אויף אזא זאך מסכים ? זייט איהר טאקע אויף דעם מזבן ומוחל ?

און דער יוד האט געענטפערט:

— איך שענק נישט מיינע אייגענע יאהרען. איך שענק צעהן יאהר פון מיין ווייב און צעהן יאהר פון דער שוויגער.

ביאגראפיעס
פון „קונדס־לעקסיקאן.

שמחה נאטאן

נאטאן איז א לאדזער, דעריבער איז נישט שווער צוצוקומען צו זיינע ביאגראפישע מאטעריאלען.

דייסען מיר טאקע אלע וועגען איהם, נאר גענוג דער־צעהל אזעלכע זאכען ווי למשל, אז ער פלעגט זיין א גוטער קליפע־שפילער, שפעטער — א קארטען־שפילער און נאכדעם, ווי ער איז אדורכגעגאנגען די דאזיגע צוויי שולען, איז ער ערשט געווארען א טעאטער־שפילער.

נאטאן האט א שוואכען כאראקטער. אלץ וואס ער געגען זיין ווילען. אפילו ביי די „ווילנער" שפילט ער געגען זיין ווילען. דער הונגער צווינגט איהם — צו הונגערען.

אויב ער שפילט אמאל אפ גוט א ראל, איז עס געגען זיין ווילען.

ער וואלט געקאנט שפילען נאך ערגער, נאר עס קומט איהם עפעס נישט ארויס.

א גרויסער ביאגראף גיט איבער, אז ווען נאטאן האט געשפילט ביי קאמפאניעס, און קאמפאניע איז פון איהם נישט געווען צופרידען, האט קאמפאניע אמאל אויסגעשריגען:

— דו נאטאן, וועסט שוין נישט קאנען שפילען אין קיין טעאטער טרופע, וועסט שוין מוזען אריינפאלען צו די „ווילנער".

אייבינג

אייבינ ליבע
דיך און טריי
האב איך צוגעזאגט
טאג און נאכט —
האב איך צוגעזאגט
טאג און נאכט,
אבער איצט איז
דאך ...

א תפילה פון א יונגער באלעבאסטע

גאט זאל בענשען
די גאלדענע הענט,
וואס הערשען צווישען
אט די פיר ווענד,
און געבען זיי כח
און זיי דערנאכ'ן
לערנען אביסעלע
בעסער צו קאכען.

אניענטפער

פרוי (צום מילכמאן): — איך האב נעכטען געקויפט ביי אייך קעז און האב געמאכט קרעפלעך, זענען זיי צוזעצט געווארען.

מילכמאן: — נו, עסט מען זיי צוזעצטערהייט.

וועגען קור־ארט

— פארוואס שיקסטו דיין ווייב אין א קור־ארט, זי זעהט אויס גוט.

— מיין ווייב זעהט אויס גוט, אבער איך נישט...

ער וואונשט עס זיך

פרוי (דערלאנגענדיג זופ צום טיש): — אט האסטו א זופ מיין מאן, אז קיין שונא זאל עס גאר נישט עסען.

מאן (פערזוכענדיג א לעפעל): — כ'וואלט געוואלט זיין דיין שונא.

ער גיט

— ווילט איהר עפעס געבען פאר דער היים פון אלטע פרויען.

— יא, גלייך, נאט אייך מיין שוויגער.

נישט צופרידען

— מיין פריילין, איך וועל אייך ליבען אזוי לאנג ווי איך וועל לעבען.

— דאס איז צו ווייניג, איך בעדארף איינעם אז ער זאל מיך ליבען ווי לאנג איך וועל לעבען.

א. שאַרפּצינגעל

אויף פּראָבען ביי די „ווילנער"

(פעליעטאָניסטיש-רעצענזענטיש)

דערהערט, אז „יודען לויפען" זעהען די ווילנער פּראָבע, איז מיך אויך בעפאַלען א ניגיד צו זעהען צו האָס און צו וועמען עס איז דאָס אויפ׳ן סיגעלויפּעניש. יודען — האָב איך מיר געטראַכט — זענען דאָך נישט משוגע, אַז מילופּט, מן הסתם דאַרף מען לויפען.

בין איך טאַקי אויך געלאָפען. געלאָפען איינמאָל, — געלאָפען נאָכאַמאָל און אַזוי לויף איך ביז היינטיגען טאָג. איך וועט מיך מיט קיין שום כח נישט אפּהאַלטען פון לויפען. פרובט אַבער שוין א פרעג-צו-טאָן, וואָס עס איז אזוינס אויף מיר סיגעלויף?

איהר קאָנט פרעגען, נאָר איך וועל אייך נישט וויסען וואָס צו ענטפערען.

איך ווייס נאָר, אַז איך לויף צו זיי, הגם קיין וויכטיגעס, אדער אויסערגעוועהנליכעס זעה איך נישט ביי זיי.

וואָס, משטיינס-געזאָגט, ווייזען זיי מיר דען? זיי ווייזען א „ביינאַכט אויפ׳ן אלטען מאַרק". נו וואָס נעהמט מיך אָן, וואָס עס טוט זיך דאָרט אויף אַן אַלטען מאַרק? קיין וויכטיגע ערטער האָבען זיי שוין נישט געקאָנט אויסזוכען?

צי נעמט „ג. א." וואָס זיי ווייזען, ווי אַזוי עפּעס האָט א יודעל, הערשעלע, כאַפּט זיך צו צו א הודער א האָשנע זאַך, משטיינס-געזאָגט!! וואָס גערט דאָס מיך אָן און וואָס איז דאָס מיין, אדער אייער עסק? וואָס האָבען זיי זיך אַריינצומישען אין אזעלכע זאַכען? אויב איהר ווילט, — איז עס גאָר נישט שעהן פון זייער זייט, אַריינצושטעקען זייערע נעז אין יענעמ׳ס אינטים-לעבען!!

ווידער ווייזען זיי מיר א מעשה פון א רביצין מיט א קאָזאַק. דאָס רעדט איהר איז שוין א ביסעלע צופיל: וואָס האָבען זיי זיך אנגעוועצט אויף די רביצינס? נישט אַנדערש, נאָר מוראָ מ׳זאָל טראָגען עפּעס א בייז דאַ״ג אויף א רבי׳צין, לאָזט ער אויס זיין כעס גראַד אויף רביצינס. ווער ווייס וואָסערע אפּשנייט דער מוא״ה האָט אמאָל געהאַט פון א רבי׳צין!

מיינט איהר דאָך שוין? קום איך אריין. וועהן די „יודען - שטאָט", ווייזען זיי מיר ווידער א שטיקעל גבירה׳לע פון א מין רבי׳צין: א אשה פון א הייליגען.

דאָ רעדט איהר, פאַל איך שוין אריין א ביסעל אין גרימצאָרן און וואַרן איך, ליבער מוא״ה, איהר זאָרט לאָזען צו רו די רבי׳צינס, אַנדערש וועט זיך מיטצבערגס קהלה דאַרפען אריינמישען אין דעם.

דערהערנדיג, אַז זיי שטעלען א ניי שטיק, א שיילאָק, האָב איך פּשוט מורא, עס זאָל דאָרט ווידער אמאָל נישט זיין עפּעס וועגען א רבי׳צין, האָב איך בעשלאָסען צו געהן צו זיי צו די פּראָבען. אַזוי אַרום וועל איך פריהעראַיס דערוויסען, צי מוא״ה זוכט מיר נישט אויפסנייע אויסטען א פאַרציע רבי׳צין.

בין איך אַוועק צו זיי אויף פּראָבען.

איך האָב דאָרט, וואָס אמאָת, ליכטער אפּגע-אָטעמט. נישטאָ קיין רבי׳צין!! עס איז דאָרט יאָ עפּעס פעדהאַן א שטיקעל עסק מיט א מיידעל, נאָר דאָס איז א געוועהנליך מיידעל, נישט קיין רבי׳צין.

מיט מיידלעך, טייערינקער מוא״ה, קאָנט איהר טשעפּען ווי פיל איהר ווילט, אַרט עס מיך נישט, נאָר די רבי׳צינס לאָזט צו רוה. מאַכט מיר א מצוה און לאָזט זיי צו רוה.

אַזוי בין איך געווען אויף „שיילאָק"-פּראָבען.

איך האָב גאָר נישט געוואוסט, אַז פּראָבען זענען אַזאַ וואוילע זאַך. ס׳איז דאָך פּשוט א מחיה. איך פערשטעה נאָר נישט, פאַרוואָס מען מאַטערט דעם עולם אויף פאָרשטעלונגען און מען פערקויפט נישט קיין בילעטען אויף פּראָבען. צו וואָס גערן אויף פאָרשטעלונגען, אַז אויף פּראָבען איז א סך בעקוועהמער, פערשטענדליכער און אינטערעסאַנטער.

קודם כל פערשפּאָרט מען צו זעהן דעקאָראַציעס. שטעלט זיך פאָר אַזאַ פערגעניגען — מען זעהט נישט קיין דעקאָראַציע! מען פערשפּאָרט א סך פערדרוס און מען קווענקעלט נישט דעם פיינעם אויג-געשמאַק. איך בין בכלל א שונא פון דעקאָראַציעס אין טעאַטער.

ווער ווייסטאָר״ב זאָל דאָס וויסען, וואָלט ער מיך דערהרג׳עט.

א חוץ דעם, הערט מען דאָך יעדעם וואָרט. איהר פערשטעהט א פערגעניגען — מען הערט יעדעס וואָרט!! טרעפט, אַז מען הערט נישט אַזוי דייטליך, זאָגען זיי נאָכאַמאָל איבער און טאַקי נאָכאַמאָל, מען קאָרגט נישט איבערצוזאָגען די בראָגע אַזוי לאַנג, ביז מען הערט יעדעס וואָרט.

אויף א פאָרשטעלונג קאָן מען דאָך אויסגעהן און נישט דערהערען, אדער נישט פערשטעהן א וואָרט און די אקטיאָרען, כאָטש שיר זיי אָוועק קיין נעאַפּאַל, וועלען זיי נישט נאָכאַמאָל איבערזאָגען דאָס. וואָס מען האָט נישט דערהערט.

און פּרוי אַרלעסקאַ האָב איך גערעכט א זיסע נקמה. אפילו אין די שטילסטע טענער, האָב איך פערשטאַנען איהר רעדען. פאַרוואָס? הייל זי האָט א סך מאָל געמוזט איבער׳חזר׳ן. האָב איך נישט דערהערט צום ערשטען מאָל, האָב איך דערהערט צום הינדערטסטען מאָל.

היינט-ישע ווייסלי׳ן אויף דעם דאָזיגען ווייסלי׳ן טראָג איך א ספּעציעל בייז האַרץ. פאַר וואָס, פרעגט איהר? נעמט א מענש און קלייבט זיך אויס פאַר זיך ראָלען פון ליטער הייליגע און פרומע מענשעלעך און מאַכט דעם אַנשטעל פון א צדיק אין פּעלץ. אויף די פּראָבען פון שיילאָק שטעהט ער אַבער מיט א מעסער אין האַנט, ווי א גזלן.

שעקספּיר האָט אַראָפּגעריסען ביי ווייסלי׳צען די מאַסקע פון א הייליגען.

איך בין שעקספּירען געוואָרען דערפאַר א גוטער פריינד.

פּערדאַן, צווישען די „ווילנער" עפּעס איינער א קאָמען, איז ווען ער שמט אָרויף אויף דער סצענע, איז ביי איהם סיפּי׳ס פערשמירט און פערקרומט. עס ווילט זיך אמאָל אויף אַזאַ איינעם א קוק טוהואַבאַ-ווען פּרצוף ער האָט און באַיז אופן קאָן מען האָט ביי איהם נישט זעהן. אויף די פּראָבען אַבער, האָב איך ענדליך דערזעהן זיין פּנים, זיין אמת׳ן פּנים, נישט פערשמירט און נישט פערקרומט. נאָר איך וועל אייך אויסזאָגען א סוד, אַז עס איז שוין גלייכער נישט צו זעהן זיין אמת׳ן פּנים.

נאָטאַנען האָב איך ליב ווען ער טראַמפּיטעט, אַבער ער פּאַקט און דאָ אויף די פּראָבען האָט ער אַ נישט געפייקעלט און אַ נישט געטראָמפּייטערט, מיך צופרידענצושטעלען, האָט ער מיר צוגעזאָגט, אַז אויף דער פאָרשטעלונג, וועט ער יאָ א פייקעל-טאַן, אָדער א ביסעל טראָמפּייטערן.

איך האָב נאָך געוואָלט אַרומקוקען זיך אויף די אַנדערע, מיינע ליבע אַקטריסעס און אַקטיאָרען. נאָר פּלוצים איז אַריינגעקומען העניך קאָן און מיך דערזעהן האָט ער א געשריי-געטאָן צו דער חברה אַקטיאָרען:

— איהם לאָזט יעצט דאָ שטיין? ער וועט דאָך ענק בעשרייבען אין בלאַט מיט אַלע פּיטשעווקעס, ער וועט זיך דאָך דאַרפען שעהמען צו ווייזען אין גאַס!

ערשט האָבען זיך די חברה אויף מיר אָנגעקוקט און מיך אַרויסגעוואָרפען.

נאָך דער ערד-ציטערניש אין איטאַליען

בילד פון א צושטערטער גאַס

דער מאָרד אין דער נאַכט

(57

גרויסער שפּאַנענדער סענסאַציאָנעלער ראָמאַן

נישט געוועהנענדיג זיך, איז ער שנעל אַוועקגעגאַנגען, א צופרידענער פון דעם, וואָס ער איז אַזוי לייכט אָפּגעקומען די שרעק פאַר, דאַכט זיך, אַנ-אויסערמיידליכער סכנה.

— גלויבט איהר איהם? — האָט ריקמאַן א פרעג געטון, ווען הינטער איהם האָט זיך צוגעמאַכט די טיר.

— איך גלויב פון ערשטען ביז צום לעצטען וואָרט. — האָט טאַרטשינסקי מיט א זיכערקייט געענטפערט — איהר האָט דאָך געזעהן סאַרא פּחד עס איז איהם בעפאַלען! אַזאַ מענש איז נישט פעהיג אויף צו זיין א מערדער, ובפרט נאָך — א ראַפּעל-מערדער!... ניין, דאָס אַלץ, וואָס ער האָט אונז דערצעהלט, איז דער סוד זייגער, האָט איהם בייזט אויס, שטאַרק געמאַטערט... ער איז א צט צופּרי-דען, וואָס ער איז פּטור געוואָרען פון דער לאַסט.

— עפּעס געפעלט ער מיר נישט, דער בחור!

— איהר קאָנט איהם, פערשטעהט זיך, בעטראַכטען, ווי א גנב, ווי א מנוול... קיין מערדער איז ער אַבער נישט!

דער געהיים-אַגענט איז אַוועק ווייטער זוכען, און ריקמאַן איז איבערגעבליבען זיצען אינדערהיים.

ער האָט גענומען כסדר צו טראַכטען און איבערטראַכטען, וואָס עס איז אַלץ געשעהן אין משך פון דער לעצטער צייט:

נישט קוקענדיג אויף, די אַלע כיטרע פּרובען, איז די געהיימניש נאָך אַלץ נישט אויפגעלעזט געוואָרען.

ווען ריקמאַן וואָלט געשריבען א ראָמאַן אויף דער דאָזיגער טעמע, וואָלט ער זיך שנעל אַן עצה געגעבען מיט דער אויפלעזונג פון דער הויפּט, און וואָלט שוין לאַנג צוגעטראַכט א געהעריגען סוף.

ווי־אַזוי אַבער האָט מען דאָ, אין דעם פאַל געקענט טרעפען סאַראַ נייעם סורפּריז דער גורל האָט געגרייט?

אפשר וועט נאָר דאָס געריכט בכלל וועלען איבערלאָזען דעם ראָמאַן א נישט-פערענדיגטען...

שווער אריינאַרבייטענדיג אין דעם רעטעניש, האָט דער שרייבער אַלץ אַוועקגעשיקט צו אַלרי רוחות, און אַוועקמאַכענדיג מיט דער האַנט האָט ער זיך גענומען צו זיין טאָג־טעגליכער אַרבייט ביים שרייב־טיש.

אין עטליכע מינוט אַרום איז זיין האַנד מיט א זיכערקייט געפלויגען איבערן פּאַפּיר, און זיין פאַרטאַזיע האָט איהם אַוועקגעטראָגען העט־ווייט פון די זכרונות וועגען הייטאַגען, וואָקס׳ן און די בלוטיגע צלם׳לעך...

ער האָט זיך אויך פערטיפט אין דער אַרבייט, אַז ער האָט ממש פערגעסען אין אַלץ, וואָס אַרום איהם טוט זיך.

לאַנג אַרבייטען איז איהם אַבער נישט בעשערט געווען, וואָרום אין א שעה אַרום איז געקומען צו געהן זיין געוועזענער שול־חבר, אַטאַ האַפּקע.

ווייסענדיג, אַז אין זיין אַנוועזענהייט איז נישטאָ וואָס צו רעדען וועגען אַרבייט, האָט ריקמאַן אָפּ-געלעגט מיט א זיפץ די אָפּגעשריבענע בלעטלעך, און בעגעגענט זיין חבר.

— נו? — האָט האַפּקע א פרעג געטון — ווי געהט עס עפּעס?

— עס איז עפּעס דאָ א ביסעל נייעס. — האָט ריקמאַן געענטפערט — נאָר כ׳ווייס נישט, צי וועלען זיי דיך צופריעדענשטעלן?

— פאַרוואָס מיינסטו אַזוי?

— דערפאַר, ווייל ס׳איז דערוויזען געוואָרען, אַז די זאַבענדוקאַ איז געגאַנגען אין דער גאַ־צעג-ווייטשעס שליחות...

— אפשר ווייסטו מיר אַזוי גוט זיין זאָגען, ווי־אַזוי דאָס איז דערוויזען געוואָרען, כדי איך זאָל אויך קענען אין דעם גלויבען?! — איז האַפּקע אויפגעשפּרונגען פון שטול, און זיין פּנים האָט זיך בעגאָסען מיט א פייער...

ריקמאַן האָט צו גאַרנישט אַנדערש געשטרעבט.

פערשווייגענדיג די מעשה מיט׳ן צוריקגעקעהר-טען געלה — ער האָט געדענקט, אַז טאַרטשינסקי האָט געבעטען דעם ענין צו האַלטען בסוד — האָט ער דערצעהלט האַפּקע׳ן דאָס אַלץ, וואָס מאַריאַ האָט איהם איבערגעגעבען, און דאָס, אַז די וואַקס האָט זיך מודה געווען.

האַפּקע האָט אויסגעהערט די מעשה, נישט מאַכענדיג קיין צווישענרופען.

וואָס ווייטער איז אַבער אַלץ אָנגעכמאַרעטער געוואָרען, דער שטערען האָט זיך איהם אַלץ מעהר געקנייטשט, און די אויגען האָבען געפלאַמט מיט א טונקעלען פייער.

— הייסט עס, אַז דאָס געלד איז ביי וואַקסען... איך האָף, אַז אין בעקעל וועט מען איהם דערפאַר נישט גלעטען!... ווידער, וואָס שייך דעם פערשוין מיט דער שוואַרצער באָרד, בין איך נאָך אַלץ זי-כער, אַז דאָס איז דער קאַפּיטאַן!... נאָך ער האָט עס געקאָנט אַרויסכאַפּען די צוויי מאָרדען!

— נאָך דעם, וואָס איך האָב דיר דערצעהלט, האַלטסטו, נאָך אַלץ, אַז פרייליין לידיאַ האָט נישט געוואוסט וועגען דער צוזאַמענטרעפעניש פון הויר-מאַנען מיט דער זאַבענדוקאַ אויף דער טאַרנאָווער גאַס?

— איך ווייס נישט! — האָט האַפּקע בייז אַ...

וואַנג געטאָן — איך וועל ביי איהר פרעגען... פאַר-שטעהסטו, פריינד מיינער, איך בין שטאַרק נישט צופרידען פון לידיאַ׳ן... אויב זי האָט אַזוי געשיקט, געפיהרט פאַר דער נאָז היימאַגען, האָב איך מורא אַז אין א צייט אַרום וועט זי מיט מיר מאַכען דאָס זעלבע!... איך בין מיט דיר מסכים, אַז זי ווייסט א סך מעהר וועגען דעם ענין, ווי זי דערצעהלט, און איך וועל זעלבסטפערשטענדליך, קיין מאָל נישט חתונה־האָבען מיט א פרוי, וואָס בעהאַלט אויס אַזעלכע סודות... זי וועט מיר מוזען געבען און אָפּען אויפקלערען דאָס אַלץ, וואָס האָט א שייכות מיט דעם ראַנדעוואַו אויף דער טאַרנאָווער... און אויב איהרע רייד וועלען מיך נישט בעפרידיגען, וועל איך זיך אָפּזאָגען פון שידוך...

— איך רעכען, אַז דאָס וואָלט געווען די גלייכסטע זאַך פאַר דיר, אַטאַ, — האָט ריקמאַן מסכים געווען — איך גלויב נישט, אַז דו וועסט זיין גליקליך מיט איהר... אַלענפאַלס, אויב זי וועט דיר מיטיילען עפּעס נייעס, טאָ פערגעס עס נישט, אַז די דאַרפסט עס מיר איבערגעבען!

— ווי נאָר איך וועל פון איהר הערגעהן דעם אמת, וועל איך זיך תיכף צו דיר צוריקקעהרען... איך ווינש איהר פון גאַנצען האַרצען, אַז זי זאָל זיך אַרויסווייזען פאַר אומשולדיג, וואָרום איך האָב זי דאָך באמת ליב!... ליידער... ליידער מאַטערען מיך אַלץ פערשידענע ספקות, וואָס הויבען זיך אָן צו פערוואַנדלען אין פערדאַכטען — און דאָס זענען אַלץ זעהר און זעהר שווערע פערדאַכטען!...

ביי די ראַינע ווערטער האָט אַטאַ טרויעריג אַרונטערגעלאָזט דעם קאָפּ, און פערבראָכען מיט די הענד.

ריקמאַן האָט געפיהלט א טיפען מיטלייד צו זיין חבר, און ער האָט זיך געפרובט איהם צו טרייסטען.

„איבעריגענס — האָט ריקמאַן זיך גופא אויך בערוהיגט און די געדאַנקען — איבעריגענס, איז אַטאַ נישט דער ערשטער מאַנספּערזאָן, וואָס פרויען געניאַרען!... ס׳איז נאָך גוט, וואָס די אויגען האָבען זיך ביי איהם שוין איצט געעפענט, און נישט נאָך דער חתונה... איך האָף, אַז ער וועט זיך סוף כל סוף בשלום אַרויסקריגען פון לידיאַס נעגעל!... זי איז האַרט, רעדט מען אַזוי פאַלש ווי א קאַץ"...

פאָרטזעצונג קומט

א קליין שפאנצירעל

אין דער מדינה „שניאווע גורא"

(אט אזוי-זיך)

פיער זענען מיר געפאהרען:

איך — א מענש, וואס איז נישט ווערט די רייד; איינער פון די „ווילנער" א פארשויך וואס וואלט יעדער מינוט געוואלט שטארבען — נאר אין א גע־שעפט פון אסטראכאנער שניטקעס... נאך א „וויל־נער" א מפיל־קינד פון 120 קילא מיט אויגען, וואס ווילען אלץ וואס זיי זעהען; און אנ׳אמעריקאנער חתן, וואס האט שוין פערלוירען די האפנונג או די כלה זאל איהם אריבערנעהמען איבער די „קוואקע"...

געפאהרען זענען מיר מיט אנ׳אויטאבוס, מיט׳ן נאמען „ווישניאוויאנקא".

נישט קיין וואונדער, וואס דער אויטאבוס הייסט אזוי, ווייל די „ווישניאוויאנקע" (דער אויטאבוס זעהט אויס ווי א בתולה: ס׳הייסט — אלט, מיט אנ׳אפ־געריבען געזעס, און פארענט האט זי שטענדיג א שאפער...

אפגעשטעלט זענען מיר נעבען די „וולאסקא כלארניא"..

א פאסטעמפאווע יודינע, וואס זעהט אויס ווי א ניין שטיק שמאלץ מיט א פאר טרעפען־גוירערס אונטער די נאמבע, האט זיך פונקט געקריגט מיט׳ן „וולאסקע וולאסטשיטשעל" פאר וואס ער לאזט זי דארט נישט אריין „נא לאדי".

דער איטאליענער האט געשריגען — ניין און ניין! דערוועלבער איטאליענער, וואס איז געבוירען געווארען אויף די לאגעווניצקא גאס, און וואס ווינטער האט ער א בודע מיט הערינג אויף יונה פילצערס פלאץ.

— יא ניע וופושטשע! — שרייט ער — זשעג־בים יווש ראסטאל בושרקאן מאשינע! (א מיתה משונה).

— וואס הייסט? — מישט זיך אריין ד״ר הערש־פינקעל, נישט קענענדיג צוקוקען דעם צער פון דער אורענע, — פאניע וולאסקארוש, גרושע יושר?

— איך קען נישט! — זאגט דער וולאסקארוש — פון דער יודינע שלאגט אנ׳אפריקאנער היץ און זי האט א גוואלטאווע טעמפעראמענט... אזוי־ווי זי קומט אריין צו מיר און די „כלארניע" צו גייען די לארעס... ס׳קען נאך ווערען א פערפלייצונג מיט אנגערר־ציטערניש! כ׳האב — זאגט ער — גענוג צרות פון מיין „אויטשיזנע" און נעפאל!...

— אוי, נעפאל — צעוויינט ער זיך, און אלס ציכען פון טרויער איז ער זיך מכבד מיט א פארציע „שמעטאנקאווע".

אונטער די מארכלענדיגע קלאנגען פון ראדיאס, פאטעפאנען, גראמאפאנען, וואס „קאקאפאנירען" אין טאג און נעכט די קעפ פון די בידנע לעטניקעס האבען מיר זיך געלאזט „באשוזען" שניאווע.

א געוואלדיגען איינדרוק מאכט די צוקערניע „ניעספאדזיאנקע" מיט איהר פינג־פאנג־אטראקציע.

ניין, ווער עס האט נישט געזעהען, ווי צוויי על־טערע יודענעס, מיט פנימער וואס שיינען ווי אפגע־בראטענע עפעל בעשיט מיט פארין שטעהען ביים טיש, און מאכען א מעטש פינג־פאנג נא פונקטי!

ס׳ערגסטע פון דעם פערגעניגען איז דאס אויפ־הויבען דאס באלעטעל פון דר׳ערד, ד.ה. דעמאלט ווען מען מוז זיך איינקנייטשען דעם בויך און... מען קען נישט...

איך האב אליין כמעט געזעהען, ווי איינע אזא פערשוינטע האט זיך אוועקגעלעגט אויף דר׳ערד און מען האט געמוזט אלארמירען נאך סטראזש, און מיט צוויי הייב־מאשינען איז געלונגען זי אוועקצו־שטעלען אויף די פיס.

מיט איין ווארט — ס׳וואלט דא גאנץ גוט גע־ווען, נאר די מיידלעך בעקלאגען זיך אויף דעם וואלד...

בכן ס׳איז נישטא קיין קושאקעס און ס׳קארן איז שוין אויך אפגעשניטען...

די איינציגע מעלה איז נאך, וואס עס ווערט יע־דען טאג — נאכט! דעמאלט האט די מלארושעוש ס׳ווארט!

די פראמענאדע אויפ׳ן שאסיי ווערט מיט איינ־מאל לייזיג, און אין די שטילע ווינקלען, אונטער׳ן פרייען הימעל הויבען פארליבטע אן צו „דאווענען",

— מען בייגט זיך, מען שאקעלט זיך, מען קושט, מען שפייט אוועק און מען גייט אוים...

ש. דזשיגאן.

וויכטיג פאר לעטניקעס!!

די ערשטע לאדזשער גוט בעקאנטע

פאבריק פון פאטענטירטע פעלד-בעטען

מאכט בעקאנט, אז צוליב׳ן קריזיס האבען מיר פערקלענערט די פרייזען פון אונזער אויסארבייטונגען

ווי: פעלד=בעטען, פעלד=בעטען מיט ווענטלעך, לעזשאקעס

טאבארעטקעס און האמאקעס

אונזערע פעלד-בעטען זענען פערזעהען מיט דער שוץ-מארקע „Palma-Patent"

פאר וועלכע מיר גאראנטירען אויף פיל יאהרען.

אכטונג: פאדערט איבעראל פעלד-בעטען נאר מיט דער מארקע „Palma-Patent"

פירמע מיט אכטונג „PALMA-PATENT"

אינה. שווארצאווסקי

פולנאצנא 24, טל. 131-85

בעמערקונג: פאר פראווינץ - בעדייטענדע ראבאטען.

די יודישע וואנדערונג

וואוהין גייט זי איצט

(ענדע פון 5־טע זייט).

נען פון דאנגרעל, און בהלעכויין האבען די ארהאבערט אין פאזיציע נאך דער צווייטער פאר זייער אייגע־נעם וואוילזיין און פאר דעם פראגרעס פון לאנד. דאס זעלבע ווערהאלט זיך איצט אין די נייע אימיגראציע לענדער, באזונדערס אין די זיד־אמעריקאנישע רע־פובליקען, מיר קענען הערווארטען א רעגולמעסיגען כסדרדיגען צוואוקס פון דער יודישער בעפעלקערונג אין ארגענטינע, בראזיליע, אורוגוויי, קאלאמביע קובא און איצט ווען עס זענען פערהאנדלונגען אויס־זיכטען פאר יודישער עמיגראציע אין מעקסיקא, און נישטא קיין צווייפעל, אז אויך דארט וועט אנגעקומען געשאפען ווערען א גרעסערער יודישער ישוב".

„מיינט איהר נישט, אז די אימיגראציע אין די דאזיגע לענדער ווערט אפשר קינסטליך אונטער־געטריבען דורך דער פעראייניגונג פון „היאס"־„איקא"־„עמיגדירעקט", וואס העלפען די דאזיגע יו־דישע וואנדערער"?

„עס האבט זיך גאר נישט אז „הויאס" איז גע־ווארען טעטיג אין יענע לענדער ווייל דאס איז גע־פאדערט געווארען פון איהר. עס איז די אויפגאבע פון „האיאס" צו העלפען און דינען די יודישע וואנ־דערער איבעראל וואו זיי זאלען נישט זיין, אבער נישט צו שטופען די יודישע עמיגראציע. און עס איז גאר נישט נויטיג אונטערצוטרייבען יודישע וואנ־דערונג, ווייל ווי געזאגט, מוזען מאסען יודען אויס־וואנדערען און זיי גערען וואוהין די אויגען פיהרען זיי, אבי עס איז נאר דא אנ׳אפענע טיר. די יודישע אויסוואנדערונג און איינוואנדערונג איז נישט קיין קינסטליכע, זי איז לײדער א געצוואונגענע דורך ביטערע נויט און פערפאלגונגען".

„מיינט איהר, צו זאגען אויף אלץ, וואס „הי־קעם" די פעראייניגונג פון „היאס", „איקא־עמיג־דירעקט" טוט אין די נייע עמיגראציע־לענדער, איז בלויז צו דינען די יודישע וואנדערער אין א גרויסען מאסשטאב"?

„ניין, אונזער אויפגאבע איז זייט נישט אזוי פשוט ווי אייער פראגע קען אויסגעטייטשט ווערען. בעת די אינפארמאציע און די הילף וואס ווערט גע־געבען די וואנדערער, טראגט אליין אויך א זעהר ברייטען כאראקטער, וואלט דאס אבער געווען א קליינגקייט ווען מיר וואלטען קיין אנדערע ארבייט נישט געטאן. מיר בעגעגענען די אימיגראנטען ביים אנקומען, באטען זיי אן צייטווייליגע היימען און מאל־ציטען, העלפען זיי קריגען בעשעפטיגונג, העלפען זיי ווערען פארמער, אבער דאס איז נאר גענוג פאר די יעניגע, וואס קומען אין די פעראייניגטע שטאטען, וואו זיי געפינען פערטיגע יודישע ישובים, געזעלשאפט־ליכע אינסטיטוציעס, לאנדסמאנשאפטען־פעראיינען, און אנ׳ארגאניזירטען יודישען לעבען, אין וועלכען זיי קענען זיך אריינפאסען, אין די נייע אימיגראציע־לענדער מוזען די ראזיגע ארבייט געשאפען ווערען אין „האיאס" קען דאס נישט איבערלאזען אויף די פלייצעס פון די עלענדע וואנדערער. זיי זענען צופיל פערנומען מיט׳ן קאמף פאר עקזיסטענץ, און קענען נישט טראגען די דאזיגע לאסט. ווען „האיאס" האט אנגעפאנגען איהר רעטונגס־ארבייט און די נייע אימיגראציע־לענדער מיט איבער דריי יאהר צוריק צוזאמען מיט דער „איקא" און „עמיגדירעקט" איז עס פון אנפאנג אן פערשטאנען געווארען, אז עס זאל נישט נעמען ווערען קיין האלבע ארבייט. און דער הויפט זענען די יודישע עמיגראנטען און די נייע לענדער און א בעסערער לאגע פון די ערשטע יודישע עמיגראנטען אין די פעראייניגטע שטאטען, וועלכע האבען אליין געמוזט דורכברעכען א וועג פאר „האיאס" און געגרינדעט געווארען".

„הייסט עס, אז איהר גלויבט אז די יודישע עמיגראציע וועט ווייטער אנהאלטען און אז די אר־בייט אין די נייע אימיגראציע־לענדער וועט פאר־גרעסערט ווערען"?

דא האנדעלט זיך נישט וועגען גלויבען אדער נישט גלויבען. עס האנדעלט זיך וועגען א פאקט, וואס קען נישט בעשריטען ווערען, פון די ציפערען וואס מיר האבען פובליצירט, איז צו זעהן אז ארום 16000 יודען א יאהר וועלען קומען אין די פעראייניגטע שטאטען. ארגענטינע וועט האבען מיי־נינגסטענס איהרע 7000 יודישע אימיגראנטען און בראזיליע אנ׳ערהעבליכע צאהל. אין אורוגוויי וועלען אריינקומען ארום 3000 אדער מעהר, קאנאדע, פראנקרייך, אויסטראליע, קובא, מעקסיקא און אנ־דערע לענדער וועלען אויך אריינעהמען היבשע צאהל יודישע וואנדערער. איהר מוזט געדענקען אז צווישען 40000 און 50000 יודען מוזען יעדען יאהר אויסוואנדערען פון די מזרח־אייראפעאישע לענ־דער. און עס איז א חוב אויף די אמעריקאנער יודען זיי צו העלפען ווייניגסטענס אזוי לאנג, ביז מאנכע פון די נייע ישובים וועלען זיין אימשטאנד צו טון פאר זייערע מארגענדיגע אימיגראנטען דאס, וואס ווערט איצט געטון פאר זיי. דערווייל זענען די אמער־ריקאנער יודען די איינציגע וואס קענען זיי העלפען פינאנציעל, מיט וועלען אייגרעהען זיך, אז עס איז נישטא קיין יודישע וואנדערונג דערפאר ווייל אמע־ריקא איז נישט אזוי אפען ווי פריהער, קען די לאגע נישט געענדערט ווערען, עס איז לײדער דא א יודישע עמיגראציע, און א גרויסע רעדצע און כדי זי צו רעגולירען און איינארדנען ווי געהעריג איז נויטיג שווערע ארבייט און פיל קאסטען.

א. יאנאם

Dr. med. J. BETTE

ספעציאליסט פון אינערליכע און קינדער-קראנקה

Piotrkowska 6, tel. 44-95

נעמט אן פון 8–11 פארם. און פון 4–6 נאכם.

דאס ערשטע מיידעל

פוב׳ם לעבען פון דער היינטיגער יוגענט אין רוסלאנד

פון ניקאלאי באגדאנאוו

.17

— וואו נישט מעהר אזוי צו רעדען — האב איך זיך נאר מעהר אנגעצונדען. — פערשטעהסט איהר נישט! ווילסט איהר איצט צוריקען צו דער וואגט צוליב איהר אומגליק, דו אויסוואורף?!

און איך האב זיך צוגערוקט צו איהם דראה־ענדיג.

איך ווייס נישט צו וואס עס וואלט דערגאנגען, מאר ער איז אוועק אין די געדיכטע בוימלעך, און איך האב זיך א לאז געטון נאך סאניע׳ן אום צו העלפען איהר קומען צו זיך.

איך האב איהר אנגעיאגט. אנגעקאפט פאר דער ראנט, און איהר הייסע האנט האב איך געפיהלט א׳ן מיינער, ווי אין וואנדערבארען טאג פון דעם אויפ־שטאנד, ווען מיר זענען געלאפען צוזאמען.

— סאניע... סאניטשקא! — האב איך געזאגט.

— גוטע, שיינע! דו ביסט געבליבען די זעלבע! דו ביסט די בעסטע פון אלע. איך בין אין אלץ שולדיג. הערדני האט איבערגעכאפט דיין צעטעלע. מיפיל דו האסט איבערגעליטען! ער האט דיר איבערגע־פיהרט, דער שלאנג...

— געה אוועק! געהט אלע אוועק! וואס ווייט איהר צוגעשטאנען?.. גייט אוועק! — האט סאניע פלוצלונג א געשריי געטון און זיך צעוויינט.

ביטא צעקלימטע פנים איז פאנטאפען פון מיר.

מעהר האב איך איהר נישט געזעהען, נישט ביי׳ן טאג און נישט ביינאכט, נישט ביים זון־אויפגאנג און נישט ביים זון־אונטערגאנג.

איבער׳ן פענסטערל פון איהר צימער האט זיך אראפגעלאזט א טונקעל פארהענגעל.

איך האב געקענט, אז א קאמסאמאליעץ בענקט נאך א „יאטשייקע", אזוי האב איך געבענקט נאך סאניע׳ן.

איך האב גאנצע נעכט געהויט ווערענדי׳ן און בייטא גזיך ארומגערהעט און ארבייט און זיך צוגע־הערט וואס די פאבעם רעדען ביי די ברענימס. און אלץ איז געווען שטיל. מען האט קיין רכילות וועגען סאניע׳ן נישט געהערט און מען האט נישט געווארפען אויף איהר קיין שמוץ.

זונטאג איז זיך צונויפגעקומען די „יאטשייקע".

איך בין געלאפען אהין וואס גיכער זעהן די חברה, אפפרישען זיך.

סאניע׳ן האב איך דארט נישט דערזעהן, אבער זי איז געזעסען ביים טיש און געעפענט די זיצונג, אזוי ווי עס וואלט גארנישט פארגעקומען...

— פארוואס האט מען דיר אזוי לאנג נישט געזעהען? — האט וואניא דער ווייסער געפרעגט ביי סאניע׳ן עפעס מיט אומרוה א׳ן ... שטימע.

— איך האב זיך אויסגעשלאפען נאכ׳ן יום־טוב. מען האט האך א גאנצע נאכט געטאנצט.

וואניא איז ענטשוויגען געווארען און אראפגע־לאזט די אויגען.

עס איז געקומען אוואן א־וואנאוויטש א צע־שויבערטער, א פינסטערער און זיך שטיל אוועקגע־זעצט אין ווינקעל.

אלע האבען עפעס מאדנע געשוויגען.

און דא האב איך בעמערקט ווי חברה קוקען פער׳גנב׳עטערהייט אויף סאניע׳ן, און זי איז גע־זעסען ארומקוקענדיג זיך, ווי זי וואלט געפרעגט: וואס איז געשעהען?

די פערזאמלונג האט זיך נישט געקלעפט. עס זענען געזעסען עפעס אינטערדריקטע פעלקער און נישט קיין קאמסאמאלצעס.

סאניע האט געפרובט שפאסען, זיך צעלאכט — וועגען ביי אלעמען די פנימ׳ער ארויסגעקוקט פערקרימטע.

„פון וואנען זענען זיי געוואוער געווארען"? — האב איך א טראכט געטאן.

סאניע האט הארכדיגנדיג אריינגעקוקט יעדען אין די אויגען, און זיי האבען איינס נאכ׳ן אנדערען אראפגעלאזט די אויגען.

סאניע האט זיך פלוצלונג אויסגעגלייכט, און רויט געווארען און האסטיג אנטשעגדיג. אויס־געריפען:

— מאוסע ציניקער! וואס גאווערט איהר אלע בעקוקען מיך!..

און פערדעקענדיג דאס פנים מיט די הענט איז זי ארויסגעלאפען.

— אוים מיידעל! אט ווי אזוי עס האט אויף איהר געווירקט! — האט וואניא בערוהיגט.

— וואס איז אויגם „ציניקער"? — האט איוואן איוואנאוויטש געפרעגט.

קיינער האט נישט געוואוסט די בעדייטונג פון דעם שרעקליכען ווארט. דאס ווארט איז געזען א שרעקליכעס, א בעליידיגונג, דערפאר וואס מיר האבען נישט פערשטאנען זיין בעדייטונג.

ערשט איצט האבען מיר פערשטאנען, אז סאניע איז פאר אונז געשטארבען.

עס איז נאך אבער געווען א קליינע האפנונג: מיר וועלען אפראמען הערדנין פון וועג, וועט אפשר אנדערש ווערען.

דער פאסטוכעל וואנקא האט אונז אמטרער־ווארט ארויסגעלאפען אין דער זאך.

— קאמסאמאל! — האט ער טיף אנגענומען ופאר׳ן ארבל, ווען מיר האבען זיך איינמאל בעגעגענט.

— ווייסט ווי אזוי הערדנים טאטע רופט ארוים הערדנין פון וואלד צו געבען איהם שפייז?

— ווי אזוי?

— ער שפאנט איין דאס פערד, לייגט־אראויף צוויי לאבנס ברויט אויפ׳ן וואגען, א טאפ מילך, געקאכטע פלייש, און פאהרט צו צום וואלד און רופט: „פערדעלע! פערדעלע!", אזוי ווי ער וואלט גערופען זיין פערפאלענע פערד. קומט דאן ארוים פון וואלד הערדני אליין!

— שוין לאנג, אז ער האט אוועקגעפירט שפייז?

— שוין צוויי וואכען.

— מאזארעק וואנקא! האסט אויף אלץ גע־אויג! זעה, ד וואלסט זיך פאר קיינעם נישט אויס־רעדען! ווייסט שלעכט אפשניידען!

איך בין אוועק און צונויפגעקליבען די חברה. איך האב זיי איבערגעגעבען וועגען דעם בעריהמטען פערדעל.

ביינאכט האבען מיר איינגעשפאנט א וואגען, גענומען די קאסעס, אום עס זאל אויסזעהען ווי מיר פאהרען נאך גראז, און אלע פינף זענען מיר אוועקגעפאהרען צום וואלד.

עס איז געווען א שטילער אווענט. די רעדער האבען ווייך גערוישט און דעם נישט איינגעטראָ־טענעם גראז.

מיר זענען צוגעפאהרען צום וואלד, אפגעשטעלט דעם וואגען.

עס איז ארוים די לבנה, און ארום זענען גע־פאלען וואונדערבארע שאטענס.

מיר האבען זיך בעהאלטען, איינער הינטער א בוים און איינער הינטער׳ן וואגען,

וואנקא גאלאוועל, וואס האט א שטימע ענליך צו הערדנים טאטען, האט זיך צוגעזוט איבער׳ן גאנצען וואלד:

— פערדעלע, פערדעלע, פערדעלע!

זיין שטימע האט ווייט אפגעקלינגען.

פלוצלונג האט זיך פון די בוימער אויסגעטיילט א שאטען פון א מענשען.

ביים רויטען שיין פון דער פולער לבנה האט הערדני אויסגעזעהען רויט. ער איז געגאנגען אייג־געהויקערט, כמעט בעריהרט די ערד מיט די הענט.

עס איז געווארען שווער, און ער קומט אלץ נעהענטער, און זיין שאטען ווערט אלץ גרעסער.

איינער פון אונז האט זיך נישט געקענט דער־ווארטען און אויסגעשאסען.

הערדני איז אויפגעשפרונגען ווי א חיה און מיט גרויסע שפרונגען זיך געלאזט צום וואלד.

עס האט זיך ביי אונז אלעמען ארויסגעריסען א געשריי.

מיר האבען זיך א רים געטון פון די עקבות און זיך א לאז געטון נאך איהם ווי משוגעים.

(פארטזעצונג קומט)

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזשער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג 1 ז' אב תר"ץ

אויגוסט
זון-אויפגאנג 3.56
זון-אונטערגאנג 7.28
ליכט-צינדען: 7,13

„טאג פון לאדזשער וואיעוואדזטווע"

דער לאדזשער וואיעוואדישער קאמיטעט איז אנטיילצונעהמען אין דער אינטערנאציאנאלער קאמוניקאציע און מארקטמען אויסשטעלונג אין פוזנאן אונטער'ן פראטעקטאראט פון וואיעוואדע יאשטשאלט טיילט מיט אז זונטאג ד. 10טען אויגוסט איז געווידמעט דער לאדזשער וואיעוואדזטווע און איהר פראפאגאנדע און טראגט דעם נאמען „טאג פון לאדזשער וואיעוואדזטווע" אויף דער אינטערנאציאנאלער אויסשטעלונג אין פוזנאן.

כדי צו שטיצען די אומפריע ווענדעט זיך דער קאמיטעט צו די אינוואינער, אז די זאלען אנטיילנעמען אין די אויספלוגען קיין פוזנאן. ס'זענען גע-מאנשען, וואס מעהר אויספלוגען אין פאקס-קאסט-ימען.

קאנאליזאציע

(ב) בשעת'ן האט דער מאגיסטראט געגעבען די הויז-בעזיצער אויף פעטריקאווער-גאס בין נאווראט די אלען ווייטערע הייזער אנשליסען צו דער קאנאליזאציע-נעץ. 48 הויז-בעזיצער האבען די ארבייטען נישט אויסגעפיהרט און דער מאגיסטראט האט זיי געגעבען א נייעם טערמין ביז'ן 20 יולי. די הויז-בעזיצער האבען אבער די ארבייטען נישט אויסגעפיהרט און די קאנדיקעס נישט פעדערכט אויך צום צווייטען טערמין. דער מאגיסטראט האט דעריבער בעשלאסען ארויסצופיהרען ארבייטען אויפ'ן חשבון פון די הויז-בעזיצער און אנקלאגען זיי אין געריכט.

נאכ'ן פערדיכטען די קארניקעס וועט דער מאגיסטראט אויסלעגען פליטעס אויף די טראטואר און דער גאנצער פעטריקאווער-גאס פון פרייהייטס-פלאץ ביז נאווראט, דארט וואו די טראטואר זענען צושעדיגט.

אן'עקסמיסיע אין ארבייטס-געריכט

(א) בראניסלאוו קאוואלסקי דער איינהאבער פון קינא „אפאלא" האט אנגעקלאגט א"ה אן עקסמיסיע דעם געוועזענעם וואושני פון זיין קינא. ער האט גע-טענהט אז דער וואושני האט אפט געשפירט און פערנאכלעסיגט זיינע פליכטען שליבן דעם זענען פאר-געקומען גנבות אין קינא.

דאס געריכט האט די עקסמיסיע צוגעשטעט.

א גרויסע שרפה

(ב) אויף ראדוואנסקא 48 אין נעכטען אויסגעבראכען א שרפה אינ'ם שטאל פון אלבערט ראזין. ביי ראזין איז אנגעשטעלט אלס פורמאן יוזעף מרוק. ווען מרוק האט דערזעהן אז פון שטאל שלאגט א רויך איז ער אריינגעלאפען אינעווייניג און געוואלט ארויספיהרען דעם פערד. דערווייל איז אראפגעפאלען א ברענענדיג ברעט און ארויפגעפאלען מרוק'ן אויפ'ן קאפ. מרוק האט פונדעסטוועגען בעוויזען אפצובינדען דעם פערד און ארויספיהרען איהם פון שטאל, וואס האט שוין געברענט און דאן האבען די כוחות איהם פערלאזען און ער איז געפאלען א פערחלשטער. די שרפה איז איינגעלאשען געווארען נאך איידער ס'זענען אנגעקומען די פייערלעשער. די פאגאטאוויע האט מרוק'ן ערטיילט הילף.

מ'רעכענט אז די שרפה איז ענטשטאנען פון א פאפיראס וועלכען מרוק האט אוועקגעווארפען אויפ'ן שטאל. פאליציי פיהרט אן אויספארשונג.

באנקראטען, פראלאנגאציעס, גוטוויליגע אויסגלייכען

טעגליכע כראניק פון האנדעלס-געריכט

דעם 13טען יוני איז פארגעקומען די פערזאמלונג פון די קרעדיטארען פון דער באנקראטירטער פירמע אברהם גראנעק (פרייהייטס-פלאץ 5), קאנפעקציע-געשעפט. דער באנקראטירטער האט, דורך זיין פערטרעטער פארגעשלאגען פופציגק פראצענט פון חוב, צאהלבאר אין דריי ראטעס, יעדען דאלבען יאהר. פינף קרעדיטארען וואס האבען רעפרעזענטירט 5607 זל. זענען נישט מסכים געווען, דאגעגען 17 קרעדיטארען (53,739 זל.) האבען געשטימט פאר'ן אפמאך.

אין זיין ביזאנס וועלכע ער האט צוזאמעגעשטעלט בעת דער ווענדונג וועגען פראלאנגאציע האט גראנעק אויפגעוויזען א גרעסערען אקטיוו ווי די פאסיווען, שפעטער ווען ער האט זיך געווענדעט וועגען ערקלערען איהם באנקראט זענען די פאסיווען גרעסער פון די אקטיווען. דאס געריכט האט דעריבער איינגעזעהען אין זיין האנדלונג א בייזווילינקייט און נישט בעשטעטיגט דעם אפמאך.

דער אגנ' איז איבערגעגעבען געווארען דעם פראקוראטאר.

* * *

די פירמע „פ. יאריש" פאבריק פון בוימוואל און לייך-וואל-פארבייטונגען האט זיך געווענדעט אין געריכט וועגען פראלאנגירען איהר די צאהלונגען.

דאס געריכט האט ערטיילט דער פירמע א פראלאנגאציע אויף דריי חדשים פון דעם 30-טען יולי 1930.

* * *

נאכדעם איז בעטראכט געווארען די ווענדונג פון דער פירמע „סאמיועל סערעיסקי און קאמפ." וועגען פראלאנגאציע פון די צאהלונגען. דער עקספערט האט אויפגעקלערט, אז די פליסיגע אקטיוון דעקען קוים די פערפליכטונגען; פון דער אבליגא וועלען וואר-שיינליך אנקומען נאך פיל פראטעסטען. דער עקספערט האלט דעריבער אז אויף א נארמאלען וועג וועט די פירמע נישט קענען ארורכפיהרען די סאנאציע, סיידען זי וועט נעהמען א הלוואה, אדער פערקויפען איינע פון איהרע אומבעוועגליכקייטען.

אויך די האנדעלס-קאמער האט געגעבען א נעגאטיווע מיינונג. דאס האנדעלס-געריכט האט דעריבער די ווענדונג פון דער פירמע אפגעווארפען.

* * *

צום סוף איז נאך בעטראכט געווארען די ווענדונג פון דער פירמע „בר. פיטאווסקי" (פיעטריקאווער 47) דעם 14-טען יולי האט די פירמע זיך געווענדעט וועגען אנהויבען אויסגלייך-אונטערהאנדלונגען. פון די חובות וועלען בעצאהלט ווערען 40 פראצענט אין 4 האלב-יעהריגע ראטעס, פאר דעם חוב וועט די פירמע גאראנטירען מיט איהר פערמעגען און מיטן פערזענליכען פערמעגען פון די שותפים.

דאס געריכט האט בעשטימט אנצוהויבען די אויסגלייך-אונטערהאנדלונגען פון דער פירמע מיט איהרע קרעדיטארען.

מאגיסטראט וויל טאקע א דורכפיהרען א גאס אויפ'ן יודישען בית-עלמין

שארפער אינצידענט אויף דער נעכטיגער מאגיסטראט-זיצונג

לאווניק יאעלס שארפער ארויסטריט געגען דעם פלאן

(—) אויף דער נעכטיגער זיצונג פון מאגיסטראט איז געקומען צו שארפע אינצידענטען, באלד ווי דער וויצע-פרעזידענט ד"ר וויעלינסקי עפענט די זיצונג טראגט לאווניק יאעל אריין א אינטערפעלאציע וועגען דער געפלאנטער גאס אויפ'ן יודישען בית-עולם. לאווניק יאעל ערקלערט בעת אויף דער זיצונג פון מאגיסטראט איז רעפערירט געווארען דער רעגולאציע-פלאן פון פראפ. מיכאלסקי, האט מען געגעבען ארומגערעדט אלע פראיעקטירטע גאסען און מ'האט מיט קיין אייין ווארט נישט דערמאהנט, אז ס'פראיעקטירט זיך ארורכצופיהרען א גאס דורכן יודישען בית-עולם. דאס ווידערשפרעכט דעם יודישען ריטואל און די יודישע ראטמענער וואלטען בשום-אופן אויף דעם נישט איינגעגאנגען. זיי האבען אבער אויף דעם נישט רעאגירט ווייל קיינער האט וועגען דעם נישט געוואוסט.

דער פארזיצער פון דער רעגולאציע-קאמיסיע לאוניק אודעבסקי האט דאן ערקלערט, אז אמת, דער רעגולאציע-פלאן זעהט טאקע פאר, אז דורכ'ן יודישען בית-עולם זאל ארורכגעפיהרט ווערען א גאס, אבער דאס האט נישט פאר דער יודישער בעפעלקערונג קיין ספעציעלע בעדייטונג ווייל ראיה א גאס איז שוין געווען אין פוילען און די יודען האבען נארנישט פראטעסטירט. אגב וועט דאס דורכפיהרען די גאס פארקומען ערשט אין א 25 יאהר ארום.

לאוניק יאעל איז דאן שארף ארויסגעטראטען געגען דעם בעשלוס און געגען דער פארם ווי אזוי ער איז ארורכגעפיהרט געווארען. שוין אין דער ערקלערונג פון לאוניק אודעבסקי זעהען מיר, אז ס'איז שוין געווען אזא פראצעדור אין אז די יודען האבען נישט פראטעסטירט, וועט ער, אז ער האט זיך יא אינטערעסירט מיט דעם מאמענט, טא פארוואס האט ער אין זיין רעפעראט וועגען דער רעגולאציע אין די נייע גאסען נישט דערמאהנט וועגען דער גאס אויפ'ן בית-עולם? ער פאדערט זיין ערקלערונג אריינצוטראגען אין פראטאקאל, אבער וויעלינסקי וויל עס נישט. ארום דער פראגע ענטשטעהט א ליידענשאפטליכער וויכוח.

לאוניק קוק האט ערקלערט, אז מ'קען נישט שטערען קיין פערזאמלונגס-מיטגליד אריינצוטראגען אן ערקלערונג אין פראטאקאל, בפרט אין אזא פאל.

לאוניק יאעל איז א פאר מאל גערופען געווארען צו ארדענונג, אבער סוף כל סוף איז זיין ערקלערונג פראטאקאלירט געווארען און מ'איז צוגעטראטען צו דער ווייטערדיגער טאג-ארדנונג.

א בלוטיגע פאמיליען-טראגעדיע

מארד אדער זעלבסטמארד?

(2) נעכטען אינדערפריה האט זיך אויף אל. 1. מאי 73 אפגעשפילט א בלוטיגע טראגעדיע, וועלכע האט ארויסגערופען א אויפגעהעוליכע סענסאציע אין דער גאנצער געגענד.

אין דעם אויבענדערמאהנטען הויז וואוינט דער סערזשאנט טעאפיל ווישעקאווסקי, וועלכער איז בעשעפטיגט אין דער קרייז-קאמענדאנטור. מיט זיין פרוי און 4-יעהריג טעכטערל.

נעכטען ארום 8 א זייגער אינדערפריה האבען די שכנים פון די ווישעקאווסקי'ס דערהערט עפעס א קרעכץ פון צווישען פארפלאץ. עס איז אין דעם קריגעריי אפט דערמאהנט געווארען דער נאמען „עווא". די שכנים האבען פערשטאנען אז די פרוי ווישעקאווסקא ווארפט פאר איהר מאן עפעס פער-ציהונגען מיט א פרוי עווא.

שפעטער איז דער סערזשאנט אוועקגעגאנגען צו דער ארבייט און דאס קינד איז אראפ אויפ'ן הויף זיך שפילען מיט די קינדער.

אין א צייט ארום איז דאס קינד אויפ'ן הויף הונגעריג געווארען און ארויפגעגאנגען בעטען די מוטער עסען.

דאס קינד האט געטראפען די מוטער אויף דער ערד איז בעוואוסטלאז. זי האט די מוטער אנגעהויבען רייסען און בעטען עסען, אבער די מוטער האט זיך נישט אפגערופען. דאס קינד האט אנגעהויבען שטארק צו וויינען. עס זענען אנגעקומען שכנים וועלכע האבען פעסטגעשטעלט, אז די פרוי העלענא ווישעקאווסקא ליגט אין א קאלוזשע בלוט, אין זי איז טויט און אין דאנער האלט זי א רעוואלווער.

מען האט באלד ארויסגערופען דעם מאן, פאר-שטעהער פון דער זשאנדארמעריע און פאליציי.

די אויספארשונגס-כאכט האט אויסגעהערט ווישעקאווסקי'ן וועלכער האט ערקלערט, אז זיין פרוי איז לעצטענס געווען זעהר רענערווירט און ער פלעגט היטען עס זאל אין שטוב זיין קיין רעוואלווער און קיין ראוויר-מעסער וואו זי האט גענומען דעם רעוואלווער איצט ווייסט ער נישט.

די אויספארשונג אין דעם געהיימניספולען פאל ווערט נאך געפיהרט.

דער מלמד און זיין קראנקע איידעל

ער האט פערלאזען זיין פרוי און קינדער

אין באביאניץ האט געוואוינט א לענגערע צייט א מלמד ר' מאיר שפאן, א יונג קרוב די 50ער, 20 יאהר איז שוין פערבייג זייט ער האט חתונה געהאט מיט זיין פרוי חיה, פאר דער גאנצער צייט האט מען קיין אפיציעלע חתונה-אקטען נישט געמאכט. געהאט מיט זיין פרוי 11 קינדער, נאר אזוי ווי דאס לעבען איז זיי גע'אנגען נישט איבעריג און ס'האט אמאל אויסגעפעהלט אויף ברויט, ווער רעדט שוין וועגען מילך, ארער מעדיצין, האבען זיך פון די 11 קינדער דערהאלטען קוים 4 — 2 מיידעלעך זאם זענען שוין אלט צו עטליכע צוואנציג יאהר און 2 יונגלעך פון 14 און 10 יאהר. איין מיידעל איז א לונגען-קראנקע און האט דערום נישט קיין שום בעשעפטיגונג, קען נישט פערדינען, די צווייטע איז אנגעשטעלט אויף א שטעל. די יונגלעך פערדינען נאך נישט.

מיט א צייט צוריק האט זיך מאיר שפאן, זוכענדיג בעסערע פרנסות ווי ער האט זיי געהאט אין באביאניץ, ארויסגעצויגען קיין לאדז, אבער דא איז ער אפגעזעסען א פאר וואכען און איז אבער באלד פערשוואונדען. איבערלאזענדיג די פרוי מיט די קינדער אויף נאטס בעראט, האט איהם די פרוי לאנג נישט געהארפט זוכען. זי האט געוואוסט וואו ער געפינט זיך — אין באביאניץ ביי א געוויסער איידעל ה. וואו ער האט זיך כלומרשט אנגערופען אויף קעסט. אבער אלע ארום דערצעהלען, אז דער ראווינער מלמד לעבט מיט דער איידעל ווי א מאן מיט א ווייב. פרוי חיה האט איהר טייערען שפאן גערופען צום מורה הוראה, ר' הערשעל, ווען ער איז אהין געקומען, האט איהם א קריסטין א ווערעריין אויסגע-רופען און געוואוסט ערוה, אז ער דער מלמד לעבט מיט א נקבה. אבער דער מלמד האט געטענהט אז א גוי'ע קען נישט זיין קיין ערוה. דער מורה הוראה האט אויסגעהערט די טענות און פארגעהאלטען דעם מלמד ווי ער פיהרט זיך אויף. דערביי האט ער איך א שבאס א זאג געטען:

— יא, א יוד קען האבען 6 ווייבער אויך. דאס עס דער מלמד אנגענומען פאר א ריכטיגע טפפעה, אין אהיימגעהענדיג פונ'ם מורה הוראה האט ער געטענהט צו דער פרוי:

— ווערסט, כ'האב דאך דיר געזאגט — איך מעג, די טארסט נאר נישט לעבען מיט קיין אנ-דערען.

אין אזוי אוועק וואוינען צו דער פרוי איידעל.

ווי די שכנים דערצעהלען, איז דער מלמד שוין גאר נישט קיין מלמד, מיט דער איידעל האט ער זיך בעקענט נאך ווען ער האט מיט דער פאמיליע געוואוינט אין באביאניץ. און דאס ארויסציהען זיך קיין לאדז איז געווען אינסצענירט, כדי פטור צו ווערען פון נישט בעקוועמע ערות — פון זיין פרוי און קינדער.

די פרוי האט איהר מאיר'ן געלאזט רופען צום באביאניצער רב, אבער דער מלמד איז נישט גע-קומען, די פערגאנגענע וואך האט ר' מאיר בפער-קומען פון זיין אמעריקאנער ברודער צוגעשיקט א פאר הונדערט זלאטעס, איז ער געקומען אהיים צו געמען דאס געלד און נישט איבערגעלאזט פאר דער פאמיליע אפילו א גראשען. און די פאמיליע געהט אויס ממש פאר הונגער, און וואס בארמהערציגע מענשען גיבען נישט אין נישטא.

פרעגען די שכנים: היתכן? איז כא... א... הפקר? קען אין דארף אזא תאנה... א פאמיליע זיינע קינדער, א מאן צו זיין פרוי?

היינט און פאלגענדע טעג!
די לאנג ערווארטעטע פרעמיערע!
פערשאלטענער טייך
מיט דער ווייצעגדער
BETTY KOMPSON
i Ryszard Barthelmess
רעזשי: FRANK LLOYD
100% קלאנג-זינגענד און רעדענד'גער פילם
אויסער'ן פראגראם: קלאנג-צוגאבע.
אנהויב 5.30 נאכם. שבת און זונטאג 2 אזייגער נ"ם.

א ראדיקאל-ציוניסטישע ארגאניזאציע אין לאדז

פאריגע וואך איז אין לאקאל פון דער ציוני"ג אח"ג. (צעגעלניאנא 4) אונטער'ן פארזיץ פון פרנס מ. ה. רוזמאנסקי פארגעקומען א זיצונג פון פרידער פון דער ראדיקאל ציוניסטישע גרופע „על המשמר" אין לאדז, געווידמעט דער ווייטערדיגער טעטיגקייט.

עס איז בעשלאסען געווארען צו גרינדען אין לאדז א ראדיקאל-ציון. ארגאניזאציע.

15 יאהריגער אויסוואורף פערגוואלדיגט א 13-יעהריג מיידעל

(2) יוזעף לאסמאטא 15 יאהר אלט (אלעקסאנדראווסקא 119). האט געוואוינט אין ראדאגאשטשן. אין פעריד דארט האט ער פערפיהרט א שמועס מיט א דרייצעהן-יעהריג מיידעל, וואס האט געפאשעט פיה. און אוונט ווען דאס מיידעל האט זיך געקליבען אהיימצוגייבען די קיה איז לאסמאטא זי בעפאלען און פערגוואלדיגט. נאכדעם איז ער ענטלאפען.

פערביינעהער האבען דאס מיידעל געפונען א פער-חלשטע און זי אפגעפיהרט א היים. מ'האט וועגען דעם געמאלדען פאליציי וועלכע האט באלד פאר-גענומען אן אויספארשונג און ארעסטירט דעם אויסוואורף מ'האט איהם איינגעזעצט אין טורמע.

פראצעס וועגען א רויב־אנפאל

(2) דעם 18־טען מערץ 1930 איז אויף פאַ־לורניאַזיא 25 בעפאלען געוואָרען דער אינקאַסענט פון דער פירמע „צוקרוס" ישראל שטאַרק. מ'האט איהם דערלאַנגט מיט אן איזען איבער'ן קאפ און צוגערויבט ביי איהם 10.140 זל. די אנפאלער האט שטאַרק נישט געזעהען, ער האט אבער ביים אריינגעהען אין הויז בעמערקט שטעהען ביים טויער א געוויסען זיגמונד קאטאליק (ציגעל־גאס 70), וועמען שטאַרק איז געקומען צו זיך נאכ'ן אנפאל האט ער געמאכט א טומעל. מ'האט נאכגעיאגט די אנפאלער ווי אבער נישט געכאפט.

די אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט אז בעת'ן אנפאל איז ווירקליך געשטאנען קאטאליק, וועלכער פלעגט אפט זיין ביים סטרוזש פון דיזן בוטשאק. בעת דער אויספארשונג האט קאטאליק ערקלערט אז ער האט געזעהען, ווי נאך שטאַרק'ן זענען נאכגע־גאנגען 3 מענער, צווישען וועמען ער האט געזעהען איינעם וועלכען ער קען נישט לויט'ן נאמען. דער דאַ־זיגער אומבעקאנטער איז געווען אן אריינגעהער ביי דוד ילבערבערג וועלכער האָרעוועט טויבען, יזען שטאַרק איז אריין אין טויער איז דער דאזיגער אומבעקאנטער אריין גלייך נאך איהם און די אנדערע צוויי זענען גע־בליבען שטעהען ביים טויער. באלד דערויף איז ער ארויס פון טויער און דערלאנגט זיינע קאלעגען א טעקע און צוזאמען זענען זיי שנעל אוועק אין דער ריכטונג צו קילינסקי. קאטאליק האט גערופען דעם סטרוזש בוטשעק און צוזאמען האבען זיי זיך געיאגט נאכאנגען די אנפאלער אבער זיי נישט געכאפט. און אויספארשונגס אמט האט קאטאליק אינ'ם אלבאם פון די פערברעכער דערקענט א געוויסען דוד אפאַ־טאווסקי אלס איינעם פון די דריי. אפאַטאָווסקי (קי־לינסקי 46) איז ארעסטירט געוואָרען אבער בעת דער אויספארשונג האט ער פעסטגעשטעלט אז ער איז אין דער צייט פונ'ם אנפאל געווען ביי זיין כלה דער פראסטיטוטקע ביילע וולאק (דרעווניאַנאַוסקא 23) און שפעטער ביי א צווייטער פראסטיטוטקע ליבע (אמיעננא 8) א. א. וו.

שטראַך האט ערקלערט אז דאס געלד האט ער דער'אַלטען פון אברהם ראנאווסקי און דער וואָהנונג פון וויס, פון דארט האט איהם ראנאווסקי בעגלייט ביז דער זגערישער גאס און פון דארט איז ער אליין געגאנגען ביז פאלורניאַוואַ.

ראנאַווסקי האט דערצעהלט אז דעם 10. מערץ זענען צוויי אומבעקאנטע איהם בעפאלען און געוואלט ביי איהם ארויסרייסען א טעקע מיט 18.000 זל. בעת ער איז אריינגעגאנגען אין טויער פון זיין הויז אויף פאלורניאַוואַ 31, ער האט זיך אבער ארויסגע־ריסען און האט וועגען דעם דער פאליציי נישט גע־מאלדען, ווייל ער האט נישט געליטען. ביים וועלבען ראנאַווסקי האט מען דעם 3. אקטאבער 1929 ארויס געריסען א טעקע מיט 16 טויזענט זל. דערביי האט מען איהם מיט אן איזען דערלאנגט איבער'ן קאפ. א דאנק דער הילף פון סוחר וויס איז געלונגען האס געלד צוריקצובעקומען, די אנפאלער זענען אנט־לאפען און מ'האט זיי נישט געכאפט, מ'האט אבער געוואוסט אז די אנפאלער זענען געווען יודען.

נעכטען איז אין הינען קרייז־געריכט פארגע־קומען דער פראצעס געגען דוד אפאַטאַווסקי, ער האט זיך נישט מודה געווען און ערקלערט אז מיט קאטאליקן האט ער געהאט סכסוכים צוליב טויבען און האט אמאל איהם בלוטיג צושלאגען. א בעא־אמטער פון אויספארשונגס פאליציי האט איבערגע־געבען, אז עטליכע טעג נאכדעם ווי קאטאליק האט ערקלערט אז אפאַטאַווסקי איז בעטייליגט אינ'ם אנ־פאל אויף ראנאַווסקין האבען איהם און נאם אבגע־שטעלט עטליכע יודען און געדראהט אז זיי וועלען ערות זאגען געגען אפאַטאַווסקין.

אויפ'ן פראצעס האט קאטאליק געגעבען נישט קיין קלארע ערקלערונגען.

דאס געריכט האט אפאַטאַווסקין בעפרייט צו־ליב מאנגעל אין בעווייזען פון זיין שולד. זיך מיט איהם אפרעכענען, אויב ער וועט שלעכט

נישט געלונגענער מארד איז גאס

(2) נעכטען בייטאג זענען אויף שענקעוויטש־גאס געשטאנען א יונגערמאן מיטא פרוי און זיי צווישען זיך געפיהרט א הייסען יכוח, מיט א מאל ביים רגע פשעהאוד האט דער מאן ארויסגע־כאפט א מעסער און מיט איהם דערלאנגט זיין בע־גלייטערין אין געזיכט. די פרוי האט זיך א וואקעל נעטאן, דאן האט איהר בעגלייטער איהר דערלאנגט א צווייטען מאל מיט'ן מעסער. צווישען די פערביי־געהער איז ענטשטאנען א מהומה, אבער איידער איימיץ האט בעוויזען צולויפען צום רוצח האט ער זיין קרבן נאך עטליכע מאל צושטאכען מיט'ן מע־סער אין פלייצע. עמעס א פרוי איז צוגעלאפען צום שלעגער און האט איהם אנגעהויבען צו שלאגען מיט איהר פאראסאל. ער איז דאן אנטלאפען און גע־וואלט זיך אפראטעווען פונ'ם אנגרייפענדען המון אויף א פערביי־געהנדען טראמוואי וואגאן, אבער מ'האט איהם אראפגעצויגען פון טראמוואי און מ'האט איהם גוט צוגעבראכען די ביינער און צושלאגען ביז בלוט, דערווייל האט פון המון עמ־ין ארויסגעשאסען. אויף דער שטראַסע איז אנגעקומען א פאליציי פשא־ראזניק, וועלכער האט געטראגען ליגען 2 פער־בלוטיגטע מענשען מיט שוואכע סמנים פון לעבען. מ'האט באלד ארויסגערופען די שטעטישע פאגאַ־טאוויע און פון דער קראנקען־קאסע.

די פרוי מיט 6 וואונדען איז אין א שווערען צושטאנד אפגעפיהרט געווארען אין שפיטאל שוו. רוועף. דער מאן איז אויפ'ן ארט באנדאזשירט גע־ווארען און אפגעפיהרט געווארען אין קאמיסאריאט, דארט איז פעסטגעשטעלט געווארען אז ער הייסט יוזעף קאנט (קילינסקי 170) 31 יאהר אלט. די פרוי הייסט יאנינא קופיאק 28 י. אלט וואוינט ביי איהרע עלטערן (קילינסקא 75) קאנט האט ער־קלערט אז די פרוי איז זיין געליבטע וועלכע פלעגט איהם אפט ארויסברענגען פון געדולד מיט איהר האלטען זיך, אויף שענקעוויטש האט ער פערלוירען אס גלייכגעוויכט און האט זי געשטאכען. מיינענדיג אז ער האט זי דערהרגעט האט ער געוואלט בעגעהען זעלבסטמארד און ארונטערצוווארפען זיך אונטער'ן טראמוואי, אבער מ'האט איהם געשטערט דערין.

דאנעגען, האבען די עדות דערקלערט, אז דאס איז נישט אמת, און אז ער האט גאר געוואלט ענט־לויפען אויפ'ן טראמוואי. אגב האבען איניגע עדות פעסטגעשטעלט, אז מיט א חודש צוריק האט קאנט מיט א שטיין געוואלט דערמארדען זיין געליבטע אויף אנדזשעיא דאן איז איהם געלונגען צו אנט־לויפען. נאכ'ן ארויס פון שפיטאל האבען זיי זיך ווי־דער געפונען און קופיאק האט מען אפגעפיהרט אין שפי־טאל איבערגעבעטען און קופיאק האט וועגען דעם אנפאל נישט געמאלדען דער פאליציי קאנט איז אפגעפיהרט געווארען און ארעסט פאר דער דיספא־זיציע פון פאליציי.

יודישע איינוואוינער פון קאלי ווילען שאפן אן אייגענע קהלה

(—) אין קאלי וואוינען ביז צוויי הונדערט יו־דישע פאמיליעס, א חוץ דעם קומען אהין ארויס אויף זומער פיל יודישע לעטניקעס. קאלי איז פער־רעכענט צו דער יודישער קהלה אין אלעקסאנדער און די קאליער איינוואוינער צאהלען גמינע עטאט דער אלעקסאנדרער קהלה. אבער די יודען אין קאלי טענה'ן, אז די קהלה בעפרידיגט נישט זייערע הצ־טרכות'ן און האבען בעשלאסען קודם כל צו אנ־גאשירען אן אייגענעם רב. האבען די יודען אין אלעקסאנדרער מורא, אז ס'וועט זיך אפרופען אויף זייערע טאשען, ווייל עס וועלען זיך פערקלענערען די הכנסות פון דער קהלה, זענען זיי געפאלען אויף א המצאה: מ'האט ערגיץ אויסגעזוכט עטליכע „וואוילע יונגען" און זיי געשיקט אין קאלי, זיי זאלען דארט „אויספוצען". זענען אבער דריי קאליער יודען וואוילע מענשען און דערצו אלע איניג, אז קאלי מוז האבען אן אייגענעם רב און שוחט און שרעקען זיך נישט פאר די אלעקסאנדרער. אז די וואוילע זענען די קאליער אויך נישט פון מיסט געקנאטען, האבען זיי אויך איינגעלאדען עטליכע „שטארקע" און איצט זענען אין קאלי פערהאן צוויי צרדים: די וואוילע פון אלעקסאנדער און די „שטארקע" וואס האלטען דעם צד פון קאלי.

ווי אזוי דער ענין וועט רעזולטירט ווערען איז שווער צו זאגען, די אלעקסאנדרער ווילען דוך אבער נישט פערלאזען זייערע „וואוילע" און זוכען שוין נאך ערגיץ אנדערש, און מ'דערצעהלט, אין שטעטעל, אז ס'פלאנען „מעמאריאלען" מיט „אויפקלע־רונגען" א.א.וו. דערווייל קאכט זיך פון אלעקסאנ־דער ביז קאלי און די „קאבענעס" טראכט זיך פיס־לעכווייז אריבער קיין לאדז.

קאלאניזאציע פון מיטעלשטאנד אויפ'ן באדען פון קרן־קימת

צוגעטרעטען צו רעאליזירען דעם בעשלוס צו בעזעצען 1,000 פאמיליעס אויף אנ'ערך 20,000 דונאם באדען אין ארץ־ישראל

בשעתו איז שוין געווען געמאלדען וועגען בע־שלוס, וואס איז אנגענומען געוואָרען אויף דער זיצונג פון אקציאנס־קאמיטעט צו בעזעצען 1,000 פאמיליעס אויף א ערך פון 20,000 דונאם באדען פון „קרן הקימת". דער אקציאנס־קאמיטעט האט איבערגעגעבן דער עקזעקוטיווע די אויפגאבע אויסצוארבייטען א גע־נויען פראגראם פאר דער קאלאניזירונג פון פאמיליען־מענשען מיט אייגענע פריוואטע קאפיטאלען, און אין פאל, ווען די פריוואטע קאפיטאלען פון די קאנדידאטען וועלען נישט גענוגען, זאל דער „קרן היסוד" צו דעם צוועק צושטעלען צו זייער דיספאזיציע די פעהלענדע סומע אלס הלוואה.

איצט איז די ציוניסטישע עקזעקוטיווע צוגע־טרעטען צו רעאליזירען דעם דאזיגען בעשלוס און מען איז שוין צוגעטרעטען צו רעגיסטרירען אלע די פער־זאנען, וואס זענען פאסענד פאר אזא קאלאניזאציע.

לויט דעם פלאן, וואס איז אויסגעארבייט גע־וואָרען דורך די ספעציעלע עקספערטען־קאמיסיע, דארף יעדער קאנדידאט אריינלייגען פריוואט־קאפיטאל אויף א סומע פון דריי הונדערט פונט שטערלינג. די הלוואה, וואס ער בעקומט דאן פון „קרן היסוד" איז פארגעזעהן אין דער הויך פון 400 ביז 450 פונט אויף א פאמיליע. די הויפט־פונקטען, וואס זענען איינגעשטעלט גע־וואָרען אלס יסוד פון דער דאזיגער קאלאניע זענען: די קאלאניע ווערט געשאפען אויף פלאנצונגס־באדען, אויף וועלכען די פאמעראנצען שטעלען מיט זיך פאר דעם הויפט־יסוד פון דער הכנסה און דער לאנד־ווירטשאפט. די הויך פון די לעבענס־קאסטען פון דער קאלאניזירענדער פאמיליע ווערט בעשטימט אמ־וועניגסטען 180 פונט יעהרליך, אויסער דער אפצאהל פון דער יעהרליכער ראטע אויפ'ן חשבון פון דער הלוואה. דער דאזיגער פלאן שטיצט זיך אויף דער בעטייליגונג פון דעם קאלאניסט מיט זיין פאמיליע אין דער ארבייט פון דער קאלאניע.—

איטליכער נחלה בעשטעהט פון 15 דונאם לאנד־ווירטשאפטליכען באדען, דערפון 10 דונאם אויף פא־מעראנצען און 5 דונאם אויף היי מיט בעוואסערונג. אויסער דעם האט איטליכע ווירטשאפט נאך 2 דונאם, דאס הייסט אויף בוי־פלעצער א.ד.ג.

יעדער בודזשעט פון איטליכען קאלאניסט רעכענט [illegible] בערעכענט אויף זיבען הונדערט פונט, דערפון הדיי הונדערט אייגענעם קאפיטאל און 400 פונט אלס הלוואה פון „קרן היסוד". עס דארף בעטאנט ווערען, אז עס איז נויטיג אמווענינגסטען איינער פון דער קאלאניזירענדער פאמיליע זאל זיין פראקטיצירט אין לאנד־ווירטשאפטליכע ארבייט.

עס איז כדאי צו בעמערקען, אז היי־יאהר איז געגעבען „נס־ציונה" (געשאפען געוואָרען אזא קאלאניע פון בולגארישע יודען אויף די זעלבע יסודות.

די ניע קאלאניע קאן דינען אלס טיפ פאר קאלאניזאציע פון דעם סארט.

די הינגע ציוניסטישע ארגאניזאציע איז שוין צו־געטרעטען אדורכצופיהרען א רעגיסטראציע פון די קאנדידאטען, וואס זענען פאסיג פאר אזא ארט קא־לאניזאציע.

הענען גענויע אינפארמאציעס און פרטים דאריף מען זיך ווענדען אין ביורא פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע (צעגעלניאנא 4) אין די אמט־שעה'ן.

דינסט־מיידעל שאנטאזשירט איהר בעל־בית

דער שאנטאזש ענדיגט זיך אבער מיט א גרויס געשלעג

דאס „ג־גראשען בלאט" טיילט מיט:

אויף שענקעוויטש־גאס וואוינט דער יודישער איינ־סוחר ק. אנהויב זומער האט ק. ארויסגע־שיקט זיין פאמיליע אויף זומער־וואוינונג. אין דער־היים איז געבליבען בלויז דער בעל־הבית און א יודיש דינסט־מיידעל, וועלכע האט געדארפט בע־דינען דעם סוחר ק.

מיט עטליכע טעג צוריק איז צו דעם סוחר ק. געקומען א יונגערמאן און ערקלערט, אז דווקא ער האט פערגוואלדיגט זיין דינסט־מיידעל אשא, און הווקא ער איז זאשאס חתן פערלאנגט ער, אז ק. זאל דעם ענין ערלעדיגען אויף א פרידליכען אופן דאס הייסט ער זאל איהם געבען דערפאר „פרע־טענזיע־געלד" 2000 זל.

דער סוחר ק. האט נישט געוואוסט פון קיין חלום צו זאגען און האט, פערשטעהט זיך, אפגעלייקנט די גאנצע מעשה.

דער יונגערמאן האט דאן ערקלערט, אז ער גיט דעם גאנצען ענין איבער דער פראקוראטור.

דעם סוחר ק. איז געווארען זעהר שלעכט. ער האט בכלל נישט געוואלט, ווי אומשולדיג ער זאל נישט זיין, אז דער ענין זאל קומען אין דער עפענטליכקייט און [illegible] אז ער האט זיך געיא מיט איינעם פון די לאדזער וואוילע יונגען, דאס דער סוחר לפנים אנגעהויבען מיט דעם יונגערמאן צו אונטערהאנדלען. דאס דינסט־מיידעל זשאשא איז חוצפה'דיג געשטאנען בעת די „אונטערהאנדלונגען" און ציניש ערקלערט, אז איהר בעל־הבית האט זי פערגוואלדיגט.

דערווייל האט ק. געזוכט הילף ביי אן אנדער חברה וואוילער „שטארקע", וועלכע האבען זיך טאַקע אונטערגענומען דעם ענין צו ערלעדיגען.

ק. האט דעם שאנטאזשיסט בעשטעלט אויף נעכטען נאכמיטאג אין דערזעלבער צייט זענען אבער אין דער אנדערער שטוב געזעסען עטליכע ק.'ס מענשען, וועלכע האבען אונטערגעהערט דעם גאנצען שמועס, און מיטען דעם שמועס זענען די „שטארקע" אריינגעקומען אין צימער און צווישען דעם „פרעטענזיע־געלד"־פאדערער און די „שטארקע" איז ענט־שטאנען א מורא'דיג געשלעג. ס'איז געווארען א גרויסער טומעל און ס'איז אלארמירט געווארען די פאליציי, אבער נאך איידער די פאליציי איז אנגעקו־מען, איז זיך די גאנצע חברה פונאנדערגעלאפען.

ערשט איצט האט דער איינ־סוחר ק. וועגען דעם גאנצען ענין געמאלדען דער פאליציי.

צו דער אויפפרישונג פון בלוט

טרינקט אמנינע טעג דורכאנאנד א גלאז נאטירליך ביטער־וואסער

Franciszka Józefa

צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד־אפטעקשנעס

Dziś w RADJO Godz. 19.30 **Zabobon i zbrodnia**

אפטייקען

די היינטיגע נאכט־דיזשורען

(2) ליפ צץ (פיעטריקאווער 193) מילער (פעט ריקאווער 46) גראשקאווסקי (קאנסטאנטינער 15) פערעלמאן (ציגעל־גאס 64) גיעוויעראווסקא (אלעק־סאנדראווער 37) יאנקעלעוויטש אלטער מארק 9.

ראדיא־פראגראם

פרייטאג דעם 1 אויגוסט 1930 י.

11,58 צייט־סיגנאל פון ווארשא און העינאל פון מאריאצקען טורעם אין קראקא. 12,05 מוזיק פון גראמאפאן־פליטעס. 16,05 גראמאפאן פליטעס. 17,10 קאמוניקאט פון הויפט־פערבאנד פון די פייערלעשער. 17,35 פארלעזונג. 18,00 קאנצערט פון סאלאן־ארקעסטער. לייכטע און טאנץ־מוזיק. 19,00 פערשידענעס. 19,20 א בוכהאלטערישע פערטעל שעה. 19,35 גראמאפאן־פליטעס. 19,45 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס־קאמער, פראגראם אויף מארגען. צייט־סיגנאל פון ווארשא. 20,00 ראדיא זשורנאל. 20,15 סימפאנישער קאנצערט פון „שווייצער טאל" אויסגעפיהרט פון ווארשאווער פילהארמאנישען ארקעסטער. 22,00 פאר־לעזונג. 22,15 קאמוניקאטען.

שבת דעם 2 אויגוסט 1930

11,58 צייט־סיגנאל פון ווארשא, העינאל פון מאריאצקען־טורעם אין קראקא. 12,05 גראמאפאן־פליטען. 13,15 טאג־פראגראם, קינא־און טעאטער־רעפערטואר. 16,20 גראמאפאן־פליטען, 16,35 פארלעזונג. 17,00 טראנסמיסיע פון קראקא — אויי־דיציע פאר קינדער, קאנצערט. 18,00 טראנסמיסיע גאטעסדינסט אין „אסטרא בראמא" פון ווילנא. 19,00 פערשידענעס. 19,20 גראמאפאן־פליטעס, 19,30 פעליעטאן. 1945 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס קאמער, פראגראם אויף מארגען קאמוניקאטען, צייט־סיגנאל. 20,00 ראדיא־זשורנאל 20,15 פאפולערער קאנצערט פון „שווייצער טאל" אויסגעפיהרט דורכ'ן פילהארמאנישען ארקעסטער אין ווארשא און סאליסטען. 21,45 אודיציע צום בעעהרן אדאם אסניק' 2215 קאמיניקאטען, טאנק־מוזיק.

טעניס־טורניר ארדענט איין די „וויזא"

„וו.י.ז.א." ארדענט איין פונ'ם 4 ביז'ן 10 אויגוסט א טעניס־טורניר אויף ווישניאווע גורע.

די איינשרייבונגען אויפן טורניר נעמט אן אויפ'ן טורניר ביז'ן 2 אויגוסט איינשליסלעך פרוי דאקטאר דענטיסטין רעזניק אין ווישניאווע גורא ווילא ראגאווסקי.

„זומער־רעווי" אין סקאלא־טעאטער

מארגען שבת, וועט אין זומער טעאטער סקאלא אויפגעפיהרט ווערען די פרעמיערע פון גרויסען זו־מער־רעווי, סינעמען אנטייל צוו. אגר. די בעיואוסטע זינגערין וויאדיסלאווא פראני פארעצקא, די זאר רעוויליסטען הערא וועטשארקובנא די הומאריסטען קאשימיעוש פאזאן טארעק מארסקי און א גאנצע רייהע אנדערע אנגע זעהענע ארטיסטען און ארטיסט־קעס, טענצער און טענצערינס און א באלעט אנ־סאמבל פון סקאלא־גירלס. רעכענענדיג זיך מיט דעם גרויסען ערפאלג פון נייעם רעווי האט די דירעקציע פון זומער־טעאטער געזארגט פאר די בעקוועמליכקייט פון די בעזוכער דאס טעאטער איז פון אלע זייטען בעשיצט פון ווינד און רעגען, אזוי א יעדער קאן אין סקאלא זומער־טעאטער פערברענ־גען א פאר גוטע שעה פון פערוויילונג.

מעלדונגען

אכטונג, האנדעלס אנגעשטעלטע!

דער אלגעמיינער פראפעסיאנעלער פעראיין פון האנדעל און ביורא אנגעשטעלטע אין פוילען, אבטיילונג לאדז, האט זיך איבערגעצויגען אין זיינע נעם לאקאל נארוטאוויטשא 50 קווער אפיצינע 1. שטאק טעל. 65־215. דער סעקרעטאריאט איז געעפנט יעדען אוונט א חוץ יונטאג פון 6—10 אזייגער.

פערשרייבט אייך אלס לעזער אין דער פאלקס ביבליאטעק א. נ. פון א. ד. גארדאן איז לאדז שענקעוויטשא 35.

די יודישע פאלקס־ביבליאטעק איז איינע פון די גרעסטע ביבליאטעקען אין אונזער שטאט. די ביבליאטעק בעזיצט צירקא 6000 ביכער אין העב־רעאיש, יודיש, פויליש און דייטש און די נייעסטע אויסגאבען. א ספעציעלע אפטיילונג פאר אנפאנגער אין העברעאיש, דער פריין איז א מינימאלער, פאר ארבייטסלאזע א ספעציעלע הנחה, די ביבליאטעק איז אפען 4 מאל וועכענטליך, זונטאג, דינסטאג, דאנערשטאג און שבת פון 8 ביז 10 אין אוונט.

Złoty medal na Wystawie w Katowicach 1927 r.
Zastępca: S. B. Redlic, Łódź, Południowa 86.

זיכערע הילף און א רפואה

אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיסונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער ווייבער און קינדער, פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס און פיסן

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראך ווערט גרויס אזוי ווי א מענשען-קאפ, אדער אזוי ווי א וואסער-קאן און עס פאלט אריין אין דעם כיס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדריַיען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספעציעל גומענע הייל-באנדאזשען אויסגעצייכענט גוט דורך גרויסע פראפעסאָרן מיט מיינע בעהאנדלונג און פון דײַטשען פראפעסאר-דאקטאר ברוכבערעכונג בעווזונגען זיכער דעם שוערסטען און געפעהרליכסטען

ברוך. אויך פאר הויקערס לימונגען מיט הייל-גארטעלן און פאראטען פאר פערקרימטע פיס און פלאטס-פיס ספעציעלע איינלאגען אין די שיך. קינסטליכע גומענע פיס און הענט, גומענע זאקען פאר די גרעסטע קראנקע אדערן.
עמפפאנגט פון 9 ביז 1 בטאג און פון 3 ביז 7 אין אווענד.

ארטאפעדישע אנשטאלט

Specialist J. RAPAPORT Ortoped von Lemberg

Łódź, WÓLCZAŃSKA 29, front II p.

בעמערקונג: דאס פערזענליכע ערשײַנען פון די קראנקע איז אונבעדינגט נויטיג. דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזיטעט-פראפעסארען: פראפ. ד״ר באראנטש, פראפ. ד״ר י. מארישלער, פראפ. ד״ר בר. קיפלאנאווסקי און אויך אנדערע. מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע.

דאנקזאגונג.

דעם געעהרטען ספעציאל. ה׳ י. ראפאפארט, דיר. פון ארטאפעדישען אנשטאלט אין לאדז, וואולטשאנסקא 29, פראנט II שטאק, דריק איך אויס עפענטליך מיין הייסע דאנקבארקייט פאר זיין אנלעגען מיר דעם ספעציעלען ארטאפעדישען הייל-גארטעל פון זיין מעטאדע, וועלכער האט מיך אויסגעהיילט גענצליך. ס׳האט מיר געדראהט צו פלאצען דער רוקען צוליב׳ן הויקער און יעצט בין איך געזונד און בין פעהיג צו דער ארבייט.

Dr. M. Morgenroth sędzia apelacyjny.

לעזט!

אכטונג! אכטונג!

קאנקורענץ-פרייזען!

כדי צו ערמעגליכען די ברייטסטע קרייזען פון ב׳ פובליקום צו בעקומען א ביליגע און גוטע קינסטלערישע אויפנאהמע זענען די פרייזען אין מיין פאטאגראפישען אנשטאלט געווארען פערקלענערט ווי:

12 שטיק	(„Express pictures")	2 זל.
6 „	פאסט-פאטאגראפיעס	2 „
6 „	פאסט- „ ברוין	6 „
6 „	„ „ אויף זייד	8 „

אכטונג! צו א ½ טוץ זיידענע פאסט-פאטאגראפיעס גיט מען צו אכטונג!

אן׳אריגינעלען פארטרעט בחנם!

ס׳ווערען אויך אויסגעפערטיגט פארטרעטען אין ראהמען און אויך א פערסויך פון ראהמען

קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אכטונג „PARISIEN"
קונסט-אנשטאלט
פראנציסקאנער 30.

Dr.
HELLER
ספעציאליסט פאר הויט-ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע.
נאווראט 2 טעל. 79-89.
נעמט אן ביז 10 פריה און פון 4—8 אווענד. פאר פרויען ספעציעל פון 4—5 נאכמיט.
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

Dr. med.
W. Eychner
נינעקאלאג אקושער
זגערזשער 11
טעלעפאן 72—134
נעמט אן אינדערהיים פון 2-3 פ. מ. פון 7-9 נ. מ.
אין קליניק „סאנאטא" אגראדאווא 10 פון 12—1

א לעהרער

מיט רעגירונגס-רעכט 16 יאהר פראקטיקירט, ערטיילט לעקציעס פאר שילער און דערוואקסענע: פויליש, דײַטש פראנצויזיש, מאטעמאטיק, און בוכהאלטעריע.
שיף, שוו, יאקובא 12
רעכטע אפיציגע 1 שטאק ה 29

א גרויס געוועלב

מיט א וואוינונג נעבען די נארוטאוויטשא (דזיעלנא) איז צו פערדינגען. צו ערפאהרען קילינסקיעגא 47 אין קאלאניאל-געוועלב. 7985

א פראנט געשעפט

מיט 2 וויטריעס, ווי אויך א וואוינונג פון זאפארט איבערצוגעבען. ערפאהרען פיעטרק. 223 ביי קוויאט פון 4-7 אוו. עווענטועל זגערזשער 17 ביים ווירט.

א לעהרערין

סאלאמעא לאסמאן
צוריקגעקעהרט
בזשעזשינער 15
ערטיילט אינטעריכט אין פאלניש, יודישע און דײַטשע שפראכען פאר ערוואקסענע

2 קוואליפיצירטע
טריקא-וועש נייהערינס
און איין אויספערטיגערין קענען זיך מעלדן זאפארט ביי שלאמקאוויטש צעגעלנ. 47 רעכטס 2 ש.

ווילכטיג
פאר א דאמען-שניידער אדער היטלמאכער!
אפצוגעבען א פראנטאוועס פענסטער מיט איינריכטונג אדרעס ערפאהרען אין אדמינ. פון נ. ב.

עס ווערט געזוכט

א יונגעל פון 12 ביז 16 יאהר בעסער געוועזען פון פראווינץ באלדיגע צאהלונג ווי אויך מיט בעקעסטיגונג צו ערפאהרען ביי דעם צאַטוגגס-פערקויפער
שענקעוויטשא 23

יונגלעך

אין עלטער פון 15 — 16 יאהר ווערען פון זאפארט געזוכט צו אפטייק-שאכטלען געגען באלדיגע צאהלונג. צו ערפאהרען קילינסקי 40, גרינשטיין.

ס׳ווערט געברויכט

א קוואליפיצירטע רעפערזירקע צו פוטערס ווי אויך א שיק-יונגעל פון זאפארט ביי
נאפטולעוויטש
וואָלבארזשקא 34 ... טער ...

ŹRÓDŁO
dodatków krawieckich
5 OGRODOWA 5

עמפפעהלט
צו די ביליגסטע פרייזען זעמטליכע שניידער-צודאטען
פון די בעסטע סארטען ווי:

אלפאגא — ערמל-פוטער
וויקטאריא — וולאשאנקע
בעק — טאשען
קלאט — שטייפע לייוונט

בעמערקונג: געדענקט די אדרעס **אגראדאווע 5**

„PRACA"

פרויען-פאך-קורסען ביי דער געזעלש. צו פערשפרייטען פאך-קענטנישען אין לאדז, וואולטשאנסקא 21
מאכט דערמיט בעקאנט, אז ס׳ווערען אנגענומען איינשרייבונגען אויף פאלגענדע אפטיילונגען:
1) דאמען-שניידעריי 2) שטיקעריי
3) וועשעריי 4) אנדולאציע
5) גארטעלען 6) מאניקיר
דער סעקרעטאריאט נעמט אן איינשרייבונגען טעגליך פון 9—1 נאכמ. און פון 3—7 אווענד.

לעטשניצע פון דאקטוירים ספעציאליסטען
און דענטיסטישער קאבינעט.
בזשעזשינער 11, טעלעפאן 3763
אפען פון 9 פריה ביז 7 אווענד.

ד״ר אימיך נאז, האלז, אויערן קר.	4½—5½
ד״ר פערשנער קינדער-קראנקה.	9-11 3-4½
ד״ר שיפמאן אינערליכע קראנקהייטען	12—2
ד״ר ביבערגאל הויט און וענער.קר.	11½—12½
ד״ר שמירנעלד נערווען און גייסטיגע קר.	1—2
ד״ר נאלדבלאט אויגען-קראנקה.	12½—1½
ד״ר חיים כירורגישע קראנקהייטען	2—3
ד״ר שמערלאווסקי פרויען-און געבורטס-הילף	4½—5½

פסיכא-טעראפיע, שפראך-שטערונגען ווי שטאמלען א.א.וו. פאקען-שטעלען, קינסטליכע בערג-זון-בעשטראל. איינשפריצונגען, מאסאזשען, עלעקטריזאציע, אפעראצ. אויף פערלאנג היינטען און שטאט, און לאבאראטאריום ווערען אנגענומען אלע ארט אנאליזען, אויך פארענטע און בלוט
אימפונגען געגען שקארלאטין.
ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געווארען
א רענטגען-אינסטיטוט.

ד״ר לאזשינסקי-סטאמאטאלאג
צאהן-ארצט 10—1, 3—6
קינסטליכע ציהן, קראנען, פאמבען א.א.וו.

די לעטשניצע איז אפען אויך זונטאג

ווענעריש-כירורגישע קליניק
„SANATO"
אגראדאווא 10 טעל. 213-57
1-טע און 2-טע קלאס
ערצטליכע אויפזיכט
איבער דער מוטער און קינד.
פרייזען פון געבורט
אין 2-טע קלאס צוזאמען מיט פערהיטונגס-מיטלען
200 זל.

Dr. med. **J. Lubicz**
ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 18-31
קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער
איינענע פראצאוניע פון זעמטליכע ארטאפעדישע אפאראטען, ווי: פלאדקעס אויף פלאטפוסען, קינסטליכע בערעטען א. א. וו. נעמט אן פון 2,30 ביז 4,30 נאכם.

Dr. Z. Rakowski
ספ. פאר אויערן-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקה.
9 קאנסטאנטינער 9, טעלעפאן 27-81.
שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אן לעטשניצע ... 11 — 10 און פון 2 — 5

44 וויכטיג פאר לאדזער און אומגעגענד! **44**

זאל יעדער וויסען, אז **מעבעל** שעהן, גוט און ביליג בעקומט מען נור ביי דער פירמע
Ch. ŁAZNIK
GDAŃSKA (Długa) 44, tel. 162-56
44 בעמ.: איך קויף אויך און פערקויף פערש. גענוצטע מעבעל, דיוואנען א. ז. וו. קומט און איבערצייגט אייך! 44

הלך בתום ילך בטח, ומעקש דרכיו יודע

גויל אלו רקיעי, קני כל חורש תא:
דיו אלו ימי וכל מי כנישו תא:
דירי ארעא ספרי ורשמי רשו תא:

קענען נישט איבערגעבען דאס רעיעלקייט פון דער אלט-בעוואוסטער רעכטסקאנסולענטען-ביורא פון ה׳
מאנעלא, פיעטריקאווער 17
(זבכאדניא 52) טעל. 79-148
וואו עס ווערט פינקטליך ערלעדיגט, געוויסענהאפט געשריבען אלערליי בימעס: ציווילע, קארנע, האנדלאווע, אפעלאציעס, אדוואלאניעס, קלאוזולעס, זאבעזפיעטשעניעס אויף אלע שטעדט אין פוילען, וועגען דירות אין אורושאנד רעזשעמפשי, ווי אויך איבערזעצונגען אין אלע שפראכען. מיט אכטונג **ד. מאנעלא,** פעטריקאווער 17.

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1.
נאר פאר ווענערישע הויט-קראנקה, און מענער-שוועכע אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער. קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אוראלאגישע און נערווען-קראנקהייטען. קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער הייל-קאבינעט קאסמעטיק.
-- טעגליך פון 8 פריה ביז 9 אווענד. --
פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ. נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען
זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
- בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען. -
וויזיט 3 זל.

מאטארען
עלעקטרישע נייע און גענוצטע צו פאבריקס-פרייזען
רעפעראציע-ווארשטאטען
איבערוויקלונג פון מאטארן און דינאמא-מאשינען
אינסטאלאציע
פון עלעקטרישער קראפט, ליכט, סיגנאליזאציע, בליץ-אבלייטער פירט אויס
Przed. Robót. Inżyn.-Elektro-Mech.
M. RAK ZAWADZKA 12
TELEFON 214-11

DR. MED.
L. Pikielny
אוראלאג
ספעציאל-ארצט פאר נירן, בלאז און אורין-קראנקהייט
NAWROT 8, tel. 2,19-90
נעמט אן פון 4—7 אווענד.

קריפט און ליידענט די בילינסטע צייטונג אין דער וועלט 5 = גראשען = בלאט
מיטאג=אויסגאבע פון „נייעם פאלקסבלאט"
ערשיינט 12 בייטאג און ברענגט די לעצטע נייעס פון טאג און א רייכן און אינטערעסאנטן לייענ=מאַטעריאַל
אויך אקטועלע אילוסטראציעס פון אלע וויכטיגסטע וועלט=געשעהעניש.

SKŁAD FUTER i OKRYĆ DAMSKICH **BEKER I GRYNSZPAN** Piotrkowska 66, Tel. 190-21.

עמפפעהלט צום קומענדען סעזאָן: **פוטער-פאלטענס** ווי אויך פוטערלעך ענזעמבלע אלערליי אין א גרויסען אויסוואהל
שניידער-אטעליער אונטער דער פערזענליכער אויפזיכט פון בעקאנטן מייסטער ה' נ. **בעקער** **קירזשנער**-ווערקשטעל אונטער אייגענער לייט. פון ה' ל. גרינשפאן.
ועמטליכע בעשטעלונגען ווערען אנגענומען פון אייגענע און אָנפּערטרויטע וואָרען לויט די נייעסטע פאריזער מאָדעלען. / **צוגענגליכע פרייזען!** / בעקוועמע בעדינגונגען.

LUNA
פרעכטיגע מוזיקאַל. אילוסטר. אויסגעפיהרט פון סימפ. ארקעסטער א. לייטונג פון ל. קאנטאר
אנהויב 4 א זייגער נ"מ, שבת און זונטאג 12 בטאג, שבת און זונטאג פון 12-3 נ"מ צו 50 גר. און 1 זל.

היינט און פאלגענדע טעג! פרעכטיגער דאָפּעלטער פראָגראָם, וואס ענטהאַלט 2 פילם=מייסטערווערק
1) **Rod La Rocque**
דער אפּגאָט פון אלע, דער שעהנער אמאנט און זיין גרעסטער קרעאציע אונטער'ן נאמען
„דער טייוועל"
— 2 —
דער פריוויליגער
אונגעוועהנליכער הומאָר-פולער פילם מיט
Larry Semonem

קלאבג=טעאטער Grand=Kino
היינט און פאלגענדע טעג! וואונדערשעהנער פארס, וואס שפּרודעלט מיט הומאָר, צווינגט צו געלעכטער און זאָגאר ביז צו טרערען א. ז. וו.
„ברודער=ליבע"
אין די הויפּטראָלען: דאָס אונפערגלייכליכע ארטיסטען - פּאָר
Slim i Arthur
גרעסטע אמעריקאַנער קאָמיקער.

וואַרשאווער רעווי=טעאטער „Chochlik"
אונטער דער ארט. לייטונג פון **Jerzy Darski**
Kino Spółdzielni
40 SIENKIEWICZA 40

היינט אינאגוראציאָנס-פרעמיערע! היינט אינאגוראציאנס פרעמיערע!
„אלעס איז באַלאַגאַן" - א. פ.
רעווי אין 2 טיילען 18 בילדער
עס נעמען אנטייל: אין 6 גירלס
M. Łukjańska, L. Orlińska, T. Gorłówna, J. Lisińska
P. p. J. DARSKI, J. SZYNDLER, F. KALINOWSKI i A. THOMAS.
אין פראגראם: סקעטשען, אינסצעניזאציעס, טאלובקעס, סאטירע, אקטואליטעטען, באלעט-סצענעס, א. ז. וו. אייגענע דעקאראציעס און קאסטיומען
רעזשיסער: F. KALINOWSKI קאָנפעראנסיער: J. SZYNDLER, מוזיק-לייטער: C. KANTOR, דעקאראציעס: Wł. NOWAKOWSKI
אנהייב פון די פארשטעלונגען 8 און 10 אוו. נישט קוקענדיג אויף די גרויסע קאסטען זענען די פרייזען פון די בילעטען פון 80 גר. ביז 2 זל.

ODEON
היינט און פאלגענדע טעג! דאפּעלטער פראגראם!
1) **„ליבעס-פּאַרט"** אקטועלע הייראַטס-פּראָבלעמען אויף פּראַגע
אין די הויפטראלען:
Ester Ralston i Gary Cooper
2) **„זאָל לעבען דער קאוואלירען - שטאַנד"**
אין די הויפּטראָלען: Ch. CONKLIN און MARY BRIAN
WODEWIL

קינא - טעאַטער CORSO
גרויסער שלאַגער=דאפּעל=פּראָגראַם! היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער שלאַגער=דאפּעל=פראגראם!
1) **...און געליבטע האט ער געהאט הונדערט** גרויסע סענסאציאנעלע דראמע אין 10 אקטען — אין די הויפּטראָלען **WIKTOR MC. LAGLEN**
אונפערגעסליכער העלד פון „די וועלט אין פלאמען" און „שפיל פון לייַדענשאַפטען" און LUIZA BROOK
2) **„דער מענש פון 100 אויגען"** סענסאציאנעלע דראמע אין 10 אקטען — אין די הויפּטראָלען **SALLY PHIPPS, NICK STUART** אכטונג! הער עס היל פילמען, וער עס היל זיך דערוויסן וועגן זיין פאנטאזיעש געוויכט, זאל קומען זעהן דעם בילד. ווייטערן פראגראם: פילם-אקטועליטעטען. פארקלענערטע פרייזען פון די פּלעצער 1 זל. 75 גר. 50 גר. מוזיק.-אילוסטר. פון א פולן ארקעסטער

קינא-טעאַטער ZACHĘTA
26 זגערזשער 26
(ביים פלאץ קאשטשעלני)
פערשטאַרקטער סימפאָנישער ארקעסטער
דער זאַל איז מעכאניש ווענטילירט.

היינט און פאלגענדע טעג! העררליך פראגראם! גרויסע פּאַראַדע פון פילם-שטערנס!
„דער מענש וואס דרעהט"
אין דער הויפּט-ראָלע: דער קעניג פון הומאָר
Buster Keaton
דער הוראַגאַנען פון געלעכטער! דאָס דאַזיגע בילד איז געגאַנגען חדשים-לאַנג אויף אלע וועלט-עקראַנען
בעמערקונג: די דירעקציע האט בעשטימט א פרעמיע פאר דעם, וואס וועט נישט לאכען.
פערגרעסערטער ארקעסטער

רעווי=טעאַטער „Dobry Wieczór"
אין דער געביידע פון קינא = טעאטער
„BAJKA"
פראַנציסקאַנער 31a, רוג בזשעזשינער
(צופאהר מיט טראמוואַיען 1, 6 און 14.)

לעצטע 2 טעג! פּראָגראם № 3 **לעצטע 2 טעג!**
איז דאס קענט איהר?
גרויסע פרעכטיגע רעווי אין 2 טיילען און 16 בילדער. פּערפעקט פון העמער, טאם, וואָלפּסט און בזשעסקי
עס נעמט אנטייל די גאנצע טרופּע, באלעט, כארען, אייגענע דעקאראציעס, קאסטיומען און ליכט=עפעקטען.
קאָנפעראנסיער: Kazimierz Brzeski רעזשי: Jerzy Weliń מוזיק-לייטער: Daniel Kleidt דעקאָראציעס: St. Frasiak
טעגליך 2 פארשטעלונגען 7.15 און 9.15 שבת און זונטאג 5.15 7.15 און 9.15 אווענד

קינא „ERA"
פרי-הער „פלאַרא" זאַווישאַ 22 (באלוט)
אנהויב פון די פארשטעלונגען 4.30 נאכמ.
שבת און זונטאג 12.30 א זייגער בייטאג.
פערשטאַרקטער ארקעסטער.
דער זאַל איז מעכאניש ווענטילירט

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער דאפּעלטער פראגראם! היינט און פאלגענדע טעג!
1) **„איבערפרוי"** Tesha
עמאַציאָנירענדע דראמע אין 10 אקטען פון לעבען פון א קינדערלאָזע פרוי.
אין די הויפטראָלען:
Marja Corda i Jameson Thomas
2) **PAT i PATACHON** **אלס פאליציאנטען** פרעכטיגע קאמעדיע אין 8 אקטען
פּאַספּאַרטוס און הנחה=בילעטען אומגילטיג.

אבאָנעמענטס=פרייזען: אין לאָדז — 5 זל. א חודש מיט צושטעלן א היים; אויף דער פּראָווינץ 6 זל. א חודש; אין אויסלאַנד — 8 זל.
פאר'ן אינהאַלט און טערמינען פון די אַנאָנסען איז דער פערלאַג נישט פאַראַנטוואָרטליך.
די אַדמיניסטראַציע איז אָפען בייטאָג און ביינאכט.

אַנאָנסען=פרייזן פאר'ן טעקסט—18 גר. פרייטאג און ערב יו"ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפּאלטען
אין טעקסט—40 „ „ „ „ —60 „ 4 „
נאָכ'ן טעקסט—12 „ „ „ „ —18 „ 8 „
[illegible] מיטער דער שטאט 50 פראָצ. טייערער. אויסל. 100 פראָצ. טייערער. מעלדונגען—10 גר. א וואָרט

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg.
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.